

T.C.
ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**SÛDÎ'NİN HÂFİZ-I ŞİRÂZÎ DÎVÂNİ
ŞERHİ
(100b-123b Varakları Arası
Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)**

Yüksek Lisans Tezi

Ayşe Gül ŞENER

**Danışman
Prof. Dr. Turgut KARABEY**

Erzincan 2017

TEZ BİLDİRİMİ

“SÛDÎ’NİN HÂFİZ-I DÎVÂNI ŞERHİ (100b-123b Varakları Arası Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)” isimli “**Yüksek Lisans**” tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim. 13/07/2017

Ayşe Gül ŞENER

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu alışma, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalının Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalında jürimiz tarafından **Yüksek Lisans** Tezi olarak Kabul edilmiştir.

Danışman / Jüri

:Prof. Dr. Turgut KARABEY

Jüri

: Yrd. Doç. Dr. Bülent ŐIĐVA

Jüri

:Yrd.Doç.Dr. Ahmet TOPAL

SÛDÎ'NİN HÂFİZ-I ŞİRÂZÎ DÎVÂNİ ŞERHİ

(100b-123b Varakları Arası Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)

Ayşe Gül ŞENER

Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2017

Danışman: Prof. Dr. Turgut KARABEY

ÖZET

Bu çalışmada, Sûdî-i Bosnevî'nin "Şerh-i Dîvân-ı Hâfız" adlı eserinin "100b-123b Varakları Arası" incelenmiştir. Çalışma giriş, transkripsiyonlu metin, sözlük bölümlerinden oluşmuştur. Giriş bölümünde Sûdî-i Bosnevî'nin hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Sûdî'nin eserleri hakkında açıklama yapılmıştır. Hâfız-ı Şirâzî'nin hayatı hakkında da bilgi verilmiştir. Giriş bölümünden sonra "100b-123b Varakları Arası" metin transkripsiyonlu bir şekilde yazılmıştır. Sözlük kısmında ise metinde geçen kelimelerin anlamları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sûdî-i Bosnevî, Şerh, Hâfız-ı Şirâzî.

SÛDÎ'S HÂFİZ-I ŞİRÂZÎ DÎVÂNI ŞERHİ

(Transcribed text-review between 100b-123b)

Ayşe Gül ŞENER

Erzincan University, Institute of Social Sciences

Department of Turkish Language and Literature

M.A. , July 2017

Thesis Supervisor: Ass. Prof. Dr. Turgut KARABEY

ABSTRACT

In this study, a part of Sûdî-i Bosnevî's literary work, Şerh-i Dîvân Hâfız, was reviewed. Only the pages between 100b and 123b are included in the review. This paper is composed of three parts as introduction, transcribed text, and dictionary. In the introduction part, the information about Sûdî-i Bosnevî's life and an explanation about Sûdî's literary works are given. Furthermore, the information about the life of Hâfız-ı Şirâzî is also stated in this part. Following the introduction part, the transcribed text including the pages from 100b to 123b is written down. Finally, in dictionary part, the meanings unknown words in this mentioned text are tried to be identified.

Key Words: Sûdî-i Bosnevî, Şerh, Hâfız-ı Şirâzî.

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	I
TEZ KABUL TUTANAĞI.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR	VIII
ÖN SÖZ.....	IX
GİRİŞ	1
1.1. Hâfız-ı Şirâzî.....	1
1.2. Sûdî-i Bosnevî.....	3
1.3 . Eserleri	4
BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
2. ŞERH.....	6
2.1. Metinde Geçen Türkçe Arkaik Kelimeler	8
2.2. Metinde Geçen Ayet-i Kerimeler.....	10
2.3. Metinde Adı Geçen Peygamberler	10
2.3.1. Hz. Adem	10
2.3.2. Hz. İsa	11
2.3.3. Hz. Nuh	12
2.3.4. Hz. Süleymân	13
2.3.5. Hz. Yusuf	14
2.4. Metinde Kullanılan Aruz Kalıpları.....	16
2.4.1. Hecez Bahri.....	16
2.4.2. Remel Bahri.....	17
2.4.3. Müctes Bahri	20
2.4.4. Muzârî Bahri.....	22
İKİNCİ BÖLÜM	23
3. GAZEL ŞERHLERİ	23
3.1. Gazel-i Diğer-71.....	23
3.2. Ğazel-i Diğer -72.....	26

3.3. Ğazel-i Diğer -73.....	28
3.4. Ğazel-i Diğer -74.....	31
3.5. Ğazel-i Diğer -75.....	33
3.6. Ğazel-i Diğer-76.....	35
3.7. Ğazel-i Diğer -77.....	37
3.8. Ğazel-i Diğer-78.....	39
3.9. Ğazel-i Diğer-79.....	41
3.10. Ğazel-i Diğer -80.....	43
3.11. Ğazel-i Diğer-81.....	45
3.12. Ğazel-i Diğer-82.....	47
3.14. Ğazel-i Diğer-83.....	48
3.15. Ğazel-i Diğer-84.....	52
3.16. Ğazel-i Diğer-85.....	55
3.17. Ğazel-i Diğer-86.....	57
3.18. Ğazel-i Diğer-87.....	59
3.19. Ğazel-i Diğer-88.....	61
3.20. Ğazel-i Diğer-90.....	63
3.21. Ğurũfũ's-Sā-1	66
3.22. Ğurũfũ'l-Cim-2	67
3.23. Ğurũfũ'l-Ğā-3	69
3.24. Ğazel-i Diğer-2.....	71
3.25. Ğurũfũ'l-Ğī.....	72
3.26. Ğurũfũ'd-Dāl	74
3.27. Ğazel-i Diğer-2.....	75
3.28. Ğazel-i Diğer-3.....	77
3.29. Ğazel-i Diğer-4.....	79
3.30. Ğazel-i Diğer-5.....	81
3.31. Ğazel-i Diğer-6.....	83
3.32. Ğazel-i Diğer-7.....	84
3.33. Ğazel-i Diğer-8.....	87
3.33. Ğazel-i Diğer-9.....	89

3.34. Ğazel-i Diğer-10.....	91
3.35. Ğazel-i Diğer-11.....	93
3.36. Ğazel-i Diğer-12.....	95
3.37. Ğazel-i Diğer-13.....	98
3.38. Ğazel-i Diğer-14.....	100
3.39. Ğazel-i Diğer-15.....	102
3.40. Ğazel-i Diğer-16.....	104
3.41. Ğazel-i Diğer-17.....	106
3.42. Ğazel-i Diğer-18.....	107
3.43. Ğazel-i Diğer-19.....	110
3.44. Ğazel-i Diğer-20.....	112
3.45. Ğazel-i Diğer-21.....	115
SONUÇ.....	118
KAYNAKÇA.....	119
SÖZLÜK.....	120

KISALTMALAR

a.	Arapça
age.	Adı geçen eser
A.S.	Aleyhisselâm
bs.	Baskı, basım
bibl.	Bibliyografya
bk.	Bakınız
C.	Cilt
f.	Farsça
H.	Hicri
Ktp.	Kütüphâne
S	Sayı
s.	Sayfa
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
vd.	Ve devamı

ÖN SÖZ

Bu çalışmada Sûdî-i Bosnevî'nin “Şerh-i Dîvân-ı Hâfız” adlı eserinin Erzurum İl Halk Kütüphanesi Yazma Eserler Kısmı, 330 numarada kayıtlı bulunan nüshadan faydalanılmıştır. “100b-123b Varakları Arası” metin transkripsiyonlu bir şekilde yazılmıştır. Metinde geçen arkaik kelimeler ve peygamberler tesbit edilmiş, arkaik kelimelerin açıklamalarına yer verilmiştir. Metinde kullanılan aruz kalıpları tespit edilmiştir. Metinde yanlış yazılan ve metnin anlamını tamamlamak için eklenen harfler ve kelimeler [] işaret içerisinde gösterilmiştir.

Sonuç bölümünde, çalışma hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Okuyucuların metni daha iyi bir şekilde anlamaları ve eserde yer alan şahıs ve yer isimlerine kolay erişebilmeleri için sözlüğe yer verilmiştir.

Çalışma konusunun belirlenmesinde ve çalışmanın hazırlama sürecinin her aşamasında bilgilerini, tecrübelerini ve değerli zamanlarını esirgemeyerek bana her fırsatta yardımcı olan kıymetli hocam Prof. Dr. Turgut KARABEY'e, çalışmam sırasında desteğini ve bilgisini esirgemeyen sayın Yrd. Doç. Dr. Bülent ŞİĞVA'ya, kaynak konusunda yardımcı olan sayın Arş. Gör. Dr. Yusuf BABÜR'e teşekkür ederim.

Ayşe Gül ŞENER

Erzincan, 2017

TRANSKRIPSIYON ALFABESİ

ا	a, e, ā	ظ	z
ب	b	ع	'
ت	t	غ	g̃
ث	ṭ	ف	f
ج	c	ق	ḳ
چ	ç	ك	k
ح	h	گ	g
خ	ḥ	ڭ	n
د	d	ل	l
ذ	ḍ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v
ژ	j	ه, ه	h, ç, a, i
س	s	لا	l+a
ش	ş	ی	y
ص	şl	ء	'
ض	ḍ	ة	t
ط	ṭ	ه, ه	ç, a, i
		ی	è

GİRİŞ

1.1. Hâfız-ı Şîrâzî

Şîraz'da dünyaya geldi; doğumu için verilen tarihler 717 (1317) ile 726 (1326) arasında değişmektedir. Büyük şöhretine rağmen hayatı hakkında pek az bilgi vardır. İyi bir öğrenim gördüğüne ve "Hâce" unvanını kullandığına göre seçkin bir aileye mensup olmalıdır. Adının Kemâleddin veya Bahâeddin olduğu sanılan babasının İsfahan'daki Kûhpaye'den, Tuyseran'dan veya Hemedan'dan Şîraz'a geldiği rivayet edilir. Genellikle kabul edilen, babasının adının Bahâeddin olduğu ve Salgurlular döneminde Kûhpaye'den Şîraz'a geldiğidir. Annesi Kâzerûnludur.¹

Mecma al Fusahâ ve Riyaz'al Arifin'le Âsâr-ı Acem, Hafız'ın Nehavend'in şimalinde Tuysirkân adlı bir kasabada yetişen Şeyh Kemaleddin isminde bir âlim zâtın oğlu olduğunu ve atalarının bilgi sahibi kişiler bulunduğunu kaydeder. Bunlara nazaran Hafız'ın babası Şîraz'da yerleşmiş ve Hafız orada Şemseddin Abdullahı Şîrazi'den (vefatı 772. H., 1370-1371) okumuştur. Hızâne-i Âmire ve Mir'âtüssafa'dan naklen Hafız'ın Şah Numan adlı bir oğlu olduğunu, Hindistan'a gidip Burhanpur'da öldüğünü ve Asir kalesi civarında bir yere gömüldüğünü ilave eder.²

Hocaları arasında Kıvâmüddin Ebü'l-Bekâ b. Mahmûd-i İsfahânî-yi Şîrâzî gibi tanınmış kıraat ve fıkıh âlimleri vardır. Öğrenimi sırasında Kur'ân-ı Kerîm'i ezberlediği için "Hâfız" lakabını almıştır. Dinî ilimlerin yanı sıra başta Arap edebiyatı olmak üzere çok iyi bir edebiyat kültürü de aldığı şiirlerinden anlaşılmaktadır.³

Kaside, rubâî ve kıtalar da yazmış olmasına rağmen Hâfız şöhrete gazelleriyle ulaşmıştır. Daha önce gazel söyleyen bütün üstatların meziyetlerini kendinde toplaması sebebiyle gazelleri Fars edebiyatında türünün en gelişmiş örnekleri sayılır. Önceki şairler gibi gazellerinde mecazi anlamlar da taşıyan aşk ve şarap meclislerini terennüm etmiş ve bazan başka şairlerin beyitlerini kendi gazellerinin arasına serpiştirmiştir.⁴

¹ Tahsin Yazıcı, "Hâfız-ı Şîrâzî", İslâm Ansiklopedisi, TDV Yayınları, C.15, İstanbul 1997, s. 104.

² Abdülbâki Gölpinarlı, "Hafız Dîvânı", Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016, s .x

³ Yazıcı, "Hâfız-ı Şîrâzî", s. 104.

⁴ Yazıcı, "Hâfız-ı Şîrâzî", s. 104.

Her türlü ilmî, ahlâkî, felsefî mazmunları ihtiva eden gazellerinde değişik vezinler kullanan Hâfız, şiirlerinde birçok edebî sanata yer vermesine rağmen mâna ve ifadeyi bu sanatlarla boğmamıştır. Arap şairlerinin divanlarıyla çok meşgul olmuş, bunun etkisiyle gazellerine ve bilhassa mülemma'larına sevgiliye hitap ederek ve ona selâm göndererek başlamıştır.⁵

Hâfız divanı, Türkiye'de *Mesnevî* ve *Gülistân*'dan sonra en çok okunan Farsça metinlerin başında gelir. Hem Fars dilinin hem de belâgat konularının öğretiminde ezberletilen şiirler arasında Hâfız'ın şiirlerinin önemli yeri vardır. Hâfız'ın Türk divan şiirine de geniş ve sürekli etkisi olmuştur. Köprülü, saz şairlerinin bile Sa'dî gibi Hâfız'a yabancı kalmadıklarını söyler.⁶

Hafız'a yazılan en eski şerh, 969 Hicri'de (1561-1562) vefat eden Mesnevi şarhi Süruri'nindir. Bu şerhten sonra yine Mesnevi şarhi Şem'î, (1006. Hicri'den sonra; 1597-1598), Hafız'ı şerh etmiştir. Fakat Şem'î, Mesnevi şerhinde olduğu gibi Hafız şerhinde de birçok yanlışlık yapmış, Hafız'ın birçok mazmununu anlayamamış, tasavvufî mânalar bulmak için yorulup durmuştur. Fakat şüphe yok ki, Hafız'ın en garip ve en saf şerhi Vehbi şerhidir. İkinci Mahmut devrinde (1808-1839), yani çok muahhar bir zamanda Mehmed Vehbi adlı Konyalı bir Mevlevî tarafından meydana getirilen bu eser, baştan başa saçma, zoraki ve gülünç tevillerle doludur. Vehbi'ye nazaran Hafız, Mevlevî'dir ve her sözünün tasavvufî bir mânası vardır! Hafız'ın en mükemmel şerhi de Şem'î ile çağdaş olan Sudî şerhidir. Sudî şerhinde Süruri ile Şem'î'nin hatalarını da alaycı bir tarzda ve âdeti veçhiyle biraz da mütaarrız bir ifade ile yer yer işaret eder. Sudî, Hafız'a ait menkabe kitaplarını görmüş (C.1, S.67, 480), şifahî rivayetleri tespit etmiş (mesela C. 1, S. 102), mazmunları tahlil ederken en adi bir giyime kadar o devrin bütün hususiyetlerini araştırmış (C. 1, S.144-145), gazeller arasına karışan ve Hafız'a ait olmayan gazelleri büyük bir isabetle bulmuştur.⁷

⁵ Yazıcı, "Hâfız-ı Şirâzî", s. 105.

⁶ Yazıcı, "Hâfız-ı Şirâzî", s. 105.

⁷ Abdülbâki Gölpınarlı, "Hafız Dîvânı", Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016, s. xxxiii.

1.2. Sûdî-i Bosnevî

Bosna-Hersek'te Karadağ sınırına yakın Čajniče kasabasına bağlı Sudići köyünde doğdu. Adı Ahmed olup Sûdî diye adlandırılması doğduğu köye nisbetdir. Bursalı Mehmed Tâhir tarafından Foçalı diye gösterilmesi (Osmanlı Müellifleri, I, 323) büyük ihtimalle o dönemde Čajniče yakınındaki Foça'nın (Foča) daha meşhur olmasındandır. İlk eğitimini muhtemelen Foça'da aldıktan sonra Saraybosna'ya gitti. Şerh-i Gülistân'ındaki kayıtlardan öğrenim hayatının bir kısmının burada geçtiği anlaşılmaktadır. Daha sonra İstanbul'a geçerek yüksek öğrenimini tamamladı. Öğreniminin ardından kısa bir süre Erzurum'a ve oradan Diyarbekir'e gitti. Bu sırada yirmi beş yaşlarında olduğu tahmin edilen Sûdî, Diyarbekir'de Molla Muslihuddîn-i Lârî'nin derslerine katıldı. Ardından Dımaşk'a geçerek Halîm-i Şîrvânî'den Gülistân'ı okudu, Sabûhî-i Bedahşî ve Hüseyin-i Hârizmî'nin derslerine devam etti. Bağdat, Küfe ve Necef'te birkaç yıl kalıp tahsilini sürdürdü. Bu dönemde hac farızasını da ifa edip İstanbul'a döndü.

İstanbul'da Atmeydanı'ndaki İbrâhim Paşa Sarayı'nda bulunan Gilmân-ı Hâssa'ya hoca tayin edildi. Ancak kısa bir süre sonra büyük bir ihtimalle Sokullu Mehmed Paşa'nın vefatının ardından emekli edilerek görevinden uzaklaştırıldı. Ardından inzivaya çekilip eserlerini yazmakla meşgul oldu. "Hazret-i İsâ ömrü boyunca duacı Sûdî gibi hiç evlenmemiştir" şeklindeki sözüne göre kendisi de hiç evlenmemiştir (Şerh-i Dîvân-ı Hâfız, III, 171). Kâtip Çelebî, Nev'îzâde Atâî ve Safvet-beg Başıagiç'e göre 1000 (1591-92) yılında, Bursalı Mehmed Tâhir ve Şacîr Sikirić'e göre 1005'te (1596-97) vefat etti ve İstanbul Aksaray'da Yûsuf Paşa Camii hazîresinde defnedildi. Aynı tarih Şerh-i Gülistân'ın başındaki mukaddimedede de bulunmaktadır. Ancak Sa'dî-i Şîrâzî'nin Bostân'ına yazdığı şerhi 2 Şevval 1006 (8 Mayıs 1598) tarihinde tamamladığına göre Sûdî'nin en erken 1007 (1599) yılında vefat ettiği tahmin edilmektedir (Hoca, s.16) Sûdî özellikle Fars dili ve edebiyatı konusunda dönemin başarılı âlimlerinden biriydi. Bazı Arapça eserlerin tercüme ve şerhiyle meşgul olması Arapça'ya da vâkıf olduğunu, Türkçe şerh ve tercümeleeri yanında Gilmân-ı Hâssa'ya hoca tayin edilmesi de iyi Türkçe bildiğini göstermektedir.⁸

⁸ Muhammed Aruçi, "Sûdî Bosnevî", İslâm Ansiklopedisi, TDV Yayınları, C.37, İstanbul 2009, s. 466.

1.3 . Eserleri

- 1. Şerh-i Dîvân-ı Hâfız.** Müellif, daha önce Mustafa Sürûrî ve Şem'î tarafından yapılan şerhlerin yeterli olmadığına kanaat getirerek bu eserini kaleme almış ve anılan şerhleri hatalarına işaret etmiştir. Eser ilk defa üç cilt (Bulak 1250), daha sonra Sadreddin Konevî şerhinin kenarında iki cilt (İstanbul 1289) halinde neşredilmiştir. Ancak her iki neşir de ilmî bakımdan yeterli seviyede değildir.
- 2. Şerh-i Gülistân.** Sa'dî-i Şîrâzî'nin eserine yaptığı şerhtir. Çağdaş araştırmacılardan Şacir Sikirić bu şerhi diğer Gülistân şerhleriyle karşılaştırmış ve bazı hataları olmakla birlikte Sûdî'nin diğerlerine üstünlüğünü ortaya koymuştur. İstanbul'da beş defa neşredilen eser (1249, 1276, 1286, 1291; Şem'î'nin şerhiyle birlikte, İstanbul 1293) H. Hoştinat, Z. Çâvûşî ve A. A. Kâzımî tarafından Şerh-i Sûdî ber Gülistân adıyla Farsça'ya tercüme edilmiştir (Tahran 1349 hş.).
- 3. Şerh-i Bostân.** Yine Sûdî Sa'dî-i Şîrâzî'nin eserine, Mustafa Sürûrî, Şem'î ve Bursalı Havâyî tarafından yapılan şerhleri beğenmemiş ve onların hatalarına da işaret ettiği bu şerhi kaleme almıştır (I-II, İstanbul 1288). Eser, Ekber Behrûz tarafından Şerh-i Sûdî ber Bostân-ı Sa'dî adıyla Farsça'ya çevrilmiştir (I-II, Tebriz 1352 hş.).
- 4. Şerh-i Lugat-ı Şâhidî.** İbrâhim Şâhidî'nin manzum Farsça lugatçesinin şerhi olan ve kaynaklarda zikredilmeyen eserin bir nüshasını Nazif M. Hoca tesbit etmiştir (Süleymaniye Ktp., nr. 688).
- 5. Risâle-i Sûdî Efendi.** Hâfız-ı Şîrâzî'nin ilk gazelinin ikinci beytiyle Sa'dî-i Şîrâzî'nin Gülistân'ındaki bir beyte yazdığı şerhi ihtiva eden iki ayrı risâlesi Nazif M. Hoca tarafından neşredilmiştir. (bk. bibl.).
- 6. Şerh-i Kâfiye.** İbnü'l-Hâcib'in nahve dair eserinin Türkçe tercüme ve şerhidir (yazma nüshaları için bk. Hoca, s.32-33; Mu'cemü'l-mahtûtât, I, 585). Eser el-Kâfiye'nin Arapça metni ve şerhi, Seyyid Şerîf el-Cürcânî'nin Farsça tercümesi ve şerhiyle birlikte Şurûhu'l-Kâfiye se Zebân Arabî, Fârisî, Türkî adıyla Osman Hilmi Karahisarlı tarafından neşredilmiştir (İstanbul 1312).

7. **Şerh-i Sâfiye.** Yine İbnü'l-Hâcib'in sarf ilmine dair eserinin Türkçe tercüme ve şerhidir (yazma nüshaları için bk. a.g.e., a.y.).

Sûdî'nin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: Tercüme-i Takrîrât alâ Hutbeti Ferîdü'd-dîn (İbnü'l-Hâcib'e ait eserin Türkçe tercümesidir); Hâşiye Őalâ Şerhi Hidâyeti'l-hikme (Kâdî Mîr Meybûdî tarafından Esîrüddin el-Ebherî'nin Hidâyetü'l-hikme adlı eserine yazılan şerhin hâşiyesidir); ed-Dav' Tercümesi (Tâceddin el-İsferâyînî'nin Arap nahvine dair eserinin Türkçe tercümesidir); Şerh-i Mesnevî; Risâle-i Müşkilât-ı ve Istılâhât-ı Mesnevî, Sûdî'nin ayrıca Fettâhî'ye ait Hüsn ü Dil'i Türkçe'ye çevirdiği kaydedilmektedir. (Şabanović, s.94).⁹

⁹ Aruçi, "Sûdî Bosnevî", s. 466.

BİRİNCİ BÖLÜM

2. ŞERH

Sözlükte şerh, “açma, ayırma, açıklama, açımrama (bir ibâreyi veyâ eseri), bir kitabın ibâresini kelime kelime açıp îzah ederek yazılan kitap, açık anlatma.”¹⁰ şeklinde açıklanmıştır.

Şerhler bir ilim dalında meşhur olmuş genellikle muhtasar metinler üzerinde kaleme alınan, bunlardaki kapalı ifadelerin açıklandığı, eksik bırakılan hususların tamamlandığı, hatalara işaret edildiği ve örneklerin çoğaltıldığı eserlerdir.¹¹ Şerh müellifleri genellikle metin müelliflerinden farklı kişiler olmakla birlikte bazı metin yazarlarının kendi eserlerini şerhettiği de olmuştur.¹²

Öte yandan şerh üzerine şerhler de kaleme alınmıştır. Ancak genelde şerhlere dair yapılan açıklama, eleştiri ve ilâve tarzı notlardan oluşan eserler hâşiye, hâşiyelere dair yazılan notlar ise ta'lik / ta'likât diye adlandırılmıştır. Şerhler umumiyetle bir eserin bütününe açıklamak amacıyla kaleme alınır.¹³

Şerh geleneğinin İslâm öncesinden itibaren çeşitli milletlerde mevcut olduğu bilinmektedir. İslâm dünyasındaki şerh ve hâşiye geleneğinin ilk dönemlere kadar uzandığı, daha sonra özellikle Memlûkler ve ardından Osmanlılar zamanında yaygınlaştığı görülmektedir. Hz. Peygamber'in Kur'an'daki bazı meseleleri tefsir etmesi, az bilinen kelimelerin mânalarını ve Kur'an hükümlerini açıklaması İslâm kültüründe şerhin başlangıcı kabul edilebilir. (Habeşî, I. 7). Dil bilimi, belâgat, tarih biyografi vb. birçok dalda ortaya konulan şerh literatürü, İslâm kültüründe kazandığı karakteristik özelliklerini Kur'an'ı ve onun i'câzını daha iyi anlamaya yönelik araştırmalara borçludur (Kortantamer, sy. 8 [1994], s.3).¹⁴

Osmanlı Coğrafyasında Türkçe ile birlikte Arapça ve Farsça da kullanıldığından bu alanda kaleme alınmış şerhler çok dillidir. Arapça'dan Hz. Ali, Kâ'b b. Züheyr, İbnü'l-Fârız ve Muhammed b. Saîd el-Bûsîrî; Farsça'dan Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Ferîdüddin Attâr, Sa'dî-i Şîrâzî, Molla Câmî, Hüsrev-i Dihlevî, Örfî-i Şîrâzî, Sâib-i Tebrîzî ve Şevket-i Buhârî gibi ediplerin eserleri çok sayıda Türkçe şerhe konu teşkil etmiştir. Arapça-Farsça edebî eserlere yazılmış Türkçe şerhler şerh literatürünün önemli bir kısmını oluşturur. Bu eserler çoğunlukla nesir halinde şerhedilmiş olup manzum şerhlere nâdiren rastlanır. Türkçe'de şerh

¹⁰ Ferit Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi, Ankara 2010, s. 1157.

¹¹ Sedat Şensoy, “Şerh”, İslâm Ansiklopedisi, TDV Yayınları, C.38, Ankara 2010, s. 555.

¹² Şensoy, “Şerh”, s. 555.

¹³ Şensoy, “Şerh”, s. 555.

¹⁴ Şensoy, “Şerh”, s. 556.

geleneğinin başladığı xv. yüzyılda ve yoğunlaştığı xviii-xix. yüzyıllar boyunca bazı şârihlerin özgün üslûplarından söz edilebilir. Bir kısım şerhlerde rastlanan reddiye ve tashihler şârihlerin kendilerinden önce kaleme alınmış bazı şerhleri incelediklerini göstermektedir.

Arapça-Farsça metinlere yazılan şerhlerde kelime ve terkiplerin sözlük anlamları, gramer özellikleri, metindeki diğer kelimelerle irtibatları ve bu şekilde kazandıkları mânalar üzerinde durulur. Kelimelerin semantik ayrıntılarına dikkat eden şârihler başta âyet ve hadisler olmak üzere manzum-mensur örneklerle destekledikleri ifadelerini atasözleri ve hikâyelerle daha akıcı hale getirir. Türkçe şerhlerde Arapça'da olduğu gibi kalıplaşmış sözlere benzer bir ifade sistemi kurulduğu görülür. Okuyucuya hitaplarda, şerh bölümleri arasındaki geçişlerde, alıntı ve göndermelerde çoğunlukla bu kalıp ifadelerden yararlanılır. Bu genel çerçevede içinde metinlerin şerhinde çeşitli ilimlere dair terminoloji kullanılır. Hacimli şerhlerde rastlanan metin içi göndermeler ve bazı şerhlerde görülen nüsha-rivayet tenkitleri de geleneksel şerh metodunun önemli unsurlarıdır.

Osmanlı edebiyatında Muslihuddin Mustafa Sürûrî, Mustafa Şem'î Efendi ve Sûdî Bosnevî daha çok Farsça metinlere yazdıkları şerhlerle tanınır.¹⁵

¹⁵ Ömür Ceylan, "Şerh", İslâm Ansiklopedisi, TDV Yayınları, C.38, Ankara 2010, s. 566.

2.1. Metinde Geçen Türkçe Arkaik Kelimeler

ancılayın : Onun gibi, o kadar, öyle. (103a, 119b)

buncılayın [muncılayın] : Bunun gibi, böyle. (107b, 111a, 117a, 117b, 119a)

epsem : Sessiz, ses çıkarmayan, susan. (105a)

eyrek [eyürek] : Daha iyi. (102a)

iltmek [iletmek, eletmek] : Götürmek, yerine ulaştırmak, eriştirmek. (103a)

imdi : Şimdi, artık, o halde, öyleyse. (101a, 103a, 105a, 115b)

irişmek [erişmek] : Uğraşmak, sataşmak, münakaşa etmek, şakalaşmak. (100b, 103a)

irteden [irtelemek] : Sabahlamak, geceyi arkada bırakmak. (106b)

ķande : Nerede, nereye. (110a)

ķanķı [ķanķı] : Hangi. (103a)

kimesne [kimerse, kimsene] : Kimse. (103a, 103b, 104a)

niteki : Gibi, benzeri, nasıl ki, nitekim. (100b, 114b)

ol : O, üçüncü tekil kişi adılı, öbür, öteki, diğer. (107b, 109a, 110a, 112b, 113a, 114a, 115a, 116a)

öñdin [öñdün] : Önce, ilk önce, önceden, önden, daha önce (102a, 104a)

ötri : Dolayı, sebebiyle, naşı. (101a)

sürç- [sürcütmek] : Sürmek, sürüp çıkarmak. (101b)

toldurmak : Doluca duruma getirmek. (104a)

ulaşık [ulaşuk] : İleriden berisürüp gelen, mütevali, birbiri ardına, arkası kesilmeksizin, bağlılık, irtibat, bitişik, bağlı, muttasıl, yakınlık, akrabalık. (105a)

urdun [urmak] : Vurmak, çarpmak, sokmak, batırmak, delmek, yaralamak, nişan alarak atmak. (101a)

üzre [üzre] : -sine [-sinde] Üzerine, üstüne. (105a)

virme : Verme, gönderme (102b, 122a)

yarlıganmak : Günahı bağışlanmak, mağfiret olunmak. (101a)

yegrek [yigrek, yegirek, yigirek] : Daha iyi, üstün, baskın, tercih edilir. (102a)

yeg [yig] : Daha iyi, üstün, kuvvetli, şiddetli. (102a)

2.2. Metinde Geçen Ayet-i Kerimeler

Fe izā sevveytuhu ve nefahtu fīhi min rūhī (feka'ū lehu sācidīn (sācidīne) men rūhī āh) 104b

“Ona en uygun biçimi verip Kendi ruhumdan kattığım zaman onun önünde yere kapanın!” (Sād 38/72)

فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ

E teÖmurüne'n-nāse bi'l-birri ve tensevne enfusekum. (ve entum tetlūnel kitāb efelā ta'kilūn) 121a

“ Siz kendinizi unutarak diğer insanlara erdemli olmayı mı öğütlüyorsunuz hem de ilahî kelâmı okuyup durduğunuz halde? Siz hiç aklınızı kullanmaz mısınız?” (Bakara 2/44)

اتَّأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

Metinde koyu siyah renkle yazılan kısım yer almaktadır. Parantez içindeki bölüm metinde bulunmamaktadır.

2.3. Metinde Adı Geçen Peygamberler

2.3.1. Hz. Adem

Ber der-i meyhāne-i Őışık ey melek tesbīh gūy

K'ender ancā **tiynet-i ādem** muhammer mī-konend (121a)

Semavî dinlere göre Allah'ın yarattığı ilk insan ve peygamber. Kur'ân-ı Kerîm'de Âdem hakkında birçok âyetler vardır. Yine birçok hadislerde de adı geçen Âdem “Ebü'l-Beşer”* (İnsanlığın Babası) künyesiyle ve “Safiyullah* (Allah'ın temiz kulu) sıfatıyla anılır. Kuru çamurdan şekil verilmiş bir balçıktan (veya cıvık çamurdan, yahut da çamurdan süzölmüş bir özden) yaratılan Âdem'in toprağı

yeryüzündeki her cins topraktan alınarak oluşturulmuştur. Allah, kâinatı yarattıktan sonra Âdem'i ahsen-i takvîm* (en güzel yaratılış, en iyi kıvam) üzere, kırk yıl bekletip- bu sürede ihtilâflar vardır- sonra kalıba ruh verdi.¹⁶ Bu beyitte şair, Hz. Adem'in yaratılış özelliklerine telmihte bulunmuştur.

2.3.2. Hz. İsa

Meger be-mu'cize güşed tabîb-i **Öİsâ-dem**
Çerâ ki kâr-ı meni haste ez- Öiyâdet reft (106b)

Biyâ vü ma'rifet ez-men şinev ki der-sühanem
Zi feyz-i **Rûh-ı Kudüs** nükte-istifâdet reft (106b)

Meger be-mu'cize güşed tabîb-i **Öİsâ-dem**
Çerâ ki kâr-ı meni haste ez- Öiyâdet reft (106b)

Lebânet **mu'ciz-i Öİşit** lîkin
Hâdiş-i turra-et hâble'l-metîn-est (109b)

Zi dest-i şâhid-i nâzûk Öizâr **Öİş-dem**
Şarâb nûş u rehâ kon hâdiş-i ÖAd u Şemûd (115b)

Feyz-i rûhu'l-kudüs er bâz meded fermâyed
Diğerân hem be-konend ançi **Mesihâ** mî-kerd (116b)

¹⁶ Pala, s. 6.

Hız. İsa Kur'an-ı Kerim'de İsa, İbn Meryem ve Mesih şeklinde zikredilen, kendisine İncil'in verildiği, Hz. Muhammed'i müjdelediği bildirilen, "Allah'tan bir ruh ve kelime" olarak tavsif edilen, ancak kul olduğu vurgulanan peygamberdir. Hıristiyanlık'ta ise İsa Mesih Tanrı'nın oğlu, dolayısıyla tanrı kabul edilmektedir.¹⁷

İsa Peygamber bir mucize olarak Meryem'den babasız olarak doğdu. Bu olaylar Kur'an-ı Kerim'de teferruatıyla anlatılır. (Meryem/16 vd.) Yine İsa Peygamber hakkında Kur'an-ı Kerim'de 22 yerde geniş bilgi vardır. (msl. Meryem/16-34, Bakara/84, Nisâ/156-159, Mâide/109-120 vs.) İsa, Cebraîl'in Meryem'e üflediği ruhtur. Bu nedenle neye dokunsa ona can verir, ölüleri diriltir. Körlerin gözünü açmak, çamurdan kuşlar yapıp can vererek uçurmak, bebekken konuşmak, su üstünde yürümek gibi mucizeler göstermiştir. 30 yaşında kendisine peygamberlik verilmiştir. 3 yıl müddetle halkı Allah yoluluna çağırıdıysa da ancak on kişi kendisine inanmıştır. Bu on iki kişiye "havârî" denir. Yahudiler onu öldürmeye kalkışınca havârîlerden biri onlara yardım etti. İsa peygamber bir eve gizlenmişti. Bulup bir tepeye çıkardılar ve çarmıha germek istediler. Ancak İsrailoğullarının gözüne onu şikâyet eden kişi İsa suretinde göründü. Onu çarmıha gererek öldürdüler. Hz. İsa melekler tarafından dördüncü kat göğe kaldırıldı. Kendisine kıyâmete dek ömür verildi. Âhir zamanda Şam'a inecek ve halkı İslâm dinine davet edecektir. Kıyâmet alâmetlerinden biri de bu hadisedir. Yere inince Kudüs'de Deccâl'ı öldürecek ve Tûr-ı Sinâ'ya çıkacaktır. O sırada Ye'cüc ve Me'cüc yeryüzünde fesat çıkaracaktır. Sonra kendisi de insanlarla beraber Tûr'dan inecek ve adaletle hüküm sürecektir. Putları kıracak, Mehdî ile buluşacaktır. İsa Peygamber hakkında birçok kaynaktaki geniş malûmât vardır. İsa peygamberin doğumu milâdî takvim başlangıcı olmuştur.¹⁸ Hâfız-ı Şirâzî, İsa peygamberin mucizelerine telmihte bulunmuştur.

2.3.3. Hz. Nûh

Piş-i çeşmem kemter est ez şatrej

Ân hikâyethâ ki ez **Tufân** konend (123b)

Nûh Peygamber. Hz. İdris* göğe çekildikten sonra Âdem oğulları doğru yoldan ayrıldılar ve putlara tapmaya başladılar. Cenâb-ı Hakk onlara Nûh (A S.)'ı gönderdi. Hz. Nûh nice yıllar kavmini imana davet etti. Yalnız oğulları "Sam, Ham, Yafes" ile hanımları ve diğer pek az kimseler iman edip başkası kulak asmadı. Hatta kendisinin "Yâm" isminde bir oğlu da imana gelmedi. Nûh (A S.) kavmine nasihat ettikçe onlar ezâ, cefâ, tahkîr ve alay ederlerdi. Sonunda ümitsizliğe düştü ve onlara bedduâ etti. Dûası kabul oldu ve "Gemi yap" diye Allah tarafından kendisine vahiy geldi. Hz. Nûh kırdaki ve sudan uzak bir yerde gemi yapmaya başladı. Kavmi oradan geçerken onun ile eğleniyorlardı ve "Peygamber idin, dülger oldun" diyorlardı. Geminin inşası bitti, Tufân* alâmetleri göründü. Hz. Nûh mü'minler ile gemiye bindi

¹⁷ Ömer Faruk Harman, "İsa", İslâm Ansiklopedisi, TDV Yayınları, C. 22, Ankara 2000, s.465.

¹⁸ İskender Pala, Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü, Kapı Yayınları, İstanbul 2011, s.235.

ve her çeşit hayvandan birer çift aldı. Her taraftan su görüldü. Nûh, oğlu Yâm'ı da gemiye çağırdı. O, “Ben bir dağa çıkar kurtulurum” deyip gemiye girmedi. Nûh, “Bugün Allah'ın merhametinden başka sığınacak yer yoktur” diye nasihat ederken araya bir dalga girdi; Yam boğuldu. Tufan her yeri kapladı. Su dağları aştı. Yeryüzündeki insanlar ve hayvanlar tamamen yok oldu.

O sırada Nûh'un gemisi dağlar gibi büyük dalgalar arasında yüzüyordu. İşte böylece tufanın hâli altı ay sürdü. Sonra Allah'ın emriyle yağmurların arkası kesildi ve sular çekildi. Gemi bir rivayete göre Cûdi dağına üzerine oturdu ve gemidekiler kurtuldu.¹⁹

Beyitte Tufan hadisesine telmih yapılmıştır. Tufan hadisesi Hz. Nûh'u hatırlatmaktadır.

2.3.4. Hz. Süleymân

Çü gül süvâr şevad ber-hevâ Süleymân-vâr

Seher ki murğ der âyed be nağme-i Dâvûd (115b)

Davûd* peygamberin oğlu olan peygamber. On iki yaşındayken babası yerine tahta geçmiştir. Hem padişah hem peygamberdir. Geçimini devlet hazinesinden değil, ördüğü zembiller sayesinde kazanmış. Babasının vefatından sonra ve onun vasiyeti üzerine Kudüs'teki, yarım kalmış olan Mescid-i Aksâ*yı inşaa başladı. Yedi senede tamamladı. Daha sonra 13 sene süreyle Kudüs'te bir hükümet sarayı yaptırdı. Rivayete göre bu binaların yapımında cinleri çalıştırmıştır. Kendisi başlarında olmadığı zaman cinler çalışmazmış. Hatta bir bastona dayalı olarak uzun zaman onlara hükmetmiş. Sonunda bastonun içine bir ağaç kurdu girmiş ve kemirmeye başlamış. Tam inşaat sona erince baston kırılmış ve Süleyman peygamber düşmüş. Meğer Süleyman peygamber çok önceden vefat etmişmiş. Allah tarafından kendisine birçok mucizeler verilmiştir. Kuşlarla, hayvanlarla konuşur, onların dilini anlanmış. Cinlere ve rüzgâra emretme yetkisine sahipmiş. Üzerinde İsm-i A'zam* yazılı bir mühürlü yüzüğü varmış. Bu yüzüğün taşı kibrît-i ahmerden olup bütün vahşi hayvanlar ve kuşlar bu yüzük sayesinde ona boyun eğmişlerdir.²⁰

¹⁹ Pala, s.361.

²⁰ Pala, s.411.

2.3.5. Hz. Yusuf

Be-bjñ ki şjb-i zenaħdān-ı to çı mığūyed

Hezār **Yūsuf-ı Mısırj** fütāde der-çeh-i māst (105a)

Hz. Ya'kub'un oğlu, İsrâiloğulları'na gönderilen bir peygamber. Kur'ân-ı Kerîm'de diğer peygamberlere ait kıssalar farklı sûrelerde yer aldığı halde Yūsuf kıssası "ahsenü'l-kasas" niteliğiyle tek bir sûrede nakledilmektedir.²¹

Yüce Allâh; Yūsuf Aleyhisselâmın gördüğü rü'yâdan itibaren başından geçenleri şöyle açıklar: "Bir vakit, Yūsuf, Babasına: Babacığım! Gerçekten, ben, rü'yâda, on bir yıldızla güneş ve ay'ı gördüm. Gördüm ki, onlar, bana, secde edicilerdir! Demişti. (Babası Yâkub): Oğulcağızım! Rü'yânı, kardeşlerine anlatma! dedi. Sonra, sana, bir tuzak kurarlar. Çünkü, şeytan, insanın, apaçık bir düşmanıdır. Rabb'in, seni, öylece (rü'yada gördüğün gibi) beğenip seçecek (Peygamber yapacak, mülk'ü saltanata erdirecek) Sana, rü'yâ tabirine ait bilgi verecek. Sana karşı da, Yâkub Hânedânına karşı da, nimetlerini -daha önce de, Ataların İbrahim'e ve İshak'a tamamladığı gibi- tamamlayacaktır. Şüphesiz ki, Rabb'in, her şeyi bilendir, tam hüküm ve hikmet Sâhibidir.²²

Yūsuf'un büyük kardeşleri, onu kıskandılar ve hîle ile onu kıra götürüp bir kuyuya attılar. Babalarına ise "Onu bir kurt yedi" dediler. Sonra geri dönüp "Yūsuf'u bir kervana ucuz fiata köle diye sattılar. Yūsuf o zaman onsekiz yaşında idi. Kardeşlerinden korkup sustu ve Allah'a dayanarak kervanla Mısır'a gitti. Burada Mısır'ın mâliye bakanı (Azîz) tarafından satın alındı.

Yūsuf'un eşi emsali olmayan güzelliği, Azîz'in karısı Zelihâ'yı âdetâ büyüledi. Zelihâ'nın tekliflerini reddetti. Yine bir gün Zelihâ onun odasına girdi. Yūsuf ondan kaçarken gömleği yırtıldı. Yūsuf dışarı çıkınca Azîz kapı önünde buldu. Zelihâ ise Yūsuf'un kendisine saldırdığını söyleyerek onu zindana attırdı. Zindanda iki kölenin gördüğü rüyâlar, Yūsuf'un yorumladığı gibi çıktı. Nihayet Mısır hükümdarının gördüğü bir rüyâyı da doğru tâbir etmesi üzerine, zindandan çıkarılarak mâliye bakanlığına getirildi.²³

Beyit Yūsuf peygamberin Mısır'da yaşadıklarını hatırlatır.

²¹ Ömer Faruk Harman, "Yūsuf", İslâm Ansiklopedisi, C. 44, TDV Yayınları, Ankara 2013, s.1.

²² Mustafa Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2007, s. 281.

²³ Pala, s. 483.

Pîrâhenî ki âyed ez o **büy-ı Yûsufem**

Tersem birâderân-ı ğâyüreş ğabâ kenend (123a)

Hz. Yakûb, Yûsuf'un yerine koyup muhabbetle bağına bastığı Bünyamin'in de alıkondüğünü duyunca üzüntü ile ağlamaktan gözlerine ak düştü. Yûsuf kayıp olalı yirmi bir yıl olmuştu. O vakitten beri ondan bir haber alınmadığı için kardeşleri onun sağlığından ümitlerini kesmişlerdi. Yakûb (A.S.) ise Yûsuf'un küçüklükte görüp de kendisine söylemiş olduğu rüyaya nazaran onun, huzurunda kardeşleri secdeye varmadan vefât etmeyeceğini biliyor, dönüşünü büyük bir sabırla bekliyordu. Buna binâen oğullarını, Yûsuf ve Bünyamin'i arayıp bulmaları için Mısır'a gönderdi. Kıssanın bundan sonrası; Yûsuf'un kardeşlerine kendisini tanıtmaması, babasına onlar vasıtasıyla gönderdiği gömleği gözlerine sürmesiyle gözlerinin açılması ve bütün aile efradını yanına alarak Mısır'da yerleşmesiyle sona erer.²⁴

Bu beyitte de Yûsuf peygamberin Hz. Yakûb'un gözlerinin açılmasını sağlayan gömlek hadisesine telmihte bulunulmuştur.

²⁴ Pala, s. 484.

2.4. Metinde Kullanılan Aruz Kalıpları

2.4.1. Hecez Bahri

[Me fā 'ı lün / Me fā 'ı lün / Fe 'ū lün]

V - - - / V - - - / V - -

Ġameş tā der-dilem me'vā giriftest
Serem çün zülf-i o sevdā giriftest

Gazel75, 103b

Ġam-ı zülf-i to dām-ı küfr u dġn est
Zi kārīstān-ı o yek şemme ġn-est

Gazel 86, 109a

Dil-i men der h'evā-yı rüy-ı Ferruġ
Buved āşüfte hemçün mūy-ı Ferruġ

Ġurūfū'l-Ġı, 112b

Dil ez-men bord u rüy ez-men nihān kerd
Ġudā rā bā ki ġn bāzġ tevān kerd

Gazel 14, 119b

Seher bülbül ġikāyet bā şabā kerd
Ki Őışķ-ı rüy-ı gül bā mā çihā kerd

Gazel 2, 113a

[Mef ʿülü / Me fâ ʿi lü / Me fâ ʿi lü / Fe ʿü lün]

V -- / V - - V / V - - V / V --

Ey şāhid-i kudsî ki keşed bend-i niķābet
Vey morg-i behiştî ki dehed dāne vu ābet

Gazel 71, 100b

Ān Türk-i perî-çehre ki dūş ez-ber-i mā reft
Āyā çî haţā dîd ki ez-rāh-ı Haţā reft

Gazel 72, 101b

Kes nişt ki uftāde-i ān zūlf-i dü-tā nişt
Der-reh-güzer-i kîşt ki dāmî zi belā nişt

Gazel 83, 107b

2.4.2. Remel Bahri

[Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün]

- V -- / - V -- / - V -- / - V -

Mîr-i men hoş mîrevî kŌender ser-ā-pā mîremet
Türk-i men hoş mey-hāremî piş-i bālā mîremet

Gazel 76, 104a

Müddeti şod k'āteş-i sevdāy-ı o der-cān-ı mast
Zān temennāhā ki dāyim der-dil-i vîrān-ı mast

Gazel 77, 104b

Ger zi dest-i zūlf-i müşķînet haţāyî reft reft
Ver zi hindū-yı şomā ber mā cefāyî reft reft

Gazel 79, 105b

Vā'Ūiẓān k'in cilve der mihrāb u minber mĭ-konend

Çün be ħalvet mĭrevend ān kār-ı dĭger mĭ-konend

Gazel 18, 121a

[Fā Ūi lā tün / Fā Ūi lā tün / Fā Ūi lün]

- V - - / - V - - / - V -

Derd-i mā rā nĭst dermān elĭyāš

Hicr-i mā rā nĭst pāyān elĭyāš

Ĥurūfū'š-Šā-1, 111a

Şāhidān ger dilberĭ zinsan konend

Zāhidān rā rahne der-ĭmān konend

Gazel 21, 123a

[Fe Ūi lā tün / Fe Ūi lā tün / Fe Ūi lā tün / Fe Ūi lün]

V V - - / V V - - / V V - - / V V -

Şerbetĭ ez-leb-i laŪleš neçeşidĭm ü be-reft

Rūy-ı meh-peyker-i o şır ne-dĭdĭm ü be-reft

Gazel 81, 107a

Rūşen ez-pertev-i rūyet nażarĭ nĭst ki nĭst

Mĭnnet-i ħāk-i deret ber-başarĭ nĭst ki nĭst

Gazel 84, 108a

Nażar-ı pĭr-i muĭān mūcib-i Ūayş u tarabest

Ravza-i meykede ra āb u hevā-yi Ūacebest

Gazel 85, 109a

Rūze yeksū şud u Ūĭd āmed ü dilhā ber-h'āst

Mey ü meyhāne be cūş āmed ü mey bāyed h'āst

Gazel 87, 109b

Rūze yeksū şud u Őid āmed ü dilhā ber-h'āst
Mey ü meyhāne be cūş āmed ü mey bāyed h'āst

Gazel 88, 110a

Rūze yeksū şud u Őid āmed ü dilhā ber-h'āst
Mey ü meyhāne be cūş āmed ü mey bāyed h'āst

Gazel 90, 110b

Dıdı ey dil ki ğam-ı Őıřķ diger-bār ği kerd
Ğün be-şod dilber ü bā-yār-ı vefā-dār ği kerd

Hūrūfū'd-Dāl, 112b

Būlbūlj hūn-ı ciger ĥord u ğulj hāsıl kerd
Bād-ı ğayret be şadeş hār-ı perişān-ı dil kerd

Gazel 3, 113b

Sālhā dil taleb-i cām-ı Cem ez-mā mĳ-kerd
Vanği hod dāřt zi bĳġāne temennā mĳ-kerd

Gazel 9, 116b

Dūstān duĥter-i rez tevbe zi mestūrj kerd
Şod sūy-ı muĥtesib ü kār be destūrj kerd

Gazel 10, 117a

BaŐdezin dest-i men u dāmen-i ān serv-i bülend
Ki be bālā-yı ğemān ez-būn ü bĳĥam ber kend

Gazel 12, 118a

Dest-der-ĥalkaj ān zūlf-i dü-tā netvān kerd
Tekye ber-Őahd-i to vü bād-ı şabā netvān kerd

Gazel 13, 118b

Yād bād ān-ki zi mā vaqt-i sefer yād ne-kerd

Be-vedā'Øi dil-i ğam-djde-i mā şād ne-kerd

Gazel 15, 119b

2.4.3. Müctes Bahri

[Me fā 'i lün / Fe 'i lā tün / Me fā 'i lün / Fe 'i lün]

V - V - / V V - - / V - V - / V V -

Cüz āsitān-ı to em der-cihān penāhi nıst

Ser-i merā be-cüz in der-ḥavāle-ġāhi nıst

Gazel 73, 102a

Ḥayāl-ı rüy-ı to der-her tarıķ hem-reh-i māst

Neşim-i müy-ı to peyvend-i cān-ı āġeh-i māst

Gazel 78, 105a

Her an ḥuceste nażar kez pey-i se'ādāt reft

Be-künc-i meykede vü ḥāne-i irādet reft

Gazel 80, 106a

Sezed ki ez-heme-i dilberān sitāni bāc

Ki ber-ser-i heme ḥübān-ı kişverı çün tāc

Ḥurūfū'l-Cim-2, 111b

Eger be-mezheb-i to ḥün-ı Őāşikest mübāḥ

Şalāḥ-ı mā heme ānest kān to-rā-st šalāḥ

Ḥurūfū'l-Ḥa-3, 111b

Be-bin hilāl-i Muḥarrem be-ḥ'āḥ sāġar-ı rāḥ

Ki māḥ-ı emn ü amānest ü sāl-ı şulḥ u šalāḥ

Gazel 2, 112a

Bi-yā ki Türk-i felek h̄ān-ı rûze gâret kerd
Hilâl-i Őıyd be devr-i kadeh̄ işâret kerd

Gazel 4, 114a

Be āb-ı rûşen-i mey ārifî tahâret kerd
ŐAle's-sabâh̄ ki meyhâne râ ziyâret kerd

Gazel 5, 114b

Çu bād Őazm-ı ser-i kûy-ı yârem h̄âhem kerd
Nefes be bûy-ı hoşş müşk-bâr h̄âhem kerd

Gazel 6, 115a

Kunûn ki der-çemen âmed gül ez-Çadem be vücûd
Benefşe der-çadem-i ũ nihâd ser be sücud

Gazel 7, 115a

Be sırr-ı cām-ı Cem ān-geh nażar tevānî kerd
Ki hāk-i meykede kuhl-i başar tevānî kerd

Gazel 11, 117b

2.4.4. Muzârî Bahri

[Mef 'ü lü / Fā 'i lā tü / Me fā 'i lü / Fā 'i lün]

– – V / – V – V / V – – V / – V –

Sākî biyār bāde ki māh-ı şıyām reft

Der dih qadeh ki mevsim-i nāmūs u nām reft

Gazel 74, 102b

Derdā ki yār der-ğam-u derdem bi-mānd ü reft

Mā-rā çü dūd berser-i āteş nişānd ü reft

Gazel 82, 107a

Şūfî nihād dām u ser-i hoşqa-bāz kerd

Bünyād-ı mekr bā felek-i hoşqa-bāz kerd

Gazel 8, 116a

Dilber be-reft u dil şode k'ān rā haber ne-kerd

Yād-ı harîf-i şehri u refîk-i sefer ne-kerd

Gazel 16, 120a/120b

Rū ber reheş nihādem ü ber men güzer ne-kerd

Şad lutf-ı çeşm dāştēm ü yek nażar ne-kerd

Gazel 17, 120b

Dānî ki çeng ü Ŗūd çî taqrîr mî-konend

Pinhān horîd bāde ki taŖzîr mî-konend

Gazel 19, 121b

Ānān ki hāk rā be nażar kımyā konend

Āyā buved ki gūşe-i çeşmî be mā konend

Gazel 20, 122b

İKİNCİ BÖLÜM

3. GAZEL ŞERHLERİ

[100b]

3.1. Gazel-i Diğer-71

[Mef ʿülü / Me fā ʿı lü / Me fā ʿı lü / Fe ʿü lün]

İy şāhid-i kudsî ki keşed bend-i niķābet

Vey morg-i behiştî ki dehed dāne vu ābet

Şāhid maħbūb, kudsî lafzıyla münāsib vākiʿ olmuş. **Maħşül-ı Beyt:** Kuds maħbūbî veyā ferişte kim çeker niķābuñ bāğını yaʿni niķābuñ bāğını kim çözer. Hāşılı dîdār-ı muṭahharuñ seyriyle kim müşerref olur. Bāğî çözmekden yüzün görmekten kināyetdür. Yaʿni vişālūñ kime müyesser olur. Daħı iy cennet ķuşı dāne vü ābuñı kim virür. Hācenūñ cānānı müsāfir oldıkda bu gazeli yazub göndermişdür.

Beyt:

Hābem beşud ez dîde derin fikr-i cigersüz

K'āgūş-i ki şod menzil ü me'vā ki hābet²⁵

Me'vā ʿaṭf-ı tefsîrdür menzile. **Maħşül-ı Beyt:** Gözümden uyķu gitdi. Bu ciger-süz fikrden ki kimūñ ķucağı menzil-i hābuñ oldu. Yaʿni kimūñ ķoynunda yatub uyudıyan. Bu beyt huşūşında hāceye iʿtirāz eylemişlerdür ki cānānı āli-cenāb degülmiş ki ḥaķķında sū-i zann idüb kimūñ ķucağında yatur ve kimūñ ķoynına girer dir. Baʿzı nüşhada bu beyt bulundu.

Beyt:

Reftî zi kenār-ı men-i dil-ḥaste be-nā-gāh

Tā cāy ki şod menzil-i āsāyiş u hābet

Kenār yan. Be-nā-gāh bā zāʾide. Tā edāt-ı taʿaccüb. **Maħşül-ı Beyt:** Nā-gāh ben dil-hastenūñ yanından gitdūñ Őacebā kimūñ yeri āsāyiş-gāhuñ ve hāb-gāhuñ olmağla müşerref ve muʿazzez oldı dimekdür.

²⁵ Bu mısranın vezni bozuktur.

Bejt:

**Her nāle vü feryād ki kerdem neşenîdj
Peydāst nigārā ki bülend est cenābet**

Maḥşül-ı Bejt: Her nāle vü figān eyledüm işitmedüñ. Pes ma'ólümdür ki iy nigār ki cenābuñ²⁶ bülend ü refi'ódür. Ya'óni kemāl ü rif'óatdan kimsenüñ nālesi irişmez ki işidesin niteki dimişler.

Bejt:

Yārab ğam-ı mā rā ki be arz-ı to resāned
K'āncā ki toyi bād-ı residen ne tevāned

Bejt:

**Derviş nemiporsiyu tersem ki nebāşed
Endişe-i āmurziş ü pervā-yı sevābet**

Maḥşül-ı Bejt: Derviş şormazsın ya'óni hālını tefakḳud eylemezsın ḳorḳarım ki senüñ olmaya. Ya'óni senüñ yokdur yarlığanış fikri ve şevāb kesb eylemek. [101a] Rāy ü tedbiri ya'óni dervişüñ hālını tefakḳud ve tedārik eylemediğinden ḳorḳarım ki sende mezkūr gör aḥvāl olmaya. Ya'óni yarlığanmaḳ fikri şevāba meyl olmaya.

Bejt:

**Ey ḳaşr-ı dil-efrüz²⁷ ki menzilgeh-i ünsi
Yārab mekunād āfet-i eyyām herābet**

Maḥşül-ı Bejt: H'āce ḳaşr-ı cānāne hiṭāb idüb buyurur iy göñül sevindiricü ḳaşr ancılayın ḳaşr ki dostluk ve āşinālık menzil-gāhısın Allāh'dan dilerüm seni āfet-i eyyām harāb eylemesün.

Bejt:

**Dü-dest ser-i āb der-İN bādiye huşdār
Tā gül-i beyābān nefirİbed be serābet**

²⁶ Yazmada “cenānuñ ” şeklindedir.

²⁷ Yazmada “dil-firüz” şeklindedir.

Serāb izāfetle maśdardur pıñar-başı dimekdür. **Maḥşül-ı Beyt:** Bu bâdiye-i Őiŝkda ser-çeşme-i vişāl ırakdur. ŐAklıñ cemŐ eyle ki seni rakıb kiżb ile aldamaya. YaŐñj saña vaŐde-i vişāl idüb seni tehlikeye düşürmesün dimekdür.

Beyt:

Tışı ki zedı ber-dilem ez-ğamze haḫā reft

Tā bāz çı endişe koned rāy-ı şavābet

Tışı yā-i vahdet. **Maḥşül-ı Beyt:** Bir oķ ki yüregüme urduñ ğamzeden haḫā şādır oldı. ŐAcebā yine ne tedbır ider rāy-ı şavābuñ. YaŐñj bir oķ dañı cānuma urur mı yoksa anuñla iktifāŐ ider mi yā maŐnā böyle ola ki ğamzeden yüregüme urduñ oķ rāst nişāna varmadı. Haḫā oldı. ŐAcebā toğrı fikrūñ yaŐñj rāy-ı şāŐibūñ bundan soñra ne tedbır ider. Bir oķ dañı atar mı yüregüme yoksa terk idüb ihmāl eyledi. Ĥāsılı atdıđuñ ğamze oķı haḫā eyledi. Bir ğamze oķı dañı veyā müjġān oķı atar mısın tedbırūñ nedür.

Beyt:

Tā der-reh-i pışı be çı āyın revı ey dil

Bāri be-ğalaḫ şarf şod eyyām-ı şebābet

Maḥşül-ı Beyt: ŐAcebā pışlik tışıkinde ve vaķtinde ne āyın ve ķānūn ile sülük idisersin ey ġoñül hele eyyām-ı şebābuñ ġalaḫ yere şarf oldı. Ĥāsılı ġurūr-ı ġafletle ġeçdi.

Beyt:

Rāh-ı dil-i Őuşşāk zed ān çeşm-i humāri

Peydāst ez-ın şıve ki mestest şerābet

Maḥşül-ı Beyt: Ol maḫmūrañe çeşm Őuşşākuñ ġoñli urdı. YaŐñj tış-i ğamze ve müjġānla Őuşşāk ġoñüllerini harāb eyledi. Bu şıve ve şıfātdan zāhirdür ki şarābuñ ķattāldur. YaŐñj ziyāde mestānelikdendür. Çeşmūñ dilleri harāb eyledüġi ve ziyāde mestānelik şarābuñ ķattālıġındandır. **Mestest şerābet** şarābuñ mest idicidür diyenler iştılāḫ ve istiŐmālden ġafil imişler.

Bejt:

Ĥāfız ne ġulāmıřt ki ez- ĥāce ġurized
Luşfı kon u bāz ā ki harābem zi itābet

Maĥşul-ı Bejt: Ĥāfız bir ġul degüldür ki efendisinden ġaça yaŖnı biñ cefā ġörse ĥācesinden ġaçar gider degüldür. İmdi luřf ile ĥıřm u ġazabdan ġiri ġel yaŖnı Ŗudül eyle ki Ŗitābıñdan ĥarābum. Ĥāşılı cevır u cefādan ötri seni biraġub ġitmez. [101b] Ammā Ŗitābıñdan ziyāde müteŖellimdüř. İmdi luřf idüb Ŗitābı terk eyle.

3.2. Ėzel-i Diġer -72

[Mef ʻü lü / Me fā ʻı lü / Me fā ʻı lü / Fe ʻü lün]

Ān Türk-i perı-ġehre ki düş ez-ber-i mā reft
Āyā ġi ĥařā dığ ki ez-rāĥ-ı Ĥařā reft

Maĥşul-ı Bejt: Ol perı-ġehre ki dün ġice bizüm yanımızdan ġitdi. ŖAcebā bizden ne ĥařā ġördi ki şarık-i memleket-i Ĥařādan ġitdi. YaŖnı ĥařā eyledi. Ėitdi. Yāĥüd ĥařāmuz ġördi ki ġitdi. Bunda Ĥařā memleket olunca evvelki ĥařāyla tecñis-i tām olur. Ĥācenüñ müsāfir olan cānādır.

Bejt:

Tā reft merā ez-naşar ān ġeřm-i cihan-bın
Kes vāġıf-ı mā nışt ki ez-dıde ġihā reft

Maĥşul-ı Bejt: Ol cihān ġörici ġözüm nazarumdan ġideli kimse bizim vāġıfımız degüldür ki ġözden neler ġitdi. YaŖnı ol cānā bizi terk idüb ġideli ġözümde neler ġitdiğini kimse bilmez.

Bejt:

Ber řemŖ ne-reft ez ġözer-i āteř-i dil düş
Ān düğ ki ez-süz-ı ciger ber-ser-i mā reft

Maĥşul-ı Bejt: Dün ġice feşilesi āteřüñ közinden şem ʻüñ üzerinden ol düten ġitmedi ki süz-ı cigerden bizüm başımızdan. YaŖnı dün ġice ol süz u ġüdāz ve ol düđ-ı dil ki ciger ĥarāretinden bizüm başımızdan ġeġti ve ġitdi. şem ʻüñ üzerinden

fetİlesi āteşinden geçüb gitmedi. Hāşılı bizüm sūz-ı cigerimüzüñ düdı şem'üñ fetİlesi āteşinden ziyāde idi.

Bejt:

**Dür ez-ruh-i o dem-be-dem ez-çeşme-i çeşmem
Seyl-āb-ı sirişk āmed u tūfān-ı belā reft**

Maḥşül-ı Bejt: Ol cānānuñ ruḥından ırak yaŖñ ruḥı firākından nefes-be-nefes yaŖñ her sāŖat gözüm çeşmesinden gözyaşı seyli geldi. Ve belā tūfān[1] çıkdı gitdi. YaŖñ gözümdeñ gözyaşı tūfānı akdı gitdi keşret-i bükādan ve giryeden. Ve cāŖızdür ki **dür ez-ruh**dan murād duŖā ola bunda reft lafzı vākiŖ oldu dimekle şerĤe ihtiyāc yokdur.

Bejt:

**Ez-pāy futādım çü āmed ġam-ı hicrān
Der-derd be-māndım çü ez-dest devā reft**

Maḥşül-ı Bejt: Ayakdan düşdük çünki ġam-ı hicrān geldi. YaŖñ hicrān ġamı gelincek ayakdan düşdük ve sürçdük ve yıkıldık ve derd içinde kaldık çünkü elden devā gitdi. YaŖñ cānān ki derde dermān idi. Ol gidicek derdde kaldık hāşılı cānān ki taḥıb-i derd-i cān u dil idi. Ol gitdi ve biz derd içinde kaldık.

Bejt:

**Dil goft: Vişāleş be-duŖā bāz tevān yāft
ŖOmrişt ki Ŗomrem heme der-kār-ı duŖā reft**

Maḥşül-ı Bejt: Göñül didi ki cānān vişālini duŖā sebebiyle bulmak olur. Böyle olunca bir zamāndır ki Ŗömrüm cemŖŖān duŖāda veyā duŖā huşuşında gitdi. Hāşılı dil böyle diyeli bir müddetdür ki tamām-ı Ŗömrüm vişāl çün duŖāda geçdi. Bunda bāz lafzına girü maŖnāsını virenler işābet eylememişler.

Bejt:

**İhrām çı bendım çü ān kıble ne İncāst
Der saŖy çı küşım çü ez-Merve şāfā reft**

Maḥşül-ı Bejt: İhrām ne [102a] bağlayalım çünki ol kıble yaŖñ cānān anda degüldür yaŖñ ol cānānuñ mahallesinüñ ziyāretine niye kaşd idelüm. Çünki ol anda

degül ve anuñ cānibine ne saŖy idelüm. Çunki kũyından řafā gitdi. Hāřıl-ı kelām kũyınuñ řafāsı kendinũñ vũcũd-ı řerifiyledũr. Kũyından gitdi. Gidince řafāsı bile gitdi. Bunda **ķıble** cānāndan ve **Merve** kũyından kināyetdũr.

Bejt:

**Dĩ goft řabĩb ez-ser-i şasret çũ merā dĩd
Heyhāt ki renc-i to zi Kānũn-ı řifā²⁸ reft**

Mařũl-ı Bejt: Dũn řabĩb beni gũrince řasret cihetinden didi. Derdā ki senũñ rencũñ řifā uslũb ve ķānũnından geçdi gitdi. YaŖnĩ marazuñ řifa-peźir degũldũr, mevt muķarrerdũr.

Bejt:

**İy dũst be-porsĩden-i Hāfız ķademĩ nih
Z'ān piş ki gũyend ki ez-dār-ı fenā reft**

Mařũl-ı Bejt: İy dost Hāfız'ı řormaĝa ķadem ķo. YaŖnĩ gel dimekdũr. Ol zamāndan ōndin ki diyeler ki dār-i fenādan gitdi. YaŖnĩ iy dost gel Hāfız'ı Ŗiyādet eyle. Ol gũnden ve ol zamāndan ōndin ki dirler vefāt itdi. Raşmetu'l-lāhi Ŗaleyh.

3.3. Ğazel-i Diĝer -73

[Me fā 'i lũn / Fe 'i lā tũn / Me fā 'i lũn / Fe 'i lũn]

**Cũz āsitān-ı to em der-cihān penāhĩ nişt
Ser-i merā be-cũz in der-řavāle-gāhĩ nişt**

Mařũl-ı Bejt: Cihānda senũñ iřigũnden ĝayrı baña řıĝınacaķ yer yoķdur ve benũm başıma bu ķapudan ĝayrı bir řavāle-gāh yoķdur. YaŖnĩ bizũm merciŖ ve me'vā yoķdur.

Bejt:

**ŖAdũ çũ tiĝ keşed mā siper biyendāzem
Ki tiĝ-ı mā be-cũz nālej vũ āhĩ nişt**

²⁸ “řifā ve Kānũn tıbb kitāblarından iki kitābuñ ismidũr. H'ācenũñ bu mekānda işareti yaŖnĩ derd-i Ŗiřķ olan kimsenũñ devāsı tıbb kitāblarında olmaz nice kim Āřafĩ bu mısraŖda buyurur:
Derd-i Ŗiřķest ki Ŗāciz koned Eflātũn rā”

Maḥşül-ı Beyt: ÓAdū bizümle ceng eylemekçün çünki kılıç çeke biz anuñla cengi terk iderüz. YaÓñi münkād olub aña uymazuz zırā bizüm tğimüz āh u nāleden gayrı degüldür. Hāşılı biz zaÓıfız bizüm alet-i ḥarbimüz āh u nāledür.

Beyt:

Çerā zi küy-ı harābāt rüy ber -tābem

K'ezin bihem be-cihān hiç rüy u rāhı nıst

Maḥşül-ı Beyt: Meyhāne maḥallesinden niçün yüz döndüreyüm? YaÓñi yüzüm döndürmem zırā cihānda baña hiç bundan yeg rüy u rāh yokdur. YaÓñi baña bu yoldan eyrek ve yegrek bir yol yokdur.

Beyt:

Zamāne ger fekened āteşem be-harman-ı Óomr

Be-gü be-süz ki ber-men be berg-i kāhı nıst

Maḥşül-ı Beyt: Zamāne eger ḥarmen-ı Óömrüme āteş bırağursa yaÓñi beni yaqub yandursa zamāne söyle yaq ḥarmen-ı Óömrümi yandur ki benüm katumda Óömrüm ḥarmanı bir şamān yaprağınca degüldür. YaÓñi yanumda hiç iÓtibarı yokdur. Harman-ı Óömre āteş bırağmakdan murād helāk eylemekdür. MışraÓ-ı şaınüñ ma'nāsında yaq ki benüm üzerümde bir şamān yokdur diyen ğarīb şerh eylemiş.

Beyt:

Ġulām-ı nergis-i cemmāş-ı ān sehı kaddem²⁹

Ki ez şerāb-ı ğurüreş be-kes nigāhı nıst

Cemmāş şannāz göz ucıyla bakmaq ve bir maÓnādan ötri uğrılayın bulmaq. **Maḥşül-ı Beyt:** Ol toĝru kametlinüñ cemmāş gözünüñ kulıyam ve şarāb-ı ğurürdan [102b] kimseye nazarı ve iltifāt[1] yokdur. YaÓñi ḥüsn anı bir kimseye bakdurmaz.

Beyt:

Çünin ki ez-heme sü dām-ı rāh mibinem

Be-cüz ḥimāyet-i zulfeş merā penāhı nıst

²⁹ Yazmada "servem" şeklinde yazılıp kenarda ise "kaddem" kelimesiyle tashihi yapılmıştır.

Maḥşül-ı Beyt: Bunculayın ki cemî'î-i cânibden dām-ı rāh gördüm. Ya'Öñi her cânibden kıyüd-ı dünyā beni ihāta eylemişdür. Ol cânānuñ zülfi ħimāyetinden ğayrı şıgıncacıgum yokdur. Ya'Öñi dünyādan beni ħalāş eyleyen anuñ zülfidür. Ĥāşılı zülfi duzağına giriftār olunca ğayrı tuzaqdan sālīm olurum maqşüdum da budur.

Beyt:

**Öİnān keşide rev iy pādişāh-ı kişver-i ħüsn
Ki nişt ber ser-i rāhi ki dād-h'āhi nişt**

Maḥşül-ı Beyt: İy güzellik memleketinüñ şāhi dizgini çekerek git ya'Öñi atun başını çekerek git zirā bir yol ucı üsti yokdur ki anda bir dād-h'āh ya'Öñi bir şikāyetci olmaya ħāşılı āheste git zirā şikāyetci çokdur. Tā ki herkes işidüb diñlemege kâbil ola.

Beyt:

**Mebāş der pey-i āzār u her çi ħ'āhi kun
Ki der şerjat-ı mā ğayr ez-in günāhi nişt**

Maḥşül-ı Beyt: Āzār ardınca olma ve her ne ki dilersen eyle zirā bizüm şerĤatımızda bundan ğayrı günāh yokdur. Ya'Öñi bundan Öazım dimekdür. ÖAzameti nefydür. Żātını nefy degüldür. Her ne isterseñ eyle didüginde emr ve izn murād degüldür. Belki murād bu günāha nisbet sāyir günāhlar ke-ennehü ki günāh degüldür. Pes bunları işlemek aña göre güyā ki günāh degüldür. Ĥāşılı dil āzārlıqdan ziyāde ictināba emirdür.

Beyt:

**ÖUqāb-ı cevr keşide est yāl der-heme şehre
Kemān-ı küşe nişini vü tır-i āhi nişt**

Maḥşül-ı Beyt: Żulm Öuqābı tamām-ı şehre kanad yaymışdur. Ya'Öni cevr tamām-ı şehre sirāyet eylemişdür. Bir güşe-nişin velinüñ kemān gibi kaddi ve tır gibi āhi yokdur ki zālimi kahr eyleye yāĥūd yok midur ki zālimi helāk eyleye ħāşılı bir müstecābü'd-da'Övet yokdur veyā yok midur ki cezāsın vire.

Bejt:

**Hazıne-i dil-i Hâfiz be-zulf u hâl medih
Ki kârâ-yı çünin hadd-i her siyâhî nişt**

Maḥşül-ı Bejt: Hâce cânâna hitâb idüb buyurur ki Hâfiz’uñ göñli hazınesini zülf ile hâlüne virme yaŇñi çünki göñlünü alduñ. Sende dursun bu siyâhlara virme. Zırâ böyle işler yaŇñi göñül riâyeti ve şiyâneti her bir siyâhuñ haddi degüldür. Hâşılı Hâfiz’uñ dili bir Őaziz dildür. Anı her kıadrin bilmeze virme şakla.

3.4. Ğazel-i Diğer -74

[Mef ‘ü lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘i lü / Fâ ‘i lün]

Sâkı biyâr bâde ki mâh-ı şıyâm reft

Der dih kıadeḫ ki mevsim-i nâmüs u nâm reft

Maḥşül-ı Bejt: İy sâkı bâde getür ki mâh-ı şıyâm gitdi. Kıadeḫ vir ki ‘âr u nâmüs mevsimi yaŇñi ramazânda içki olmayub Őâr ve nâmüs riŐâyet idecek zamândur imdi. Ol eyyâm gitdi. ŐAyş u nüş eyyâmı geldi.

Bejt:

Vaqt-i Őaziz reft biyâ tâ kıazâ konim

ŐOmri ki bi-ḫuzür-ı şurâḫi vü câm reft³⁰

[103a] Maḥşül-ı Bejt: Sâkıye hitâb idüb buyurur vaqt-i Őaziz gitdi. Gel ki kıazâ idelüm. ŐŐmr ki şurâḫi vü câmsuz gitdi. YaŇñi bâdesüz geçen evkıatı tedârük idelüm.

Bejt:

Der tâb-ı tevbe çend tevân süht hemçü Őüd

Mey dih ki Őomr der ser-i sevdâ-yı hâm reft

Maḥşül-ı Bejt: Tevbe şuŐlesinde yaŇñi âteşinde nice bir Őöd gibi yanmak olur. YaŇñi tevbe idince bâdeden ferâğat eylemek lâzım gelür. Bu ise meŐmüldür ki

³⁰ Yazmada 103a “câm reft “ kelimesiyle başlamıştır. Sayfa düzenini sağlamak için bu uygulama yapılmıştır.

zahmet virür. İmdi iy sâķi mey vir ki Óömrüm hām sevdā cihetinde gitdi. Tevbeye sevdā-yı hām didügi anuñçündür ki riÓāyetine kâdir olmayub bozmaķ lâzım gelür. MıŗraÓ-ı ŗânınuñ taķķinde ŗarâb vir ki Óömr sevdā-yı hām baŗında gitdi diyen haķķ-ı edāyı eylemiŗ ve sevdā-yı hām tarafında gitdi diyen de böyle eylemiŗ.

Bejt:

**Mestem kun ānçünān ki nedānem zi bīhodj
Der Óarŗa-ı hayāl ki āmed kudām reft**

Maŗŗul-ı Bejt: Sâķiye hiţâb idüb buyurur ki ancılayın mest eyle beni ki bīhodluķdan bilmeyem hayāl meydānına kim geldi ve ķanķı yire gitdi. Kâfiye zarūretiçün kudām dimiŗdür. Ve illā kicā maķāmı idi. YaÓnı beni ŗöyle mest eyle ki Óarŗa-ı hayālūme kim geldi ve kim gitdi ve nire gitdi bilmeyem mıŗraÓ-ı ŗânınuñ taķķinde hayāl meydānına kim geldi ķanķı gitdi diyen ğariŗ hayāl eylemiŗ.

Bejt:

**Ber büy-ı ānki curÓa-ı cāmet be-mā resed
Der-maŗŗaba duÓā-yı to ber-ŗubı u ŗām reft**

Maŗŗul-ı Bejt: Ol ümiğle ki cāmuñ curÓası bize iriŗe diyü ŗabâh u aŗŗām maŗŗabada ŗańa hayr duÓālar vâķiÓ ŗâdır oldu. Hâŗılı bize iŗŗānuñ degmek ümiğiyle ŗabâh u aŗŗām maŗŗatıbdā duÓālara meŗŗülüz.

Bejt:

**Dil rā ki mürde büd hayātı be-cān resid
Tā büy[i] ez-nesim-i to eŗ der meŗŗām reft**

Maŗŗul-ı Bejt: Dilüñ ki mürde idi cānına hayāt iriŗdi. Meŗŗāmmına senüñ nesimüñden bir ķoķu varaldan beri. YaÓnı senüñ nesimüñ ki büy-ı cān virür dilüñ dimāğına iriŗelden beri mürde iken tāze cān buldı. MıŗraÓ-ı evvelüñ taķķinde ğöñül içün ki meyyit idi. Bir hayāt-ı cāna iriŗdi diyen ğariŗ terkıŗ eylemiŗ.

Bejt:

**Zāhid ğurür dāŗt selāmet nebord rāh
Rind ez-reh-i niyāz be-dārü's-selām reft**

Maḥşül-ı Beyt: Zâhid eylediği zühdden gurūr tutardı. YaŖnı gurūrı var idi. Selâmetle yol iltmedi demek ola. Ammâ rind ıarık-i Ŗac ü niyâzdan cennete gitdi. Hâşılı zâhid gurūr sebebiyle cehenneme. MıŖraŖ-ı evvelün taḥkıkinde zâhidün gurūrı var idi. Selâmet iltmedi yol diyenler ğarib terkible tertib eylemişler.

Beyt:

**Naḫd-ı dilî ki bûd merâ şarf-ı bâde şod
Ḳalb-i siyâh bûd ez-ân der-ḫarâm reft**

Maḥşül-ı Beyt: Benüm gönlüm naḫdi ki var idi bâdeye şarf oldu yaŖnı gönlümü bâdeye virdüm. Ḳalb-i siyâh idi anuñçün ḫarâma [103b] gitdi. YaŖnı günâh-kâr gönül idi anuñçün ḫarâma meyl eyledi.

Beyt:

**Dığer me-kon naşîḫât-ı Hâfız ki reh ne-yâft
Gom-geşteğ ki bâde-i şırîn³¹ be-kâm reft**

Maḥşül-ı Beyt: Dağı Hâfız'a naşîḫât eyleme. Zırâ Ŗâlem-i zâhire yol bulmadı. YaŖnı bu Ŗâlem-i şugrâya gelmedi. Bir azĖun ki anuñ dimâğına bâde-i şırîn veyâ bâde-i maḫabbet gitdi. Bâde-i şırînden murâd bâde-i maḫabbetdür Hâşılı Hâfız şarâb-ı maḫabbet-i cânâni nüş idüb vâdi-i maḫabbetde güm olmuş idi. Hâfız'a nâşîḫat eyleme hitâb-ı Ŗâmmdur zırâ bir güm-geşte ki bâde-i maḫabbet añun dimâğına vardı ol dağı vâdi-i maḫabbetden bu Ŗâleme yol bulmadı. YaŖnı şarâb-ı maḫabbet-i cânâni terk idüb fâriğ oldu. Bu beytün taḥkıkinde bir azmış kimse ki tatlu şarâb dimâğına gitmiş ola aña yol bulmadı diyü naşîḫât itme diyen kimesne bu beytün murâdını anlamamış. Zırâ mefhüm-ı beytde dığv lafzını iḫtizâŖ ider nesne yokdur.

3.5. Ėazel-i Dığer -75

[Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün]

**Ėameş tâ der-dilem me'vâ giriftest
Serem çün zülf-i o sevdâ giriftest**

³¹ Yazmada "şırîn" yerine, kenarda ise "laŖleş" kelimesi yazılıdır.

Maḥşül-ı Beyt: Cānānuñ Őıŝkı ğamı benüm göñlümde menzil tıtalı yaŐñi ben aña Őāŝık olalı başum anuñ zülfı gıbi sevdā tıtmıŝdur. YaŐñi başum sevdā-zede olmuşdur. Zülfüñ sevdāsı hissidür ki hāricdeki siyāhlıĝıdır ammā baŝuñ sevdāsı Őıŝk sevdāsıdır ki anı çeken bilür. Lıkin eŝŐarda bu kadar münāsebet kifāyetdür.

Beyt:

Leb-[eŝ] çün āteŝeŝ āb-ı ḥayātest
Zi ābeŝ āteŝi der-mā giriftest

Maḥşül-ı Beyt: Ol cānānenüñ lebi āteŝ gibi āb-ı ḥayātdür. Anı ŝudan ve emen ebedi ḥayāt bulur. Ol lebüñ ābından ve ŝafvet ü leḫāfetinden bize āteŝ ulaŝmuŝdur. Ḥāŝılı lebüñ āteŝe müŝābih olması küllı ḥarāret virmıŝdür. Āb u āteŝ cemŐ-i ŝanŐat-ı mütezāddür.

Beyt:

Hümā-yı himmetem Őömrıst k'ez-cān
Hevā-yı ān ḫad u bālā giriftest

Maḥşül-ı Beyt: Benüm himmetüm hümāsı niçe zamāndur ki cān u göñülden ol cānānuñ ḫad u bālāsı hevāsın tıtmıŝdur. YaŐñi bunca zamāndur ki aña vāŝıl olmaĝ arzūsın ider.

Beyt:

şodem Őāŝık be-bālā-yı bülendeŝ
Ki kār-ı Őāŝıkān bālā giriftest

Maḥşül-ı Beyt: Ol cānānuñ bülend ḫaddine Őāŝık oldum. Zırā Őāŝıklarıñ işi evcele ŝeref tıtmıŝdur. YaŐñi Őāŝıklar işi rifŐat ve Őulüvvle muttaŝıf olduĝıçün bālā-yı bülendine Őāŝık olduĝumçün benümde kārım refiŐ ola. Őāŝıklarıñ kārı yüce tıtmıŝdur diyen ve Őāŝıklarıñ işi bülend ḫonulmuŝdur diyen maḫalli bilmemiŝler.

Beyt:

Çü mā der-sāye-i elḫāf-ı oŐim
Çerā o sāye ez-meŐvā giriftest

Maḥşül-ı Beyt: Çünkü biz o cânüñ eltâfi gölgesindeyüz. Niçün ol bizden sâye-i vişâlini men'Ö ider. Ya'Öñi men'Ö eylemişdür. Hâşılı çünkü biz aña mensübuz ve eltâf-ı bî gâyesine ilticâ eylerüz lâıyık budur ki ol vişâlini bizden dirîğ³² [104a] eylemeye. Çerâ istifâm-ı inkârîde olmak câ'öz ya'Öñi dirîğ tutmuşdur.

Beyt:

**Nesim-i şubḥ-ı 'anber-büst imrüz
Meger yârem reh-i şahrâ giriftest**

Maḥşül-ı Beyt: Bugün şabâḥ nesimi Öanber kokuıdur. Ke'ennehü yârim şahrâ yolın tutmuşdur. Ya'Öñi şahrâya varmışdur ki nesim aña mülâkat ile Öanber-bü olmuşdur.

Beyt:

**Zi deryâ-yı dü-çeşmem gevher-i eşk
Cihân der lüölüó-yi lâlâ giriftest**

Maḥşül-ı Beyt: İki gözüm deryâsından eşkim gevheri cihâni lüölüó-yi lâlâ ile pür eyledi. Ya'Öñi lüölüó-yi lâlâ ile tıdurdı. Ya'Öñi şöyle Öâlem lüölüóden görünmez oldu. Cihâni lüölüó-yi lâlâ batırdı ve ğark eyledi diyen Öaceb yanķın tabi'Öat imiş.

Beyt:

**Ĥadîş-i Ĥâfîz ey serv-i semen-ber
Çü vaşf-ı kıadd-i to bâlâ giriftest**

Maḥşül-ı Beyt: Ĥâfîz'uñ kelâmı iy semen-ber serv senüñ kıaddüñ gibi evci tutmuşdur. Hâşılı evşâf-ı kıaddüñ bülend olduğı gibi Ĥâfîz'uñ kelâmı da vaşf-ı kıaddüñ sebebiyle rif'Öat dutub şâḥib-rif'Öat olmuşdur.

3.6. Ėazel-i Diğeri-76

[Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün]

Beyt:

³² Yazmada 104a "dirîğ" kelimesiyle başlamıştır. Sayfa düzenini sağlamak için bu uygulama yapılmıştır.

Mîr-i men hoş mîrevî kÖender ser-â-pâ mîremet

Türk-i men hoş mey-hâremî pîş-i balâ mîremet

Maḥşül-ı Beyt: İy benüm begüm güzel yürürsin ki başdan ayağa öleyüm yaÖnî kâmetiñe kırbân olayum belki cemîÖ-i aÖzâña ki iy benüm maḥbûbum güzel şalınursın kâmetüñ öñinde öleyüm yaÖnî kâmetiñe kırbân olayum mısrâÖ-ı evvelüñ maÖnâsına benüm begüm hoş gidersün başdan ayağa, ölürüm saña ve helâküñem diyen kimesne maÖnâ-yı hûb taşvîr eylememiş ve iy benüm mîrüm hoş gidersin senüñ başdan ayağa ölem diyen de sâbıka pey-revlik eylemişdür.

Beyt:

Gofte bûdî: Key be-mîrî pîş-i men taÖcîl çıst

Hoş tekâzâ mî-konî pîş-i tekâzâ mîremet

Maḥşül-ı Beyt: İy cānān dimişidüñ ki benüm öñümde kaçan ölürsin iy benüm cānum taÖcîl nedür? YaÖnî Öacele ne içündür? ÖAceb muḥkem tekâzâ idersin. Tekâzāñ öñinde öleyüm ḥâşılı tekâzāña kırbân olayum. MısrâÖ-ı evvelüñ terkîbinde key yerine ki yazub maÖnâsını demiş idük ki ölürsin benüm öñümde taÖcîl nedür? Diyen kimesne lafzda ve maÖnâda ḥaṭâ eylemiş. MısrâÖ-ı sâni maÖnâsında hoş tekâzâ idersin tekâzâ diyen öñdin ölürüm saña diyen ne hoş taşvîr maÖnâ eylemiş latîf tekâza idersin. Senüñ tekâzāñ öñinde ölem diyen ḥakk-ı edâyı idememiş.

Beyt:

ÖĀşık-ı mehcür u maḥmûrem büt-i sâķî kucâst?

Gü ḥırāmān şev ki pîş-i kıdd-i raÖnâ mîremet

Maḥşül-ı Beyt: ÖĀşık mehcürüm yaÖnî hicrāna düşmüşüm ÖĀşıkum ve maḥmûrum büt-i sâķî kıddedür söyle büt-i sâķî ḥırāmān ol ki yaÖnî gel ki senüñ kıdd-i ra'nāñ öñinde öleyüm ḥâşılı büt-i sâķî gel deki senüñ ḥırāmān kıtiñe [104b] fidâ olayum.

Beyt:

Anki Öömrî refıt tâ bîmārem ez-hicrān-ı o

Gü nigāḥî kon ki pîş-i çeşm-i şehlä mîremet

Maḥşül-ı Beyt: Ol kimse ki bir zamāndur tā anuñ hicrānından veyā müjgānından bīmārum sen aña de ki bir nigāh eyle ki çeşm-i şehläñ öñinde öleyüm yaÖñi ol cānān ki beni hicrān veyā müjgānı bīmār eyledi di baña iltifāt eyle ki çeşm-i şehläña fidā olayum.

Beyt:

**Goftej la‘l-i lebem hem derd bahşed hem devā
Gāh piş-i derd ü geh piş-i mudāvā mîremet**

Maḥşül-ı Beyt:Cānāna hitāb idüb buyurur ki iy cānān sen demişsün ki benüm laÖl gibi kırmızı tudağum hem derd bağışlar hem devā. Cevāb virir ki senüñ derdüñde öñinde öleyüm ve gāh müdāvāñ öñinde öleyüm yaÖñi lebüñe fedā olayum ki derde dermānda andandur. Gāh derd öñinde ve gāh dermān öñinde öleyüm saña diyen ayn-ı sābık söylemiş.

Beyt:

**Hoş-ḥirāmān mîrevi çeşm-i bed ez-rüy-ı to dūr
Dārem ender ser-hayāl-ı ān ki der-pā mîremet**

Maḥşül-ı Beyt:Yine cānāna hitāb ider ki şalını şalını güzel gidersün yaramaz göz senden ırāğ olsun başumda ol hayāl vardur ki ayağıñda ölem.

Beyt:

**Gerçi cāy-i Ḥāfız ender halvet-i vaşl-ı to nişt
Ey heme cāy-ı to hoş piş-i heme cā mîremet**

Maḥşül-ı Beyt: Gerçi senüñ vaşluñ halvetinde Ḥafız’a yer yokdur. İy cānān senüñ her yerüñ hoş ve laṭifdür. Her yerüñ öñinde öleyüm yaÖñi her yerüñ maḥbūl ve maṭbūÖdur pes her yerüñe fedā olayum.

3.7. Ğazel-i Diğer -77

[Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün]

Beyt:

Müddeti şod k’āteş-i sevdāy-ı o der-cān-ı mast

Zān temennāhā ki dāyim der-dil-i vjran-ı mast

Maḥsūl-ı Beyt: Bir zamān oldı ki ol cānānuñ maḥabbet āteşi bizüm cānumızdadır. Ol ārzūlardan ki bizüm yıķık dilimüzdedür yaŖñ dilimüzde dāimā ārzū-yı vişāl merķüz olduğıçün cānumızda āteş sevdāsi şābitdür.

Beyt:

Merdüm-i çeşmem be-hünāb-ı ciger ğarķend ez-ān

Çeşme-i mühr-i ruheş der-sjine-i nālān-ı māst

Maḥsūl-ı Beyt: Benüm merdüm-i çeşmüm hünāb-ı ciger ğarķa diler anuñçün çeşme-i mühr-i ruḥı sjine-i nālānumdadur yaŖñ merdüm-i djdemi hünāb-ı cigerde ķurutmaķ için çeşme-i mühr-i ruḥı sjineden gitmez.

Beyt:

Āb-ı ḥayvān ķatrej zān lŖal hemçün şekerest

Ķaşr-ı hür Ŗaksj zi-rüy-ı ān meh-i tābān-ı māst

Maḥsūl-ı Beyt: Ol cānānuñ şeker gibi tatlı tudağından āb-ı ḥayāt bir ķatredür güneş çü, reh gide bizüm meh-i tābānumuzuñ rüyında bir Ŗaksidür yaŖñ māḥ güneşden nūr ve ziyā alduğı gibi anuñ rüyından güneş nūr ve ziyā alur dimekdür yaŖñ lebj lezzetinde nihāyetinde vü rüyı letāfetinde ğāyetdedür.

Beyt:

Tā nefahtu fḥi min-rūḥı şenidem şod yaķın

Ber-men in maŖnā ki mā zān-ı vey ü evzān-ı māst

Maḥsūl-ı Beyt: Fe izā sevveytuhu ve nefahtu fḥi min rūḥı³³ āyetin işidelden beri baña bu maŖnā yaķın oldı ki biz anuñ ve ol bizümdür. Ḥāsılı Allāḥ TeŖālā [105a] melājkeye buyurdıđı gibi ki kaçan ki Ādemüñ ervāḥı nefḥa-ı rahmān imiş imdi Cānānla bizüm rūḥumuzun aslı bir imiş pes biz anuñ ve ol bizüm olmak lāzumdur.

Beyt:

³³ "Onu şekillendirip içine ruhumdan üflediğim zaman." Kur'an-ı Kerim (Sād, 38/72)

**Her dilî râ ittılâŖî nişt ber-esrâr-ı ŖıŖk
Maĥrem-i ĭn sırr-ı maŖnâ-dâr Ŗulvî cân-ı mâst**

Maĥsül-ı Beyt: Her bir gönülün esrâr-ı ŖıŖka ittılâŖî yoğdur. Bu maŖnâ-dâr Ŗulvî sırrunĥ maĥremi bizüm cānumuzdur yaŖnî esrâr-ı ŖıŖka mutaliŖolan bizüm gibi āŖıklar ü Ŗādıklar dur her ter-dāmen sırr-ı ŖıŖka mutaliŖ degüldür.

Beyt:

**Çend gūyî ey müzekkir Ŗerh-i dĭn hāmüŖ bâŖ
Dĭn-i mâ der-her dū Ŗālem Ŗohbet-i cānân-ı mâst**

Maĥsül-ı Beyt: İy vāŖiz dĭnĭn Ŗerhĭni niçe bir söylersin epsem ol. Zĭrâ biz dĭnün maŖnâlarımı bilürüz zâkir-i ĥadir isen sırr-ı ŖıŖkĭ Ŗerĥ eyle diñleyelüm imdi belki bizüm dĭnimüz iki Ŗālemde cānânla muŖâhibdür herd u Ŗālem Ŗibâdet-i dĭnede Ŗohbete de ĥayd olmağ Ŗahĭhdür.

Beyt:

**Ĥâfiżâ tâ rûz-ı āhir Ŗükr- ĭn niŖmet-güzâr
K'ân Ŗanem ez-rûz-ı evvel mûnis ü miĥmân-ı mâst**

Maĥsül-ı Beyt: İy Ĥâfiż ölince[ye kadar] bu niŖmet Ŗükrini edâ eyle ol Ŗanem rûz-ı ezelden mûnis ve miĥânımız oldugu için Ŗâkir-i niŖmet ola ĥâŖılı cānâna gönül vireli bize iltifât üzre olmuŖdur ve miĥmân-dârlıĥa ĥabul eylemiŖdür ve her tarĭka Ŗayn-ı Ŗinâyetle nażar eylemiŖdür pes ölince[ye kadar] bu niŖmetün Ŗükrini edâ iderüm.

3.8. Ėazel-i Diğer-78

[Me fâ Ŗi lün / Fe Ŗi lâtin / Me fâ Ŗilün / Fe Ŗi lün]

Beyt:

**Ĥayâl-ı rûy-ı to der-her tarĭk hem-reh-i mâst
NeŖim-i müy-ı to peyvend-i cân-ı āĥeh-i mâst**

Maĥsül-ı Beyt: Senün rûyuñ ĥayâli her tarĭkde bize hem-râhdur yaŖnî her ĥâlde ki olsak ĥayâl-ı rûyuñ bizüm yoldâŖımızdur ĥuvvet-i muĥayyelümüzden

gitmez müyünüñ neşimde āgāh cānumuzuñ muttasıldur yaŌñi oısı cān-1 āgāhmuza ulaşıdur andan ayrılmaz yaŌñi her ne hāilde olsam müyuñ búi cān dimağından gitmez.

Bejt:

**Be rađm-1 muddeŌiyāñi ki menŌ-i Ōiř konend
Cemāl-i ihre-i to hūccet-i müvecceh-i māst**

Rađm gūzellikdūr. **Maĥsūl-1 Bejt:** řol müddeŌiler körliđüne ki Ōiř cānānı menŌ iderler yaŌñi Ōiřa inkār iderler ol muddeilerüñ menŌni red eylemege senüñ rüyuñ gūzeliđi bizüm hūccet-i ātıŌumuzdur zıřā senüñ rüyuñ gören elbette Ōāř olur pes anuñ menŌi bu hāiletle murūr olur dađı nizāŌa mecāl almaz.

Bejt:

**Be-bjn ki şib-i zenaĥdān-1 to i miğüyed
Hezār Yūsuf-1 Mısrı fütāde der-eh-i māst**

Maĥsūl-1 Bejt: Gör ki senüñ řib-i zenaĥdānuñ ne söyler ma[b]ül avl MısrāŌ-1 řāñidūr yaŌñi senüñ řib-i zenaĥdānuñ der ki biñ Yūsuf-1 Mısrı dūřmiřdūr bizüm āhımıza hāsılı Yūsuf gibi biñ maĥbūb benüm Ōiřuma giriftārdur MısrāŌ-1 evvelde řib yerine āh yazanlar cemŌi nüshalarda muĥālif yazduđklarundan ğayrı maŌnāda rekāket ve řehāfet olma zarūridūr.

Bejt:

**Eger be-zūlf-i dirāz-i to [105b] dest-i mā neresed
Günāh-1 baĥt-1 periřān ü dest-i kūteh-i māst**

Maĥsūl-1 Bejt: Eger senüñ zūlfi dirāz ki bizüm elimüz iriřmezse günāh bizüm periřān baĥtumuzuñ dest-i kūtāhumuzdur hāsılı eger saña vuřlat müyesser olmazsa tālīŌmüz nosānından ve elimüz ıřsaluđından ve tārluđından ve yuřalıđındandır yaŌñi Ōālcenābsın fuarāya iltifātuñ yođ.

Bejt:

**Be hācib-i der-i halvet-sarāy-1 hās begū
Fulān zi gūře-niřnān-1 hāk-i dergeh-i māst**

Maḥsūl-ı Beyt: Ḥāś-ı halvet-sarāyuñ qapūsına söyle fulān didügümüz kimse egerçi şuretā bizüm nażarumuzdan maḥcūb ü dūr ve mehcū[r]dur ammā dāimā ḥāturımız fehmü[m]üzüñ nażarınadır yaŌñi egerçi žāhiren bizden mehcūr ü memnūŌdur ammā göñlümüzden hiç gitmez ḥāsılı muḥabbet-i bātine buŌd-ı şūrī maŌñi degüldür dimekdür.

Beyt:

**Eger be sāli Ḥāfiż deri zened be-guşāy
Ki sālhāst ki müştāk-ı rüy-ı çün meh-i māst**

Maḥsūl-ı Beyt: Eger dilencilik tārīkiyle Ḥāfiż qapı qaçar sen aç qapuyu zirā illerdür ki bizüm ay gibi rüyimiziñ müştākıdır yaŌñi nice zamāndur ki bizüm muḥabbetümüze giriftār-ı Ōuşşākdandır ḥāce bu beytde taśriḥ eylediği iki beyitte maḥsūdı eger Ḥāfiż sāillük ile bir kerre qapıyı qaçar aç diyen buray[1] bir hoşça açamamış.

3.9. Ğazel-i Diğeri-79

[Fā Ōi lā tün / Fā Ōi lā tün / Fā Ōi lā tün / Fā Ōi lün]

Beyt:

**Ger zi dest-i zülf-i müşkinet hatāyi reft reft
Ver zi hindü-yi şomā ber mā cefāyi reft reft**

Maḥsūl-ı Beyt: Eger senüñ zülf-i müşkinüñ elinden bir hatā gitdiyse yaŌñi vākiŌ ve śadır oldıysa gitdi. YaŌñi giden gitdi mażā mā mażā ḥāsılı hatāsından geçdük ve daḥı eger sizüñ hindü zülfünüñden bizüm üzerimize bir cefā cārī ve vākiŌ oldıysa gitdi añmazuz anı ḥāsılı senden ve esbāb-ı ḥüsnüñden her ne sitem ki bize gelürse maŌzū[r]dur ³⁴ve biz anı ḥüsn-i qabülle qabül idüb red eylemezüz. Hatāyı dest-i zülfe ve cefāyı hindüya isnāddan murād cānānadur ammā şuŌarā teŌdiyen müteŌallikātına işbāt iderler cānānı böyle maŌñiden tenzih için.

Beyt:

**Berq-i Ōişq er harmen-i peşmine-püşü süht süht
Cevr-i şāh-ı kāmrān er ber-gedāyi reft reft**

³⁴ Yazmada “maŌzūdur” şeklindedir.

Ba'zı nüshada harman yerine hırka vâkı' olmuş. **Ma'h'sül-ı Beyt:** Őışk berki ve āteş peşmine-pūşuñ vüçüdi harmanın yaqdıysa yaqdı gitdi nesne lāzum gelmez andan şikāyet eylemezüz zırā Őāşıkuñ şe'ni āteş-i Őışkına yanmaqdur ve kāmran pādişāhuñ cevri eger bir gedā üzerine vâkı' oldıysa gitdi mazā mā mazā Mısrā'ı sāni Mısrā'ı evvelūñ temeşsūli ve tenvirüdüdür ya'Őñi Őışk bir qahhār pādişāhdur ki her ne işlerse andan sorulmaz fe-te'emmül bu gazelūñ cemi'Ő-i ebyātı bu minvāl üzerine gelür gāflet olunmaya.

Beyt:

**Ger dilē ez-ğamze-i dildār bārī bord bord
Der miyān-ı cān u cānān mācerāyi reft reft**

Bu iki mısrā'ıda bile şart ve cezā zıkr olan üslub üzre. **Ma'h'sül-ı Beyt:** Eger bir [106a] Őāşıq göñli ğamze-i dildārdan bir yük getürdiyse gitdi ya'Őñi pür-zahmet ve meşakkat çekdiyse çekdi gitdi dañı ol añılmaz ve dañı eger cān ile cānān ortasında bir bürüdet ve küdüret vâkı' oldıysa oldı gitdi bir dañı añılmaz.

Beyt:

**Ez sühen-çinān melāmethā bedīd āyed velī
Ger miyān-ı hem-nişinān nā-sezāyi reft reft**

Ma'h'sül-ı Beyt: Ğammāzlardan dürlü dürlü āzārlar ve melāmetler žuhūra gelür ya'Őñi ta'Ő'ān ve ğammāzlar Őuşşākı levme eylemekden hālī degüllerdür³⁵ ammā yārān ü dostān beyninde bir nā-sezā ve nā-ma'Őkūl vâkı' oldıysa Őafv oldı gitdi hāsılı ğammāz ve ta'Ő'āndan cevri ü cefā ve levme ve āzārdur žāhir olan cemi'Ő zamānda Őuşşāq arasında her ne deñli mācerā ki vâkı' olsa ol mestür qalür dañı añılmaz.

Beyt:

**Der tarīkat rencişi-i hātır ne-bāşed mey biyār
Her küdüret rā ki bñi çün şafāyi reft reft**

Ma'h'sül-ı Beyt: Tarīk-i Őuşşāqda hātır incinmek ve incitmek olmaz ya'Őñi cāiz degüldür imdi her küdüreti ki gördüñ şafā gibi ol küdüret geçdi gitdi dañı ol küdüret añılmaz evvel ki reft fā'Őili şafāyi tutanlar ma'Őnāya şafā virmemüşler.

³⁵ Yazma metinde “degüldür” yazılı. Kenarda “degüllerdür” şeklinde düzeltilmiş.

Beyt:

ÓAşık-bāzı rā taḥammülü be-āyed ey dil mey bi-yār³⁶
Ger melālî bûd bûd ü ger cefāyî reft reft

Maḥsül-ı Beyt: ÓAşıklığa taḥammül gerek iy gönül şābit-ḳadem ol yaÓnı Óāşık tarıḳ-i Óaşıkda her ne cefā u belā şābir gerek. Pes eger bir melāl vāḳiÓ oldıysa Óışık içinde oldı gitdi yaÓnı tārık Óışkta her ne vāḳiÓ oldıysa aña mütahammül olub ḳıl u ḳālî terk eylemek gerek MısrāÓı şānünñ maÓnāsını eger bir melāl idi diyen hayli melāl virmüş maÓnā-yı beyte.

Beyt:

ÓAyb-ı Ḥāfiż gü me-kun vāÓiż ki reft ez-hāneḳāh
Pāy-āzādî çı bendî Ger be-cāyî reft reft

Maḥsül-ı Beyt: İy vāÓiż Ḥāfiż eger hān-ḳāhdan gitdiyse aña Óayb eyleme bir āzāduñ ayağını ne baḡlarsın eger bir yire gitdiyse gitdi vardı Ḥāfiż eger hān-ḳāh terk idüb bir ḡayri yere gitdiyse ey vāÓiż sen aña māniÓ olma zıḗā bir āzād kimsedür yaÓnı bi ḳayd şaḡsıdır eger bir yere gitdiyse aña māniÓ olma zıḗā lā-ḳayd olanlar diledüğü yerde olurlar.

3.10. Ğazel-i Diğer -80

[Me fā Ói lün / Fe Ói lā tün / Me fā Ói lün / Fe Ói lün]

Beyt:

Her an huçeste nażar kez pey-i seÓādet reft
Be-künc-i meykede vü hāne-i irādet reft

Maḥsül-ı Beyt: Her ol mübārek nażarlı ki seÓādet ardınca gitdi yaÓnı devlet ve seÓādete tālib olub gitdi meyhāne bucağına ve irādet-hānesine gitdi ḥāşılı meyhāne köşesine ve hāne-i irādete varan seÓādete tālib olmuş gitmişdür zıḗā

³⁶ Yazma metinde “pāy-dār “ yazılı. Kenarda “mey bi-yār “ şeklinde düzeltilmiş. Bu mısranın vezni bozuktur.

se'âdet anda varmağdur hâne-i irâdetden murâd teslim ü inkıyâddur. Ya'Önî hiçbir tarîğ ile dil-âzâr olmaya belki her huşûsda teslim ü inkıyâd [106b] üzre ola fi'l-vâkı'Ö bundan iyi se'âdet mi olur.

Bejt:

**Ne-câm-ı nîme³⁷ menî keşf-i kerd sâlik-i râh
Rumûz-ı ğayb ki der-Öâlem-i şehâdet reft**

Maĥsûl-ı Bejt: Sâlik-i râh-ı Öişğ yârim batman şarâbla Öâlem-i şehâdetde vâkı'Ö olan rumûz-ı ğaybı keşf eyledi ya'Önî cânânuñ her işini yârim batman şarâb bildi hâsılı Öaşığ nîm menî nûş eylemekle bu Öâlem žâhirde cânânuñ cemî'Ö-i rumûz-ı ğaybısına muttâli'Ö oldu. Yâhûd cânân nûş eylemekle mestûr ü maĥfî işlerini beyân eyledi ve Öaşığ muttâli'Ö oldu. Câm yerine ritl yazan Öaceb mülâhaža eyledi câm-ı nîm menden murâd Öişğdur diyen daĥı Öaceb ne fikr eyledi.

Bejt:

**Biyâ vü ma'Örifet ez-men şinev ki der-sühanem
Zi feyz-i Rûĥ-ı Kudûs nükte-istifâdet reft**

Maĥsûl-ı Bejt: Gel daĥı ma'Örifet Öişğki benden işid zirâ sözümde ya'Önî eşÖarımda Ĥazret-i Cebrôil'ün feyzinden istifâdet-nükte vâkı'Ö oldu hâsılı Ĥazret-i Cebrôil'den vâkı'Ö olan feyzündan nükte istifâdet eylemişüm anuñçün şî'Örüm Öaşığâne vâkı'Ö olmuşdur gel imdi bâb-ı ma'Örifet-i Öişğki benden işid ve öğren.

Bejt:

**Mecûz tâli'Ö-i mevlûd-ı men be-cûz zindî
Ki in mu'Öamele bâ-kevkeb-i velâdet reft**

Maĥsûl-ı Bejt: Ĥâce buyurur ki benüm tâli'Ö-i mevlûdümden rindelikden ğayrı nesne isteme. Zirâ bu rindlik mu'Öamelesi tâli'Ö-i velâdetle vâkı'Ö oldu ya'Önî benüm kevkeb-i velâdetüm zuhr yıldızıdır ki Öiys u Öişret ve sâz u nağamât aña müte'Öallîğdur imdi benüm rindlûğüm ve Öayyâşlîğüm tâli'Ö-i mâder-zâd bile vâkı'Ödür Öârîzî ve tağlidi degüldür.

Bejt:

³⁷ Yazmada "nîm" şeklindedir.

Zi-bāmdād be-dest-i diger ber -āmedeōi

Važife-i mey-i düşün meger ziyādet reft

Maḥsül-ı Beyt: İrteden ōluña alkmıŝsın yaŌnı mütēgayyirü'l-hāl ü periŝān tavr alkmıŝsın dün gicenüñ ŝarāb važifesi yosa ziyāde mey vāiŌ oldu ḥāsilı bu ŝabāḥ dōŝekden alkmak sāōiri ŝabāḥlarda alkmege beñzemez meger gice bāde[y]iŌ artu idün ki bugün āḥvālün sāōir günlerün āḥvāline beñzemez.

Beyt:

Meger be-muŌcize gūŝed tabīb-i Ōİsā-dem
Çerā ki kār-ı meni haste ez- Ōiyādet reft

Maḥsül-ı Beyt: Ōİsā nefesli tabīb benüm marāzuma meger muŌcize ile saŌy eyleye zırā ben hastanuñ işi Ōiyādet mertebesinden gitdi yaŌnı tabīb meger ki Ḥazret-i Ōİsā gibi muŌcize uvvet ile iḥyā-ı mevtāya adir ola ki beni Ōiŝdan ḥalās idebile zırā ben bu maām-ı Ōiyādetden gemiŝ mevte müşerref bir marizüm.

Beyt:

Hezār-ŝükr ki Ḥāfiż zi-künc-i meykede düŝ
Be künc-i hānah-ı tāŌat ü Ōibādet reft

Maḥsül-ı Beyt: Biñ ŝükr ki Ḥāfiż dün gice meyhāne bucağından tāŌat ve Ōibādet hānahı bucağına gitdi yaŌnı bāde nūŝludan tevbe vü istiğfār idüp zühd ü tavāya meyl idüb yaŌnı ayıldı.

3.11. Ğazel-i Diğer-81

[Fe Ōi lā tün / Fe Ōi lā tün / Fe Ōi lā tün / Fe Ōi lün]

Beyt:

ŝerbeti ez-leb-i laŌleŝ neeŝidim [107a] ü be-reft
Rüy-ı meh-peyker-i o şir ne-didim ü be-reft

ŝerbeti yā vaḥdet leb-i laŌleŝ izāfet-i beyānidür rüyüñ meh-peykere de böyledür ve bunuñ o lafzına lāmiyye peyker-ŝüret ŝir kesre-i mechüle ile to ammā kesre-i maŌrūfe ile ŝarmısa. **Maḥsül-ı Beyt:** Cānānuñ laŌl-i lebi ŝerbetini tatmadu gitdi ve ayuñ ay ŝüretili yüzini toyınca görmedük gitdi ḥāsilı cānān ile murādca viŝāl olmaduğına taḥassür ü teğabün eker.

Bejt:

**Güyî ez-šoĥbet-i mâ nîk be teng âmede bûd
Bâr ber-best ü be gerdeş ne-resîdîm ü be-reft**

Maĥsûl-ı Bejt: Güyâ ki cānān bizüm muşāĥabetümüzden muĥkem târlığa geldi idi ki yükin baĥladı ve tozına irişmedük gitdi.

Bejt:

**Bes ki mâ fâtiĥa vu Ĥîrz-ı Yemānî ĥ'āndîm
Vez peyeş Süre-i İhlās demîdîm ü be-reft**

Ĥîrz-ı Yemānî bir meşĥûr duâ'odur ÖArabî ve Fârsî şerĥleri var ziyāde mübārek duâ'odur ĥuşûsen tedmîr-i a'ôdâ için aña meşĥûl olinsa ziyāde mü'œeşşirdür. **Maĥsûl-ı Bejt:** Çok geh biz fâtiĥa vü Ĥîrz-ı Yemānî duâ'ôsın oĥuduk Süre-i İhlās oĥuyub ardınca üfürdük ammâ ĥîç te'şîr eylemedi gitdi.

Bejt:

**Öişve mî-dād ki ez-küy-ı irâdet ne-revem
Dîdî āĥir ki çünān Öişve ĥarîdîm ü be-reft**

Maĥsûl-ı Bejt: Bize Öişve ve firîb virdi ki sizüñ irâdetüñüz maĥallesinden gitmezüm diyü gördüğü mü şöyle Öişve ferîbi ĥabûl eyledüñ ve gitdi.

Bejt:

**Goft ez-hod be-bord her ki vişālem talebed
Mâ be-ümmîd-i vey ez-ĥ'îş borîdîm ü be-reft**

Maĥsûl-ı Bejt: Cānān didiki vişālûme tâlib olan kendiden kesilsin ĥ'ocâ buyurur ki bir vişāli idelüm kendü vücûdumuzdan bile kesildük ammâ fâ'idesi olmadı gitdi.

Bejt:

**Şod çemān der-çemen-i ĥüsn ü letāfet lîkin
Der gülistān-i vişāleş neçemîdîm ü be-reft**

Maḥsül-ı Beyt: [Çemen sıfat-ı müşebbehedür ve çemiden salınğan]³⁸ Çemen ḥüsn ü letâfetde salınaraq gitdi yâhüd salınğan oldı ammâ vişâl gülistânunda biz salınmadık gitdi.

Beyt:

**Hemçü Ḥâfız heme şeb nâle vü zârî kerdim
K'ey dirîğâ be vedâŖeş ne-resîdîm ü be-reft**

Maḥsül-ı Beyt: Ḥâfız gibi bütün gece nâle ü feryâd u figân eyledük ki ḥayfâ vedâŖına irişmedük gitdi.

3.12. Gazel-i Diğeri-82

[Mef Ŗü lü / Fâ Ŗi lâ tü / Me fâ Ŗî lü / Fâ Ŗi lün]

Beyt:

**Derdâ ki yâr der-ğam-u derdem bi-mând ü reft
Mâ-râ çü düd berser-i âteş nişând ü reft**

Maḥsül-ı Beyt: Ḥayfâ yâr beni derd ile ğam içünde ğodı gitdi bizi dütün gibi âteş üzerine dikdi ve gitdi.

Beyt:

**Mahmür bâde-i tarab-engiz-i Ŗişķ-râ
Câmî nedâd ü zehrî cüdâyı çeşând-u reft**

Maḥsül-ı Beyt: Ŗaşķuñ tarb engiz bâdesinüñ mahmürına bir câm virmedi ve ayrılık zehrini tolu virdi ve gitdi.

Beyt:

**Çün sayd-ı o şodem men-i mecrûḥ hasta-râ
Der baḥr-i ğam bi-mând ü cenîbet be-rând ü reft**

Cenîbet ekâbir öñünde çekilen yedege dirler. **Maḥsül-ı Beyt:** Çünkü ol cānānuñ saydı [107b] oldum ben yaralı hasta ğam deñizinde ğodı ve atın sürdi gitdi.

³⁸ Yazmada der-kenâr.

Beyt:

**Goftem meger be-hîle be-ķaydeş der-āverem
Ez-men remîd ü tevsen-i bahtem remānd ü reft**

Maĥsûl-ı Beyt: Didim ol ayı hîle ile ķayda getürem yaŎni kendüme māŎl idüb muķayyed idem ol ise benden ürkdi ve tãliŎüm tevsenini ürkütdi ve gitdi.

Beyt:

**Hün-ı dilem çü der-dil-i men cāy-ı teng yāft
Gülgün zi rāh-ı dîde be-şahrā devānd ü reft**

Maĥsûl-ı Beyt: Yüregüm ķanı ki yüregüm içinde yerin tār buldı rāh-ı dîdeden gülgüne şahrāya yeldürdi ve gitdi.

Beyt:

**Çün bende rā saādet hidmet nedāde est
Büşîd āstāne u hidmet resānd u reft**

Maĥsûl-ı Beyt: Çünki ben bendeye ol cānānuñ hidmeti devleti el virmedi āstānesini öpdî ve tevdîŎ-i hidmetini irişdürdi ve gitdi.

Beyt:

**Gül der-hîcāb bûd ki murġ-ı seher-geĥî
Āmed be-bāġ-ı Ĥāfiż u feryād ĥānd u reft**

Maĥsûl-ı Beyt: Gül hîcābda yaŎni ġonçe idi ki bülbül Ĥāfiż' uñ bāġına geldi ve feryād oķudî ve gitdi.

3.14. Ėazel-i Dîġer-83

[Mef Öü lü / Me fā Şî lü / Me fā Şî lü / Fe Öü lün]

Beyt:

**Kes nişt ki uftāde-i ān zülf-i dü-tā nişt
Der-reh-güzer-i ķişt ki dāmî zi belā nişt**

Maḥsül-ı Beyt: Kimse yoḡdur ki ol iki at zülfüñ üftādesi olmaya kimüñ yolındadır ki belādan bir tuza olmaya yaŖñı hālince herkes bir nesneye mübtelādur.

Beyt:

**Rüy-ı to meger āyine-i nūr-ı İlahişt
Ĥaā ki çünin est der-in rüy u riyā nişt**

Maḥsül-ı Beyt: Senüñ yüzüñ ke-ennehü nūr-ı ilāhi āyinesidür gerçek buncılayındur ve bu sözde hiç riyā yoḡdur.

Beyt:

**Zāhid dihedem tevbe zi rüy-ı to zihı rüy
Hiçş zi Ĥudā şerm u zi rüy-ı to ḥayā nişt**

Maḥsül-ı Beyt: Zāhid baña senüñ yüzüñden tevbe vir ve Ŗaceb yüz yaŖñı ne pek yüzi var dimekdür. Hiç anuñ Allāh'dan şermi ve senüñ yüzüñden ḥayāsı yoḡ.

Beyt:

**Ey şemŖ-i seḥer girye be-hāl-i men u hod kon
K'in süz-ı nihāni ne to rā hest u merā nişt**

Maḥsül-ı Beyt: Ey seḥer şemŖi benüm hālüm ve kendü hālüne aḡla. Zırā bu gizli yanun öyle degüldür ki senüñ ola ve bizüm olmaya belki nihānisi bizde ve āşikāresi sendeür pes ikimiz için bile aḡlamak lāzımdur.

Beyt:

**Allāhu şehidun ve kefā'l-lāhu şehidān
K'in girye kem ez-riziş-i hün-ı şühedā nişt**

Maḥsül-ı Beyt: Allāh şāhiddür ve şehādet cihetinden kāfıdır ki bu girye ki bizde var şühedā anınıñ dökülüşinden eksük degül.

Beyt:

**Nergis talebed şive-i çeşm-i to zihı çeşm
Miskin habereş ez-ser u der-dide ziyā nişt**

Maḥsūl-ı Beyt: Nergis senüñ gözüñ şivesini taleb eylerse Óaceb göz yaÓı ne müÓnāsebet hiç cānān çeşmiyle nergis olsun mı ki anuñ şivesine taqlıd eylemek ister miskın nergis başından hiç haberi yok ve gözinde hiç ziyā yok.

Beyt:

**Ez-behr-i Hudā zülf me-pırāy [108a] ki mā rā
Şeb nıst ki şad Óarbede bā-bād-ı şabā nıst**

Maḥsūl-ı Beyt: Allāh için zülfüñi tezeyyün eyleme zırā bizüm gice yoğdur ki bād-ı şabā ile cengimüz olmaya.

Beyt:

**Dı mı-şud u goftem şanemā Óahd be-cāy ār
Goftā Ğalaṭı h Ğāce der-ın Óahd vefā nıst**

Maḥsūl-ı Beyt: Dün cānān giderdi ve didüm şanemā Óahdi yerine getir cānānda didi Ğalaṭ iylerdin iy h Ğāce bu Óahdde ve bu zamānda vefā yoğdur.

Beyt:

**Çün çeşm-i to dil mı-bered ez-gūşe-nişinān
Dünbāl-ı to būden güneh ez-cānib-i mā nıst**

Maḥsūl-ı Beyt: Çünkü senüñ çeşmüñ göñli gūşenişinlerden yaÓı zühād u Óibāddan alur pes saña tabiÓ olmağ günāhı ve suçı bizüm cānımızdan degül. H Ğāce mısraÓ-ı şāñyi Şeyh SaÓdı'nüñ beytinde tazmın eylemişdür.

Beyt:

Dünbāl-i to būden güneh ez-cānib-i [mā] nıst
Bā-ğamze be-gū tā dil-i merdüm ne-sitāned

Beyt:

**Bāzāy ki bı-rüy-ı to ey şemÓ-i dil-efrüz³⁹
Der bezm-i hāriřān eşer-i nūr u ziyā nıst**

³⁹ Yazmada “dil-firüz” şeklindedir.

Maḥsūl-ı Beyt: Ey cānān-ı dil-efrūz⁴⁰ gel ki senüñ rüyuñsuz bāde-nüşlar bezminde nūr u šafā yoḡdur.

Beyt:

**Ger pır-i muḡān murşid-i mā şod çi tefāvüt
Der-hiç serı nıst ki sırrı zi Hüdā nıst**

Maḥsūl-ı Beyt: Eger pır-i muḡān bizüm murşidümüz oldıysa tefāvüt yaŖnı murşidümüz pır-i miḡān olmaḡla müslümān olmaḡ ortasında tefāvüt yoḡ.

Beyt:

**Goften ber-i hurşid ki men çeşme-i nūrem
Dānend bezergān ki sezā-vār Sühā nıst**

Sühā⁴¹ bir küçücük yıldızdur ki anuñla ḡiddet-i başarı imtiḡān iderler.
Maḥsūl-ı Beyt: Güneş çatında ben çeşme-i nūrum demek ulular bilür ki Sühānuñ⁴² lāyıkı degül.

Beyt:

**Ťimār-ı ġariḡbān sebep-i zıkr-i cemil est
Cānā meger in ḡāŖide der-şehr-i şomā nıst**

Maḥsūl-ı Beyt: ġariḡblere Ťimār eylemek zıkr-i cemile sebebdür ey cānān bu ḡāŖide sizüñ şehriñüzde ke-nnehü yoḡdur.

Beyt:

**ŖĀşık çi koned ger ne-hored Ťır-i melāmet
Bā-hiç dilāver siper-i Ťır-i ḡazā nıst**

Maḥsūl-ı Beyt: ŖĀşık neye ḡādirdür ki melāmet Ťırini yemeye hiç bir dilāver ü bahādurla Ťır-i ḡazāya siper yoḡdur.

Beyt:

**Der savmeŖe-i zāhid u der-halvet-i şüfi
Cüz gūşe-i ebrū-yı to miḡrāb-ı duŖā nıst**

⁴⁰ Yazmada “dil-firūz” şeklindedir.

⁴¹ Yazmada “Seḡā” şeklinde harekelidir.

⁴² Yazmada “Seḡā” şeklinde harekelidir.

Maḥsül-ı Beyt: Zāhidüñ savmeÖesinde ve şüfñüñ ḥalvetinde senüñ ebrüñ gūşesinden ğayrı mihrāb-ı duÖā yoğdur.

Beyt:

**Ey çeng furūborde be-hün-ı dil-i Ḥāfiż
Fikret meger ez-ğayret-i Qur'an u Hüdā nişt**

Maḥsül-ı Beyt: Ey Ḥāfiż'uñ ḳatına pençesin baturan cānān, Allāh kelāmınuñ ğayretinden fikrüñ yoğmıdır.

3.15. Ğazel-i Diğer-84

[Fe Öi lā tün / Fe Öi lā tün / Fe Öi lā tün / Fe Öi lün]

Beyt:

**Rūşen ez-pertev-i rüyet nażari nişt ki nişt
Minnet-i ḥāk-i deret ber-başari nişt ki nişt**

Maḥsül-ı Beyt: Bir nażar yoğdur ki senüñ rüyuñ pertevinden ve ziyāsından rūşen degüldür bir başar yoğdur ki ḥāk-i derüñ minneti anuñ üzerinde olmaya.

Beyt:

**Nāzir-ı rüy-ı to şāhib-nażarānend āri
[108b] Sırr-ı ğışū-yı to der hiç serı nişt ki nişt**

BaÖzi nüshada şür-ı ğışū baÖzında buyı ğışū baÖzında sırr-ı ğışū düşmişdür. **Maḥsül-ı Beyt:** Senüñ rüyuña şāhib-nażarlar nażırdur yaÖni senüñ Öuşşāğ-ı giriftāruñ Öilm-i nażara mālİK eÖażim-i nāsdur o iyi degül hiçbir baş yoğdur ki anda senüñ ğışūñ hevāsı ve arzūsı olmaya.

Beyt:

**Eşk-i men k'ez o ğamet surh ber-āmed çi Öaceb
Ḥacel ez-kerde-i hod perdederı nişt ki nişt**

BaÖzi nüshada eşk-i ğammāz-ı men er surhı vağıÖdür. **Maḥsül-ı Beyt:** Eger benüm senüñ Öğamiñda gözüm yaşı ḳarār dıysa Öaceb degül zıřā bir perdederı yoğdur ki kendü işünden ḥacel olmaya.

Beyt:

Āb-ı çeşmem ki be rû minnet-i hāk-i der-i tost

Zîr-i şad minnet-i ũ hāk-i deri nişt ki nişt

Maḥsûl-ı Beyt: Benüm gözüm yaşı ki senüñ kapuñ toprağınıñ üzre minneti var zîrâ kapuñ toprağı anı cezb idüb zāyi Öylemez belki sorar imdi bir kapu toprağı yoğdur ki anuñ yüz minneti altında degüldür.

Beyt:

Tā be dāmen ne-nişined zi nesimet kerdî

Seyl-i eşk ez-nażarem reh-güzeri nişt ki nişt

Maḥsûl-ı Beyt: Cānāna hitāb idüb buyurur senüñ dāmenüñe nesimden bir toz konmasun içün, bir reh-güzer yoğdur ki anda nażarumdan gözyaşı seyli olmaya.

Beyt:

Nāzikān rā sefer-i Őışk-ı hārārest hārām

Ki beher-kām der-i ān reh-hatarî nişt ki nişt

Maḥsûl-ı Beyt: Nāzüklere ve zariğlere Őışk-ı seferi hārāmdur zîrâ bir hatar ve bir çorqu yoğdur ki ol yoluñ her ādımında olmaya.

Beyt:

Tā dem ez-şān-ı ser-i zülf-i to her-cā nezenend

Bā-şabā goft u şenidem seheri nişt ki nişt

Maḥsûl-ı Beyt: Senüñ ser-i zülfüñ o şāndan her yerde nefes urmasun içün bir seher yoğdur ki şabā ile dimem ve işidmem olmaya.

Beyt:

Maşlahat nişt ki ez-perde birün üfted rāz

Verne der-meclis-i rindān haberî nişt ki nişt

Maḥsūl-ı Beyt: Maşlaḥat degüldür ki rāz perdeden taşra düşe ve illā bir haber yoḡdur ki meclis-i rindānda olmaya.

Beyt:

**Men ezin tāliŖ-i şūrīde be-rencem verni
Behremend ez-ser-i küyet digeri nişt ki nişt**

Maḥsūl-ı Beyt: Bu tāliŖ-i şūrīdeden ben rencideyem veyā incinmezem ve illā bir ġayrı kimse yoḡdur ki ser-i küyuñdan behremend olmaya.

Beyt:

**Ez ḥayā-ı leb-i şirīn-i to ey çeşmei nüş
Ġarḡ-ı āb u Ŗaraḡ eknün şekerī nişt ki nişt**

Maḥsūl-ı Beyt: İy bāl çeşmesi senüñ lebüñden ḥayā eyledüġünden bir şeker yoḡdur ki āb-ı Ŗaraḡa ġarḡ olmaya.

Beyt:

**Ne men-i dil-şode ez-dest-i to hunīn-cigerem
Kez ġam-ı Ŗışḡ-ı to pür-ḥün-ı ciger nişt ki nişt**

Maḥsūl-ı Beyt: Senüñ elüñden hemān ben dilşode ciger ḡanlı degülem belki bir ciger yoḡdur ki senüñ Ŗışḡuñ ġamından pür-ḥün degüldür.

Beyt:

**Şir der-bādiye⁴³-i Ŗışḡ-ı to rübāh şevd
Āh ez-īn rāh ki der-vey ḥatari nişt ki nişt**

Maḥsūl-ı Beyt: Senüñ Ŗışḡuñ şahrāsında arslān dilki olur āh bu Ŗışḡ yolında ki bir ḥatar [109a] yoḡdur ki anda olmaya.

Beyt:

**Ez vücūd īn ḡadarem nām u nişān hest ki hest
Verne ez-zaŖf der-ancā eşeri nişt ki nişt**

⁴³ Yazmada “bāde-i” şeklindedir.

Maḥsūl-ı Beyt: Vücūdumdan bu kadar nām u nişān vardur ki vücūdum vardur yoḡsa bir eṣer yoḡdur zaʕfdan ki bir eṣer olmaya yaʕnī vücūdumdan hemān bir eṣer ḡalmuṣdur.

Beyt:

Ġayr ez-in nükte ki Ḥāfiż zi to nāhoşnūd est
Der-serāpāy-ı vücūdet hüneri nişt ki nişt

Maḥsūl-ı Beyt: Bu nükteden ġayrı ki Ḥāfiż senden nā-hoşnūddur bir hüner yoḡdur ki başdan ayaġa vücūduñda olmaya nükte Őayb olmaya maʕnāsınadır.

3.16. Ġazel-i Diġer-85

[Fe Ői lā tūn / Fe Ői lā tūn / Fe Ői lā tūn / Fe Ői lūn]

Beyt:

Nażar-ı pır-i muġān mūcib-i Őayş u tarabest
Ravza-i meykede ra āb u hevā-yi Őacebest

Maḥsūl-ı Beyt: Pır-i muġānuñ nażarü'l-iltifātı sebep-i Őayş u tarabdur ve meykede ravzasımuñ Őaceb āb u hevāsı vardur.

Beyt:

Sırr-ı erbāb-ı kerem der-ḡadem u evlā-est
Ġayr ez-iñ şerh ü beyān cürʕet-i terk-i edeb-est

Maḥsūl-ı Beyt: Erbāb-ı keremuñ ve aşhāb-ı sehānuñ başı ol cānānuñ ḡademinde olmaḡ evlādur ve aḡirī imdi bu zıkr eyledüġümüz şerh u beyāndur ġayrı terk-i edeb cürʕetdür.

Beyt:

Ḳıssa-ı cennet ü āvāzeʕ-i Beytü'l-Maʕmūr
Şerḡi ez-cilve-i hum-hāne-i beytü'l-Őineb-est

Maḥsül-ı Beyt: Cennet kıssası ve Beytü'l-Ma'ômür âvâzesi ve şöhreti bâde meyḥânesinüñ cilvesinden bir şerḥdür.

Beyt:

**Hâtır-ı Óâtır-ı mâ bâde-i la'Ölj talebed
Mümsik-ender taleb-i nuḳre vü cezb-i zeheb-est**

Maḥsül-ı Beyt: Bizüm ḥâtırımız cevher-i bâdeyi taleb ider ammâ mümsik aḳçe ve altun taleb ider.

Beyt:

**Der-ezel ber-sehem-i kes ḳalemi reft hamuṣ
Ka'Öbe vü bütgede vü cennet ü düzah sebab-est**

Maḥsül-ı Beyt: Ezelde her kimsenüñ başuna ḳazâ u ḳader ḳalemi câri olmuṣdur. Pes Ka'Öbe ü büthâne ü cennet ü cehennem esbâb-ı žâhirjüdür.

Beyt:

**Genc-i bj-mâr müyesser neşevet kıssa me-h'ân
Devlet-i Muṣtafavj râ Leheb-i bü-Leheb-est**

Maḥsül-ı Beyt: H'âce ḥitâb-ı Óâm tariḳiyle buyurur mâl, mârsuz müyesser olmaz efsâne'ó-i Türk ile görmezsin ki Ḥâzret-i Muḥammed'üñ şallallahü Óaleyhi ve sellem devlet-i nübüvvetine Bū Leheb-i mel'Öünüñ lehebi Ḥâzret-i İbrâhim'üñ Nemrüd ve Ḥâzret-i Mūsâ'nüñ Fir'Öavn-ı mel'Öünüñ ezâsı ve cefâsı muḳarindür.⁴⁴

Beyt:

**Gevher-i pāk buved cevher-i ḥaṣmet lĳkin
Be-Óamel gūṣ ki ḥaṣmet ne-be-aṣl-ı neseb-est**

Maḥsül-ı Beyt: Ululuḳ mâdesi ve heyülâsı aṣl u neseb-i pâkdür ya'Önj aṣl u žâtidür müktesebi degüldür lakin Óamel-i ḥayra sa'Öy eyle ululuḳ aṣl u neseb ile degüldür.

Beyt:

Dil-i Ḥâfiż be-hemjñ-râh be-tevfĳk-i Hüday

⁴⁴ Yazmada “muḳaretdür” şeklindedir.

Cāvidān sa'Ūy konān rūz u ŧeb ender taleb-est

MaĥsŪl-ı Beyt: Ĥāfiż'uñ göñlü Allāh'uñ tevfiķıyla bu Őaşķ ve muĥabbet tarķinde idi sa'Ūy iderek gice ve gündŪzdŪr der-talebde.

3.17. Ėazel-i Diğer-86

[Me fā Ői lŪn / Me fā Ői lŪn / Fe ŐŪ lŪn]

Beyt:

Ham-ı zŪlf-i to dām-ı⁴⁵ küfr u dīn est
Zi kāristān-ı o yek ŧemme ĩn-est

MaĥsŪl-ı Beyt: İy cānān senŪñ ham-ı zŪlfŪñ ehl-i [109b] islāmuñ ve ehl-i küfrŪñ tuzağıdur senŪñ zŪlfŪñ kāristānında bu bir ŧemmedŪr .

Beyt:

Cemālet mu'Őciz-i ĥŪsn-est lĳkin
Ĥadiŧ-i ğamze-et siĥr-i mubĳn-est

MaĥsŪl-ı Beyt: İy cānān senŪñ cemālŪñ gŪzellik mu'ŐcizesidŪr ŧeŧmŪñ ğamzesidŪr āŧikāre siĥrdŪr ba'Őzı nŪshada.

Beyt:

Lebānet mu'Őciz-i Őiŧiŧit lĳkin
Ĥadiŧ-i tŪrra-et ĥable'l-metĳn-est

MaĥsŪl-ı Beyt: SenŪñ leblerŪñ iĥyā-yı Őuŧŧāķda mu'Őciz-i Őiŧādur ammā turr[a]ñ ŧaŧr-ı viŧāle ŐŪrŪc eylemek muĥkem ĥabldŪr.

Beyt:

Be-dān ŧeŧm-i siyeh ŧad-āferĳn bād
Ki der-Őāŧıķ-kŪŧi siĥr āferĳn-est

MaĥsŪl-ı Beyt: Ol ŧeŧm-i siyāh cānāna yŪz taĥsin olsun zĳrā Őaŧıķ ŐldŪricilikde seĥĥār-ı mŪmtāz-ı bĳ naĳirdŪr.

⁴⁵ Yazmada "dām dām-ı" ŧeklindedir.

Beyt:

**ÓAceb Óilmışt⁴⁶ Óilm-i heyóet-i Óıřk
Ki heftum-āsumān heftum-zemīn est**

Maĥsūl-ı Beyt: Óİlm-i heyóet-i Óıřk bir Óaceb Óilmdür⁴⁷ ki yedinci felek añā nisbet yedinci tabaĥa zemīndür.

Beyt:

**Ne pindāri ki bedgū reft ü cān bord
Ĥisābeř bā kirāme'l-kātibīn est**

Maĥsūl-ı Beyt: Sen žann eylemeye sen ki bedgū öldi ve cān řotardı yaÓni ölmek ile cānānı tahlīř eyledi dime zīrā kirāme'l-kātibīnle ĥisābi baĥıdür.

Beyt:

**Zi çeřm-i řūh-ı o cān řün tevān bord
Ki dāyim bā-kemān ender kemīn est**

Maĥsūl-ı Beyt: Ol cānānuĥ matbūÓ ü mevzūn ve siĥr-i çeřminden niçe cān řotarmāĥ olur ki dāimā kemān-ebrū ile kemīndedür.

Beyt:

**Meřev Ĥāfiž zi keyd-i zülfeř ĥimen
Ki dil bord u künūn der-bend-i dīn est**

Maĥsūl-ı Beyt: İy Ĥāfiž anuĥ zülfi mekrinden emīn olma zīrā. Göñli aldı ve iletirdi řimdi dīn almak řaydında. Ve baÓz divānda böyle vāĥıÓdür.

Beyt:

**Zi cām-ı Óıřk mey nūřid Ĥāfiž
Müdāmeř rindī u mestī ez-īn est**

Maĥsūl-ı Beyt: Ĥāfiž cām-ı Óıřkdan bāde nūř eyledi pes anuĥ hemiře rindligi mestligi bundandır. Ve baÓzı nüshada böyle vāĥıÓdür.

⁴⁶ Yazmada “ Óamelīřt” şeklinedir.

⁴⁷ Yazmada “ Óameldür” şeklinedir.

Beyt:

**Becān meykeş çü Hâfız nāzeş ey dil
Ki nāz-ı nāzenīnān nāz-ı ĩn est**

Maĥsūl-ı Beyt: İy gönül ol cānānuñ nāzını Hâfız gibi cānla çek zıřā nāzlı dilberüñ nāzı maĥbūldür şiveleri mevzūn ve maĥbūŖ.

3.18. Ėazel-i Diğer-87

[Fe Ŗi lā tūn / Fe Ŗi lā tūn / Fe Ŗi lā tūn / Fe Ŗi lūn]

Beyt:

**Rūze yeksū şud u Ŗid āmed ü dilhā ber-h'āst
Mey ü meyhāne be cūş āmed ü mey bāyed h'āst**

Maĥsūl-ı Beyt: Şavm ber-taraf oldu ve bayram geldi ve gönüller müteşevvik olub sōkūndi ĥalkdı ve çūşa geldi şarābda ve meyhānede çūşa geldi mey istemek gerek.

Beyt:

**Nevbet-i zūhd-i fūrūşān-ı girān-cān bogzeş
Vaĥt-i şādī vū tarab kerdēn-i rindān ber h'āst**

Maĥsūl-ı Beyt: Ağır cānlı zūhd şāĥibi mūrāyīler zamānı geĥdi ve rindler şevĥ ü zēvĥ ü şafā idicek vaĥt peydā oldu.

Beyt:

**Çi melāmet resed ān rā ki çü mā bāde ĥored
İn ne Ŗayb-est ber Ŗāşīĥ-ı rind ü ne-ĥatāst⁴⁸**

BaŖzı nüshada resed yerine ĥored düşmüş mısraŖ-ı şāni [110a] böyle vakiŖdür. ĩn ne Ŗayb est ve ne ĩn bī-ĥaberi vū ne ĥatāst **Maĥsūl-ı Beyt:** Ne mūbālaęa melāmet ve azar irişür ol kimseye ki bizüm gibi bāde iĥer bu ĥod Ŗāşīĥ-ı rindüñ yanında Ŗayb u ĥatā degūldür.

Beyit:

⁴⁸ Bu mısranın vezni bozuktur.

Bāde nūşî ki der ũ rŭy u riyāyî nebved
Bihter ez-zŭhd-furūşî ki der ũ rŭy u riyāst

Maĥsŭl-ı Beyt: Bir bādenŭş ki anda rŭy ũ riyā olmaya yegdür şol bir zŭhd-furūş mŭrāyaydan ki anda rŭy u riyā ola.

Beyt:

Mā ne rindān-ı riyāyîm u ĥarîfān-ı nifāk
An ki o Őālim-i sırrest ber-in ĥāl guvāst

Maĥsŭl-ı Beyt: Biz riyā rindleri yaönî mŭrāyî rindler degŭliz daĥı mŭnāfîķ ĥerifler degŭliz Allāĥ ki esrāra Őālimdür bizŭm ĥālimŭze şāhiddŭr.

Beyt:

Farz-ı İzed be-gŭzārîm ũ be kes bed nekonîm
Vanĥi gŭyend revā nişt negŭyîm revāst

Maĥsŭl-ı Beyt: Allāĥ'ŭñ farzını edā iderŭz ve kimseye yaramaz eylemezŭz ve her nesneye ki şāriŐ cāiz degŭldŭr dir biz dimezŭz cāizdŭr.

Beyt:

Ći şevend ger men ũ to Ćend ĳadeĥ bāde ĥorîm
Bāde ez-hŭn-ı rezānest ne ez-hŭn-ı şomāst

Maĥsŭl-ı Beyt: Ne olur eger ben senŭñle bir ĳaĳ ĳadeĥ bāde iĳersek yaönî nesne lāzum gelmez zîrā bāde āsmālar ĳanından ĥāşıldur sizŭñ kaniñuzdan degŭldŭr.

Beyt:

İn ne Őayb est kez ĳn Őayb halel ĥāĥed bŭd
Ver buved Őayb ĳi şod merdŭm-i bĳ Őayb kocāst

Maĥsŭl-ı Beyt: Bu bāde nŭşluķ bir Őayb degŭldŭr ki bundan kimseye halel ve zarar ĥāşıl ola ve eger Őayb olursa ne oldĳ Őaybsız ādem ĳande olur.

Beyt:

Ĥāfiż ez-ĳŭn ũ ĳerā bŭgzer ũ mey nŭş demĳ
Nezd-i ĥŭkmeş ĳi mecāl-i suĥan-ı ĳŭn ũ ĳerāst

Maḥsül-ı Beyt: İy Ḥāfiẓ çüni çerādan ve goft ve gūdan geç ve bir sāʔat mey iç zīrā Allāh'ıñ emri ve ḥükmi kıatında çüni ve çerā sözine mecāl yođ.

3.19. Ğazel-i Diğer-88

[Me fā Öi lün / Fe Öi lā tün / Me fā Öi lün / Fe Öi lün]

Beyt:

**Dilem melāl girift ez-cihān ü herçi derost
Derün-ı hātır-ı men kes ne-günced illā dost**

Maḥsül-ı Beyt: Benüm göñlüm cihāndan ve cihān içinde olandan uşandı ve igrendi hiç bir nesneye meylüm ve taʔllüküm yoğdur zīrā benüm hātırımda dostdan ğayrı kimse şığmaz.

Beyt:

**Eğer zi gülşen ü vuşlat be-mā resed büyü
Dilem çü ğonçe zi şād-i ne-konced ender post**

Maḥsül-ı Beyt: Eđer vaşl gülşeninden bize bir kıoğı irişürise göñlüm sevinmeden ğonçe derisine şığmaz.

Beyt:

**Naşihat-ı men-i divāne der-tarıkat-ı Őışık
Hemān ḥikāyet divāne seng ü sebüst**

Maḥsül-ı Beyt: Farıķ-i Őışıkda ben divāneye naşihat eylemek hemān divānelik ḥikāyetiyle seng ve sebüst ḥikāyesidür.

Beyt:

**Begū be zāhid-i halvet-nişin ki Őayb me-kon
Ez-ānki ğüşeʔ-i miḥrāb-ı mā ham-ı ebrüst**

Maḥsül-ı Beyt: Zahid-i halvet-nişine söyle ki Őayb eylemeye ham-ı ebrü ki bizüm ğüşeʔ-i miḥrābımız olduğıçün.

Beyt:

**Miyān-ı ka'be vü büt-hāne hiç farķı nıst
Beher taraf ki nażar mĭ-konĭ berāber ũst**

Maĥsŭl-ı Beyt: Ka'be ile büt-hāne beyninde hiç [bir] farķ yoķdur zĭrā hercānibe ki nażar eylersin cānānuĭ berāberi ve ķarķısıdır.

[110b] Beyt:

**Ķalenderĭ ne berĭ-ŗest u mŭy yā ebrŭ
Ĥisāb-ı rāh-ı ķalender bedān ki mŭy be mŭst**

Maĥsŭl-ı Beyt: Ķalenderlik ūaŗ ũ ūaŗal ve ķaŗ ũ bıyĭķ tıraŗ eylemek ile degŭldŭr zĭrā ĥisāb-ı tarĭķ-i ķalenderān ķıl-be-ķıldur.

Beyt:

**Gŭzeŗten ez-ser-i mŭ der-ķalenderĭ sehlest
Ķŭ Ĥāfiŗ ān ki zi ser bŭgŗered ķalender ũst**

Maĥsŭl-ı Beyt: Ķalenderlikde mŭ sevdāsından geŗmek cŭziŭddŭr herkimse ki Ĥāfiŗ gibi baŗdan geŗdi ķalender oldur.

Beyt:

**Ĥadiŗ-i serv ki gŭyed be-piŗ-i ķāmet-i dŭst
Ki ser bŭlendĭ-yi serv-i sehĭ zi ķāmet-i ũst**

Maĥsŭl-ı Beyt: Ol cānānuĭ ķāmeti ķatında servŭĭn sŭzini kim sŭyler zĭrā servŭĭn sŭzini kim sŭyler zĭrā servŭĭn ser bŭlendliĭi o cānānuĭ ķāmetindendŭr.

Beyt:

**Ĥayāl-ı ķāmet-i serveŗ ne mĭ konim z'ān-rŭ
Ki serv egerĭi bŭlendest ķāmeteŗ hod-rŭst**

Maĥsŭl-ı Beyt: Servŭĭn ķāmetini tahayyŭl eylemem ol vechile cihetden ki serv egerĭi bŭlenddir ammā hod-rŭdur.

Beyt:

**Ĥayāl-ı ķāmet-i serveŗ muķĭm-i dide-i māst
Ez ān ki serv-i sehĭ rā maķām-ber leb-i cŭst**

Maḥsül-ı Beyt: Ol cānānuñ serv gibi ḳāmet-i ḥayāli bizüm didemüzde muḳımdür zırā serv sehıdür ḥālbuki ser[v]-i sehınuñ maḳāmı ırmaḳ kenārıdır.

Beyt:

Şabā zi zülf ü haṭ ü ḥāl-i o ḥadışi çend
Be-müşg goft ez-ānest k'in çonın hoş-büst

Maḥsül-ı Beyt: Şabā senüñ zülf ü haṭ ü ḥālünden müşge bir niçe söz söyledi anüñçün hoş-büdur.

Beyt:

Ferāz-ı bedr-i münireş hatist lıkin kes
Nedānd ān ki hilālest yā ham-ı ebrüst

Maḥsül-ı Beyt: Ol cānānuñ bedr-i münır gibi rüyınuñ üzerinde bir haṭ vardur ammā ḥıçbir kimse bilmez ki bu haṭ hilālidür yoḳsa ham-ı ebrü-yı cānān mıdır.

Beyt:

Hezār cān-ı girāmı fidā-yı ān ki sereş
Fütāde der-ham-ı çevgān-ı zülf-i o çün k'üst

Maḥsül-ı Beyt: Biñ cān-ı pāk-i Őaziz ol Őāşıḳuñ fedāsı olsun ki anuñ başı tob gibi cānānuñ ham-ı çevgān-ı zülfine düşmüşdür.

Beyt:

To ez-dehāneş⁴⁹ taleb-i ḳām-ı dil eger cūyı
Çü Ḥāfiż ez pey-i çeşmeş merev ki Őarbede cüst

Maḥsül-ı Beyt: İy Ḥāfiż eger gönül murādını dilersin dehānında dile ki kām-ı dil dehānındadır Ḥāfiż gibi çeşmi arıncı gitme ki Őarbede ve fitne-engizdür.

3.20. Ğazel-i Diğeri-90

[Me fā Öi lün / Fe Öi lā tün / Me fā Öi lün / Fe Öi lün]

⁴⁹ Vezin gereği "dehānş" okunması gerekir.

Beyt:

Suhen-şinās nej dilberā hatā incāst

Çü bişnevî suhen-i ehl-i dil megū ki hatāst

Maḥsūl-ı Beyt: İy dilber söz añlayıcı degülsin hatā bundadır pes çünki ehl-i dil sözini işidesin dime ki hatādur.

Beyt:

Serem be dünyî vü Őuḳbjî furū nemî-āyed

Tebārekallāh ez-İN fitnehā ki der-ser-i māst

Maḥsūl-ı Beyt: Başum dünyāya ve ahirete inmez yaŐnî tenezzül iylemez taḥşin bu fitnelere ki bizüm başımızdadur.

Beyt:

Der-enderün-ı men-i hastedil nedānem k'İst

Ki men hamūşem ü o der-fiġān u der-ġavġāst

Maḥsūl-ı Beyt: Bilmezem men dilhastenüñ içerisinde kim vardur ki ben dinmem ve ol kimseye feryād ü fiġān ve ġavġādudur.

Beyt:

Dilem zi perde birün şod kocāyî ey mutrib

Benāl hān ki ez-İN perde [111a] kār-ı mā be nevāst

Hān edāt-ı tenbİhdür āġāh ol dimekdür. **Maḥsūl-ı Beyt:** Göñlüm perde-i şabr u ihtiyārdan taşra oldı ve gitdi ḳandesin ey mutrib āġāh ol inleki senüñ perde-i naġamātuñdan bizüm kārımız muntażamdur.

Beyt:

Merā be kār-i cihān herġiz iltifāt ne-būd

Ruh-ı to der-nażar-ı men çonin hoşeş ārāst

Maḥsūl-ı Beyt: Benüm cihān maşlahatınca ve işine iltifātum yoḳ idi ammā senüñ ruhuñ benüm nażarımda anı böyle güzel bezedi.

Beyt:

**Nehoftem'em zi hayālî ki mî-pezem şebhâ
Ĥumâr-ı şad şebe dârem şerâb-hâne kocâst**

Maĥsûl-ı Beyt: Niçe gicedür ki uyumamışam pes yüz gicelik ĥumârum var şerâb-hâne ĥandedür.

Beyt:

**Çonin ki şavma'a-âlûde şod zi ĥün-ı dilem
Gerem be bâde beşüyîd ĥaĥ be dest-i şomâst**

Maĥsûl-ı Beyt: Buncılayın şavma'a benüm ĥün-ı dilümden mülevveş ve alûde oldı eger beni bâde ile yüyarsañuz ĥaĥ sizüñ eliñüzdedür.

Beyt:

**Ez ân be-deyr-i muĥânem Óaziz mîdârend
Ki âteşî ki ne-mîred hemîşe der-dil-i mâst**

Maĥsûl-ı Beyt: Anuñcün deyr-i muĥânda beni Óaziz tutub ĥürmet iderler zîrâ bir âteş ki ĥiç sóyunmaz bizüm göñlümüzdedür.

Beyt:

**Çi sâz bûd ki be nevaĥt düş-i ân muĥrib
Ki reft Óömr ü dimâgem henüz pür zi nevâst**

Maĥsûl-ı Beyt: Dün gice muĥrib ĥalduĥı ne sâz idi ki öldüm ve dimâgem henüz nevâdan pürdür.

Beyt:

**Nidâ-yi Óışĥ-ı to düşem der-enderün dâdend
Fezâ-yi şine zi şevĥem henüz pür zi nidâst**

Maĥsûl-ı Beyt: Senüñ Óışĥuñ nidâsını dün gice göñlüme virdiler pes şinemüñ şâhrâsı şevĥden elân pür-âvâzdur baÓzî nüshada âvâz yerine şadâ vaĥîÓdür ve baÓzısında nidâ yerine nevâ.

Beyt:

**Ez ân zamân ki be-Ĥâfîz resîd şavt-ı ceyb
Zi şevĥ-i küh-ı dil-i o henüz pür zi şadâst**

Maḥsül-ı Beyt: Ol zamandan beriki Ḥāfiż'a şavt-ı ceyb irişdi anuñ küh-ı dili şevqden henüz pür-sadādur.

3.21. Ḥurūfū's-Sā-1

[Fā Öi lā tün / Fā Öi lā tün / Fā Öi lün]

Beyt:

Derd-i mā rā nişt dermān elġiyāş

Hicr-i mā rā nişt pāyān elġiyāş

Maḥsül-ı Beyt: Bizüm derdimüze dermān yoġ meded ve bizüm hicrānımıza pāyān yoġ meded.

Beyt:

Din ü dil bordend u ħasd-ı cān konend

Elġiyāş ez-cevr-i hūbān elġiyāş

Maḥsül-ı Beyt: Din u dilümüzi iletdiler ve cānumuza ħasd itdiler meded hūblar cevr ü siteminden meded.

Beyt:

Der-behā-yi busej cānı taleb

Mi-konend in dilsitānān elġiyāş

Maḥsül-ı Beyt: Bir buse behāsında bir cān taleb itdiler göñül alıcı maḥbūblar meded.

Beyt:

Hün-ı mā hordend in ħāfir-dilān

Ey müselmānān ħi dermān elġiyāş

Maḥsül-ı Beyt: Bizüm ħanumuzu içdiler bu bir ḥam cānānlar hey müselmānlar ne dermān meded.

Beyt:

Dād miskinān bedih ey rüz-ı vaşl

Ez-şeb-i yeldā-yı hicrān elġiyāş

Maḥsūl-ı Beyt: Vaşl günü miskinlerüñ dādını vir hicrān şeb yelda senden meded.

Beyt:

**Her zi māni derd-i dige mî-resed
Zîñ herîf-i bî-dil u cān elğiyâş**

[111b] Maḥsūl-ı Beyt: Her zamān bir tâze derd irişir bu dil u cān muşāhibinden ki ğam u ğuşādur meded.

Beyt:

**Hemçü Hâfîz rûz u şeb bî-h'îşten
Geşte'em giryān u suzān elğiyâş**

Maḥsūl-ı Beyt: Gice ve gündüz Hâfîz gibi bi-hod olub giryān ü suzān olmuşam meded.

3.22. Hûrûfû'l-Cim-2

[Me fâ Öi lün / Fe Öi lā tün / Me fâ Öi lün / Fe Öi lün]

Beyt:

**Sezed ki ez-heme-i dilberān sitāñi bāc
Ki ber-ser-i heme hūbān-ı kişverî çün tāc**

Maḥsūl-ı Beyt: Cānāna hitāb idüb buyurur layıķdur ki cemîŐ-i Őalem dilberlerinden bāc alasin zîrā cemîŐ-i memleket hūblarınuñ başı üzre tāc gibisin.

Beyt:

**Dü çeşm-i mest-i to aşub-ı cümle Türkistān
Be çin-i zülf-i to Māçin ü Hind dāde harāc**

Maḥsūl-ı Beyt: Senüñ iki mest çeşmüñ cemîŐ-i Türkistān memleketünüñ fitnesidür senüñ çin-i zülfüne Māçin ve Hind harāc virmişdür.

Beyt:

**Beyāz-ı rüy-ı to rüşen-ter āmed ez-ruh-ı rûz
Sevād-ı zülf-i to tārîķ-ter zi žulmet-i dāc**

Maḥsül-ı Beyt: Senüñ yüzüñ aqlığı gün yüzinden rüşen-terağdur zülfüñ sevdâyı ƣarañu giceden ƣarañurağdur.

Beyt:

**Ez-ın maraz be-ḥağığat şifā ƣoca yā bem
Ki ez-to derd-i dil-i men nemı-resed be Őilāc**

Maḥsül-ı Beyt: Benüm yüregüm ağrısı eger senden Őilāca irişmezse ben bu marazdan şifāya yaöni ƣande şifā bulurum eger müyesser olursa şifā-pezir olurum.

Beyt:

**Dehān-ı teng-i to dāde be- āb-ı Hızr-ı beğā
Leb[et] çü ƣand-ı to bord ez-nebāt-ı Mısr revāc**

Maḥsül-ı Beyt: İy cānān senüñ dehān-ı tengüñ āb-ı ḥayāta ḥayāt ü beğā virmiş ve senüñ ƣand gibi şirin lebüñ nebāt-ı Mısrden revāc giderdi.

Beyt:

**Çerā hemı şikenı cān-ı men zi seng-dilı
Dil-i zaöif ki hest o zi nāzüki çü zücāc**

Maḥsül-ı Beyt: İy benüm cānum niçün seng-i dillükden benüm dil-i zaŐifümü şikest idersin ki nezāketden ve letāfetden sırça gibidür.

Beyt:

**Çü gūne beste be-müyı miyān beğsāde
Tened çü fil u surünü be-sān günbed-i āc**

Maḥsül-ı Beyt: Ne vechle belini bir ƣıla bağlanmışsın ve fil gibi teni ve āc gibi surünü açmışsın.

Beyt:

**Hāt-ı to Hızr u dehān-ı to āb-ı ḥayvān-est
Ƙad-i to serv ü miyān-ı to müy u ber çün āc**

Maḥsül-ı Beyt: Senüñ hattüñ Hızr ü dehānuñ āb-ı ḥayvāndur ƣaddünde servdür ve miyānuñ müydur ve sine ve pehlülaruñ āc gibidür beyāzlikde.

Beyt:

Fütād der ser-i Hâfiẓ hevāy çün to şehi
Kemîne-bende-i hāk-i der-i to bûdj kâc

Maḥsûl-ı Beyt: Hâfiẓ'uñ başına senüñ gibi bir padişāhuñ maḥabbeti düşmişdür kâşki senüñ kapuñ toprağınuñ eñ eksükli çulı olaydı.

3.23. Hûrûfû'l-Hâ-3

[Me fâ Ói lün / Fe Ói lâ tün / Me fâ Ói lün / Fe Ói lün]

Beyt:

Eger be-mezheb-i to hün-ı Óaşıkest mübâh
Şalâh-ı mâ heme ānest kân to-râ-st şalâh

Maḥsûl-ı Beyt: Eger senüñ mezheb ü milletünde Óaşıkuñ çanın dökmek mübâh ise imdi bizüm şalâhimuz oldur ki senüñ şalâhuñdur.

Beyt:

Sevād-ı zülf-i to bünmüd cāÓilü'ž-žülümât

[112a] **Beyâz-ı rüy-ı to büğsüd fâliķü'l-esbâh**

BaÓzı nüshāda böyle vâkıÓdur.

Sevād-ı zülf-i siyâh-i to cāÓilü'ž-žülümât

Beyâz-ı rüy çü mâh-ı to fâliķü'l-esbâh

Maḥsûl-ı Beyt: Senüñ zülfüñ sevādı sunÓ-ı cāÓilü'ž-žülümât gösterdi senüñ rüyüñ beyâzi sunÓ-ı fâliķü'l-esbâh açdı ve gösterdi.

Beyt:

Zi dide'em şode yek çeşme der-kenār revân

Ki aşinā ne-koned der-miyân-ı ān mellâh

Maḥsûl-ı Beyt: Didedemden yanumda bir çeşme aķmışdur ki gemici ol çeşme ortasında yüzmek idemez.

Beyt:

Leb[et] çü āb-ı hayāt-ı to est kuvvet-i rūh

Vücūd-ı hāki-yi mā rā ezüst lezzet-i rāh

Baözi nüshada mısraŐ-ı evvel böyle vāķiŐdür. **Beyt:**

Leb-i to āb-ı hayātest ü kuvvet rūh derüst

Maĥsül-ı Beyt: Senüñ āb-ı hayāt gibi lebüñüñdür kuvvet-i rūh bizüm vücūd-ı hākimüze lezzet-i rāh andandır.

Beyt:

Zi çeng-i zülf-i kemendet keş ne-yāft necāt

Ne ez kemānçe-i ebrü vü tır-i çeşm necāh

Maĥsül-ı Beyt: Senüñ kemend-i zülfüñ kınagından kimse necāt bulmadı daĥı kemeñçe-i ebrüñdan ve tır-i çeşmüñden kimse halās bulmadı.

Beyt:

Śalāh u tevbe vü taķvā zi mā mecū hergiz

Zi rind ü Óaşıķ ü mecnün keş necust falāh

Maĥsül-ı Beyt: Bizden herkez śalāh ü tevbe ve taķvā isteme zırā rind ü Óaşıķ ve mecnüñdan kimse śalāh ü falāha tālib olmadı.

Beyt:

Nedād laŐl-ı lebet busej be-śad telbıs

Neyāft kām-ı dilem z'o be-śad hezār ilhāh

Maĥsül-ı Beyt: Senüñ laöl-ı lebüñ bir busej yüz telbıs ile virmedi göñlüm andan murādın bulmadı yüz bñ ilhāh ve ibrām ile.

Beyt:

Piyāle çist ki bāyād-ı to keşim müdām

Ve nehnü neşrebü şürben kezālik el-aķ dāh

Maĥsül-ı Beyt: Piyāle nedür ki senüñ zikrüñle dāimā anı çeküb ve kemāl-i şeķkinden müdām iğerüz müdām içdügümüz gibi ķādehleri bile iğerüz.

Beyt:

DuŐā-yi cān-ı to vird-i zebān-i Ĥāfiż bād

Müdām tā ki buved muttasıl mesā vü śabāh

Maḥsūl-ı Beyt: Senüñ cānuña duŌā eylemek Ḥāfiẓ' uñ zebānuñ virdi olsun madāmki gice vü şabāḥ biribiri ardınca gelür kıyāmete dek.

3.24. Ğazel-i Diğer-2

[Me fā Öi lün / Fe Öi lā tün / Me fā Öi lün / Fe Öi lün]

Beyt:

Be-bin hilāl-i Muḥarrem be-h'āḥ sāğar-ı rāḥ
Ki mäh-ı emn ü amānest ü sāl-ı şulḥ u şalāḥ

Maḥsūl-ı Beyt: Hilāl-i Muḥarremi ve anuñ sāğara müşābehetini gör ve bāde sāğarını taleb eyle zıḗā emn ü amān ayıdur ve şulḥı ve şalāḥ ılıdur.

Beyt:

NizāŐ ber ser-i dünyā-yı dūn gedā ne-koned
Be pādişāḥ be-nih ey nūr-ı diđe kūy-ı felāḥ⁵⁰

Maḥsūl-ı Beyt: Gedā dünyā-yı dūn üzerinde nezāŐı ü cidāl eylemez ey nūr-ı diđe kūy-ı felāḥı pādişāḥa қо.

Beyt:

ŐAziz-dād zamān-ı vişāl rā k'ān-dem
Muḗabil-i şeb-i ḗadrest u rüz-ı istiftāḥ

Maḥsūl-ı Beyt: Zamān-ı vişāl[i] Őaziz tut zıḗā ol dem Ḗadir Giçesine ve fetḥ-i bāb günine muḗabildür.

Beyt:

Beyār bāde ki rüzeş be-ḥayr ḥ'āhed būd
Her anki cām-ı şabūḥı nehed çerāğ-ı şabāḥ

Maḥsūl-ı Beyt: Bāde getür ki günü ḥayr ile geçmededür her kimse ki ol şabūḥa mensüb cāmı şabāḥ çerāğı eyleye.

Beyt:

Küdām tāŐat-ı şāyeste āyed ez men-i mest

⁵⁰ Bu mısranın vezni bozuktur.

[112b] Ki bāng-ı şām nedānem zi fālikü'l- esbāh

Maḥsül-ı Beyt: Ben mestden anı lāyık tāat ve ibādet gelür ki aşam ezānını sabāh ezānında teşis eylemem.

Beyt:

Dilā to gāfilī ez-kār-ı hş ü mī-tersem

Ki kes deret ne-güşāyed çü kim konī miftāh

Maḥsül-ı Beyt: İy gönül sen kendi amelünden gāfilsin ve oraram ki kimse saña bāb-ı vuşlat-ı cānānı feth eylemeye çünki miftāh-ı hidmet-i cānānı güm eylesin.

Beyt:

Be-būy-ı vaşl çü Ḥāfīz şebī bi-rüz āver

Ki be-şükf-i gül-i bahtet zi cānib-i fettāh

Maḥsül-ı Beyt: Ḥāfīz gibi sen vaşl ümīdiyle bir gice-i tevbe-i şıd ile güne getir tā ki fettāh cānibinden bahtuñ güli açıla.

Beyt:

Zamān-ı şāh-ı şücāest ü devr-i ḥikmet-i şer

Be-rāhat-ı dil ü cān gūş der-sabāh u revāh

Maḥsül-ı Beyt: Şāh şücāa zamānıdır ve ḥikmetle şeriat murādınca icrā olınıçaq devirdür pes imdi dil ü cān rāhatına say eyle sabāh ve aḥşām.

3.25. Ḥurūfū'l-Ḥı

[Me fā ı lün / Me fā  i lün / Fe ü lün]

Beyt:

Dil-i men der hevā-yı rüy-ı Ferruh

Buved āşüfte hemçün müy-ı Ferruh

Maḥsül-ı Beyt: Benüm gönlim Ferruhuñ rüyı hevāsında ve maḥabbetinde Ferruhuñ müy[1] gibi āşüfte ve perişāndur.

Beyt:

**Be-cuz-hindū-yı zülfeş hiç kes niş
Ki berhordār şod ez-rūy-ı Ferruh**

Maḥsūl-ı Beyt: Ferruh'ın hindū-yı zülfinden ğayı hiç kimse yokdur ki berhordār ola rūy-ı Ferruh'dan.

Beyt:

**Siyāh-i niḳbahtest ān ki dāyim
Buved hem-rāh u hem-zānū-yı Ferruh**

Maḥsūl-ı Beyt: İyi tāliŌli siyāhdur ol kim dāyim Ferruh'ın hem-rāh ü hem-zānūsi ola.

Beyt:

**Şevd çün bîd-i lertzān serv-i bustān
Eger bîned ḳad-i dil-cū-yı Ferruh**

Maḥsūl-ı Beyt: Serv-i bustān sŌğüt gibi ditregen olur eger Ferruh'ın ḳad-i dil-cū-yını görürse.

Beyt:

**Bedih sāḳı şarāb-i ergavānî
Be yād-i nergis-i cādū-yı Ferruh**

Maḥsūl-ı Beyt: İy sāḳı şarāb-ı ergavānî[y]i vir Ferruh'ın nergis-i cādūsı yādına.

Beyt:

**Du tā şod ḳāmetem hemçün kemānî
Zi ğam peyveste çün ebrū-yı Ferruh**

Maḥsūl-ı Beyt: Ḳāmetüm ğamdan kemān gibi iki ḳat oldu dāimen ebrū-yı Ferruh gibi.

Beyt:

**Neşim-i müşk-i Tātārî hacil kerd
Şemim-i zülf-i Ōanber-būy-ı Ferruh**

Maḥsūl-ı Beyt: Tātāra mensūb müşküñ nesimini şermende eyledi Ferruhuñ Óanber çoşulu zülfünüñ rāyihası.

Beyt:

**Eger meyl-i dil-i herkes be-cājšt
Buved meyl-i dil-i men süy-ı Ferruh**

Maḥsūl-ı Beyt: Eger herkesüñ gönlinüñ meyli bir yere muşayyed ve muÓallaşdur benüm gönüm meyli Ferruh cānibinedür.

Beyt:

**Ġulām-ı himmet-i ānem ki bāşed
Çü Ĥāfiż çāker ü hindü-yı Ferruh**

Maḥsūl-ı Beyt: Ol kimsenüñ himmetinüñ şulıyım ki Ĥāfiż gibi Ferruh'uß kulluşcısı ve şulı ola.

3.26. Ĥurūfū'd-Dāl

[Fe Ói lā tün / Fe Ói lā tün / Fe Ói lā tün / Fe Ói lün]

Beyt:

**Diđi ey dil ki ġam-ı Óışş dige-r-bār çı kerd
Çün be-şod dilber ü bā-yār-ı vefā-dār çı kerd**

Maḥsūl-ı Beyt: İy gönül ġördüñmüÓışşuñ ġamı yine ne eyledi dilber niçe ġitdi ve yār-i vefā-dāre neyledi.

Beyt:

**Āh ez-ān nergis-i cādū ki çı bāżı engiĤt
Vāh ez-ān mest ki bā merdum-ı huşyār çı kerd**

Maḥsūl-ı Beyt: Āh ol çeşm-i cānāndan ki ne luÓb peydā eyledi vāh bu mestāne denki bā merdüm-ı huşyār çı kerd demrem huşyāra ne iş eyledi.

Beyt:

**Eşk-i men reng-i şafaş yāft zi bımihri-i yār
FāliÓ-i [113a] bı-şefaşat bın ki derin kār çı kerd**

Maḥsūl-ı Beyt: Benüm gözim yaşı yarüñ maḥabbetsizliginden şefaḳ reñgini buldı yaŖñı kıızıl ḳan oldı şefaḳatsız ve muḥabbetsiz tāliŖ gör ki bu işde ne eyledi.

Beyt:

Berḳi ez-menzil-i Leyli be-dirahşid seher

Vāh bā-harmen-i Mecnūn-ı dilefgār çı kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Leyli menzilden seher bir şimşek parladı ve yaldıradı vah ki Mecnūn dilfigāruñ vücūdı harmenine neler eyledi.

Beyt:

Sāḳiyā cām-ı meyem dih ki nigārende-i ḡayb

Kes ne-dānist ki der gerdiş-i pergār çı kerd

BaŖzı nüshada sāḳiyā bāde biyāver ve baŖzıda sāḳiyā bāde begerdān vaḳiŖ olmuş. **Maḥsūl-ı Beyt:** İy sāḳi baña cām-ı mey vir ki ḡayb naḳḳāşı yaŖñı Hudāy TeŖālā kimse bimedı ki gerdiş-i pergārda ne saŖnat işledi.

Beyt:

Anki ber-naḳş zed in dāyire-i mīnāyi

Nist maŖlūm ki der perde-i esrār çı kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Ol Ḥālīḳ-ı eşyā bu yeşil felegi mūnaḳḳaş u müzeyyen yarattı kimse bilmedi ki perde-i esrārda ne iş işledi.

Beyt:

Fikr-i Ŗişḳ āteş-i ḡam der dil-i Ḥāfiż zed u suḥt

Yār-i diñine be-bīñid ki bā yār çı kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Ŗişḳ fikri ḡam ve ḡuşsa āteşini Ḥāfiż'uñ göñlüne urdı ve yaḳdı eski yāri görüñ ki kendi yārine ne iş işledi.

3.27. Ğazel-i Diğer-2

[Me fā Ŗi lün / Me fā Ŗi lün / Fe Ŗū lün]

Beyt:

Seher bülbul ḥikāyet bā śabā kerd

Ki Ŗişḳ-ı rüy-ı gül bā mā çihā kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Seher vaktinde bülbül şabāya ḥiḳāyet eyledi ki rüy-ı gülün Őiŝkı bize neler eyledi.

Beyt:

**Ez an reng-i ruhem hūn der dil endaht
Ve zin gülşen be-hārem mübtelā kerd**

Maḥsūl-ı Beyt: Őiŝk-ı rüy-ı gül ol reng-i ruḥi gülden yüregime ḳan bıraḳdı daḥı bu gülŝenden beni hāre mübtelā eyledi.

Beyt:

**Ġulām-ı himmet-i an nāzeninem
Ki kār-ı hayr bı rüy u riyā kerd**

Maḥsūl-ı Beyt: Ol nāzeninün himmeti ḳulıyım ki hayr iŝi bı-rüy u riyā iŝledi.

Beyt:

**Hoşeş bād an neşim-i ŝubḥgāḥı
Ki derd-i ŝebniŝinān rā devā kerd**

Maḥsūl-ı Beyt: Őabaḥ neŝimi ol kimseye hoŝ olsun ki ŝebniŝinlerün yaŐni iḥyā-yı leyl eyleyen Őuŝŝāk-ı mehcūrlaruḥ derdine devā eyledi.

Beyt:

**Men ez-bıgānegān-diger nenālem
Ki bā men herçi kerd an āŝinā kerd**

Maḥsūl-ı Beyt: Daḥı ben bıgāneden inlemem zırā baḥā herne ki eyledi ise ol āŝinā eyledi.

Beyt:

**Ger ez-ŝultān tamaŐ kerdem hatā būd
Ver ez-dilber vefā custem cefā kerd**

Maḥsūl-ı Beyt: Ger padiŝāhdan esbāb u emvāl eyledimse hatā imiŝ ve eger dilberden vefā istedimse cefā eyledi.

Beyt:

**Be her sū bülbül-i Őaŝık der efgān
TeneŐüm der-miyān bād-ı ŝabā kerd**

Maḥsūl-ı Beyt: Bülbül ve Óaşık her cānebde efgān u nāle ve zāri eylemededür ammā ortalıkda tenaÓumi bād-ı şabā eyledi.

Beyt:

Niḳāb-ı gül keşid u zülf-i sünbül

Girih-bend-i ḳabā-yi gönçe vā kerd

Bu beyt bād-ı şabānuñ teÓunu beyān ider. **Maḥsūl-ı Beyt:** Bülbül şabāda dest dirazlıḳdan şikāyet idüp der niḳāb-ı gül çekdi zülfü ve [113b] göncanuñ libāsinuñ ve ḳabasınuñ dügmeleriñide çözdü ve ḥāsılı bu ḳadar dest-i dirazlıḳlar eyledi diyü şikāyet ider.

Beyt:

Beşāret ber be kūy-ı mey-furūşān

Ki Ḥāfiż tevbe ez-zuhd ü riyā kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Ḥāce hitāb-ı Óām tarıḳıyla buyurur meyḥāneciler maḥallesine mestlik ilet ki Ḥāfiż zuhd ü riyādan tevbe eyledi yaÓni min baÓd zevḳ ü riyāyı terk eyledi.

Beyt:

Vefā ez-ḥācegān-ı şehir bā men

Kemāl-i devlet ü dīn BuÓl-vefā kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Şehir Ḥācelerinden baña vefāyı Kemāleddin BuÓl-vefā eyledi yaÓni baña riÓayet ü iÓzāz ve ikrām eyleyen ḥāce BuÓl-vefādur.

3.28. Ğazel-i Diğer-3

[Fe Ói lā tün / Fe Ói lā tün / Fe Ói lā tün / Fe Ói lün]

Beyt:

Bülbülü ḥün-ı ciger hord u güli ḥāsıl kerd

Bād-ı ğayret be şades ḥār-ı perişān-ı dil kerd

Bu ğazel ḥācenüñ ođlunuñ vefātına merşiyedür. **Maḥsūl-ı Beyt:** Bir bülbül ciger ḳanın içüb bir gül ḥāsıl eyledi yaÓni niçe zahmet çeküb bir gül taḥşil eyledi ammā ğayret yeli yüz diken ile ol bülbül perişān-ḥātır eyledi yaÓni güli yağmalayub diken yerine ḳomađla perişāndil eyledi ḥāsılı yār gidüb ađyār ḳalmaḳla perişān oldu.

Beyt:

FütüŖ[i] rā be hevā-yı ŐekerŖ dil hoş bŖd
NāgeheŐ seyl-i fenā naŐŐ-ı emel bātıl kerd

MaĥsŖl-ı Beyt: Bir FütüŖinŖnŖ bir Şeker ārzŖsıyla gŖnli hoş idi yaŖnŖ ārzŖ iderdi ki bir Őekere mālİK olaydı ammā nā-gehān seyl-i fenā naŐŐ emelini yaŖnŖ bende bir oğul Őāĥibi oldum diyŖ mesrur idŖm ammā ecel seyli geldi fenāya virdi ve eyledigŖm ŖmŖdi bātıl eyledi ĥāşılı oğul ĥaŐŐında niĉe dŖrli ŖmŖdim var idi ammā heb lağv oldu.

Beyt:

ŖurretulŖayn-i men ān miŐe-i dil yādeŐ bād
Ki hod āsān be-Şod Ŗ kār-ı merā mŖŐkil kerd

MaĥsŖl-ı Beyt: Ol gŖnŖl miŐvesi gŖzŖm nŖrı yadında yaŖnŖ ĥātırında olsun ki kendŖ Ŗolay gitdi ve benŖm iŐŖm mŖŐgil eyledi yaŖnŖ kendi Ŗldi ve gitdi ve Ŗurtıldı ammā baĥa işi mŖŐgil eyledi ki firāŐına Şabr idemezem.

Beyt:

Sārbān bār-ı men Ŗftād Ĥudā rā mededŖ
Ki ŖmŖd-i keremem hem-reh-i ĭn maĥmil kerd

MaĥsŖl-ı Beyt: İy sārban benŖm esbābum ve yŖkŖm dŖŐdi Allāĥ iĉŖn meded eyle ki senŖn keremŖn ŖmŖdi beni beni bu maĥmile yoldaŐ eyledi yaŖnŖ baĥa bir teselli vir yoksa helāk olurum.

Beyt:

RŖy-ı ĥākŖ vŖ nem-i ĉeŐm-i merā ĥār medār
ĉerh-i fŖrŖze tarab-hāne ez ĭn kehgil kerd

MaĥsŖl-ı Beyt: BenŖm topraŐlı yŖzŖmle gŖzŖm yaŐını ĥār u ĥaŐŖr tutma zŖrā yeşil felek Őenlik evini bu Őamanlı balĉıkdan eyledi yaŖnŖ benŖm bu Ėubār-ālŖd Őarı ĉehremle ĉeŐm-i nemnākŖmi ĥaŐŖr eyleme ĥitāb Ŗāmdur zŖrā biz Allāĥ dostlarındanız bizi gŖren elbette mesrŖr olur zŖrā Ehlullāĥ'ı gŖren elbette cezlān u ferĥān olur.

Beyt:

Āh u feryād ki ez ĉeŐm-i ĥāsŖd-ı meh-i ĉerh
Der-laĥid māh-i kemān-ebrŖ-yı men menzil kerd

MaĥsŖl-ı Beyt: Āh u feryād ki māh-ı felekŖn ĥāsŖd ĉeŐminden benŖm kemān-ebrŖ māhum laĥda menzil eyledi yaŖnŖ benŖm reŐk-i māh-ı felek olan māhum Ŗabrde medfŖn oldu.

Bejt:

Ne-zedi Şāhruh [114a] u fevt şod imkân Hâfiż

Çi konem bâzi-yi eyyām-ı merā gâfil kerd

Maḥsül-ı Bejt: Şāhruh urmaduñ imkân fevt oldı iy Hâfiż fevt olan oğlını [i]rken evermeduñ ki andan evlād qalub anlarla egleneydüñ niçe idüb neyleyen eyyām oyunu beni gâfil eyledi yaŖñi evermesini teħirde gâflet eyledüm bu beytde hitâbdan tahammül-i iltifât var.

3.29. Ğazel-i Diğer-4

[Me fâ Ŗi lün / Fe Ŗi lâ tün / Me fâ Ŗi lün / Fe Ŗi lün]

Bejt:

Bi-yâ ki Türk-i felek h'ân-ı rûze ğâret kerd

Hilâl-i Ŗıyd be devr-i qadeh' işâret kerd

Bunlar Tatar'a Türk dirler ve şanlarındanur yağmâcılık ğâretgerlik **Maḥsül-ı Bejt:** Gel ki felek Türki yağmâcısı rûze taŖâmını yağmâ eyledi yaŖñi şavm ayı geçti ve hilâl-i Ŗıyd yaŖñi mâh-ı şevvâl devr-i qadehe işâret eyledi iki maŖnâ ile haşılı rûze geçüb Ŗıyd-ı şerif gelmekle zevq u şafâya mübâşir olmaq gerek Türk-i felekden murâd mâh-ı nev olmaq ruşendür dinse ne münâsebet dirüz mâh mâh-ı ramazandur dünyeda böyledirüz.

Bejt:

Şevâb-ı rûze vü hacc-ı qabül-ı ân kes bord

Ki hâk-i mey-kede-i Ŗaşq râ ziyâret kerd

Maḥsül-ı Bejt: Oruc şevâbını ol kimse buldı ki Ŗaşq meyḥânesinüñ türâbını ziyâret eyledi yaŖñi Ŗuşşâquñ rûze vü haccı Ŗâşiq olmayanuñ rûze vü haccından maqbül ü mebrürdur belki Ŗâşiq-ı pâk olmayanuñ Ŗibâdeti hayr-ı Ŗitibârda degül.

Bejt:

Maqâm-ı aslı-yı mâ güşe-i herâbâtest

Hudâş hayr dehâd ân ki in Ŗimâret kerd

Maḥsül-ı Bejt: Bizüm maqâm aslımuz güşe-i meyḥânedür Allâh teâlâ hayr vîrsün ol kimseye ki bu Ŗimâreti eyledi yaŖñi meyḥâneyi yapıdı.

Beyt:

**Hošā namāz u niyāz-ı kesj ki ez-ser-derd
Be-āb-ı dide vü hūn-ı ciger tahāret kerd**

Hošā elif hârf-i mübalāğa ser uc ve cihet maŖnāsınadır. **Maĥsūl-ı Beyt:** Gayetle iyidür şol bir kimsenüñ namāz ve niyāzı ki derd cihetinden yaŖñi derdli ve cān u gönülден gözyaşıyla ve hūn-ı cigerle tahāret eyledi yaŖñi şaf derūn ile ve hulūsu taviyetle riyāsız ve sümŖasız namāz u niyāza қayım ola ĥasılı Ŗibādet ve tāŖat hasbeten lillāh ola.

Beyt:

**Be rüy-ı yār nażar kon zi dide minnet-dār
Ki kār-ı dide hem ez-ser-i beşāret kerd**

Maĥsūl-ı Beyt: Rüy-ı yār eyle dideden minnet tut aña nażarı yaŖñi rüy-ı rüy cānānı esir eylemegi dideden minnet bil zırā dide cemiŖ-i işleri Ŗilm cihetinden eyledi ĥasse-i başara Ŗilm isnādı mecāzendür yaŖñi dide ehl-i nażardur her işi ĥakīmāne işler.

Beyt:

**Behā-yı bādeј çün laŖl çışt Cevher-i Ŗaқl
Bi-yā ki sūd kesj bord k'in ticāret kerd**

Maĥsūl-ı Beyt: Bu beyitte suāl ve cevāb şanŖatı var laŖl gibi kırmızı bādenüñ behāsı nedür bu suāldur Cevher-i Ŗaқl cevābdur yaŖñi şarāb içen Ŗaқlın aldırur pes şarābuñ behāsı Ŗaқl olur gel ki fāŖidesi bir kimse iletđi ki bu ticāret eyledi.

[114b] yaŖñi bāde içüb mest olandur fāŖide iden.

Beyt:

**Fiğān ki nergis-i cemmāş-ı şeyh-i şehr imrüz
Nażar be durd-keşān ez-ser-i ĥaқāret kerd**

Cemmāş göz ucıyla baқmaқ. **Maĥsūl-ı Beyt:** Fiğān ki şeyh-i şehrüñ nergis yaŖñi қın қın baқıcı çeşmi bugün dүrd-keşlere ĥaқāret cihetinden nażar eyledi yaŖñi taĥқir nażarıyla baқdı.

Beyt:

Namāz der-ĥam-ı ān ebruvān-ı miĥrābj

Kesî koned ki be-hün-âb-ı dil tahâretkerd

Maḥsül-ı Beyt: Ol mihrâb gibi ebrûlar hamında şol kimse namâz kıılır ki hunâb-ı dille tahâret eyledi yaŖni mihrâb-ı ebrû-yı cânâna kimse lâyııdır ki gönülden ârzü-yı naıakı olmaya belki cemiŖ-i ârzülerden tabŖı pâk ü mücellâ ola.

Beyt:

Eger imâm cemâŖat taleb koned imrüz

Haber dehîd ki şüfi be-mi kıaşâret kerd

Maḥsül-ı Beyt: Eger cemâŖat imâmı taleb iderse bugün cemâŖate haber virün ki imâm şüfi libâsını bâde ile yuyub arıtmadı kıurumayınca imâmete varmaz.

Beyt:

Ėadîş-i Ŗışık zi Ėâfiż şinev ne ez-vâŖiż

Egerçi şanŖat-ı bisyâr der Ŗibâret kerd

Maḥsül-ı Beyt: Ŗışık haberini Ėâfiż'dan işidüb vâŖiżden işitme egerçi vâŖiż Ŗibâretinde ve elfâzında çok şanŖat eyledi yaŖni muşannaŖvâŖiż eyledi.

3.30. Ėazel-i Diğer-5

[Me fâ Ŗi lün / Fe Ŗi lâ tün / Me fâ Ŗi lün / Fe Ŗi lün]

Beyt:

Be âb-ı rüşen-i mey ârifî tahâret kerd

ŖAle's-sabâğ ki meyhâne râ ziyâret kerd

Ziyâret-kerde mütŖallık olmaıa kıabildür niteki bu beytde öyledür.

Beyt:

Geh nemek rized be-Ėam geh beşkoned peymâne râ

Muğtesib tâ çend der şor âvered meyhâne râ

Muhtesib lafzını maqablede ve mab'ada da sarf eylemege mümkündür **Maḥsül-ı Beyt:** Āb-ı rüſen-i meyle yaŖni bāde-i hālas u ſaf ile bir Őārif tahāret eyledi ſabāḥ vaḳtindeki meyhāne-i ziyāret eyledi yaŖni bāde iḅub ve mest olub dūnyā kūdūrātını hātırdan ıkarub hālīs u pāk olan bir Őārifdür ki seherde pır-i bāde fūrūſ feyz-hānesini ziyāret eyleye.

Beyt:

Hemin ki sāgar-ı zerrin-i hod nihān gerdid

Hilāl-ı Őıyd be devr-i ḳadeḥ iſāret kerd

BaŖzı nüſhada mıſraŐ-ı ſāni böyle vaḳıŐdür. Hilāl ebrū-yı ſākı be-mi iſāret kerd. **Maḥsül-ı Beyt:** Őöyle ki altun ḳadeḥ gibi güneſ nihān oldu yaŖni gurub eyledi hilāl-ı Őıyd devr-i ḳadeḥi iſāret eyledi zıkr olunan iki tariḳiyle.

Beyt:

Dilem zi ḥālḳa-ı zülfeſ be cān harid āſub

i sūd did nedānem ki in ticāret kerd

Maḥsül-ı Beyt: Göñlim zülfi ḥālḳasından fitne ve āſubu cānla ſatun aldı. Ḥāſılı zülfi zencir ḥālḳasına giriftār oldu ve āſib āſub ve fitne dūſdi bilmem ne fāŕide gördi göñlim ki bu ticāret eyledi.

Beyt:

İmām-i hāce ki būdeſ ser-i namāz-ı dirāz

Be hūn-ı duḥter-i rez hırḳa rā ḳaſāret kerd

Maḥsül-ı Beyt: Hāce imām ki anuñ uzun namāz ḳılmaḳ sevdāsı var idi hūn-ı duḥter-i rezle yaŖni bāde ile hırḳasını yudı ve arıtdı.

Beyt:

Biyā be-mey-kede vū vaŕŐ-ı ḳurb-ı cāhem bın

Egerçi eſm bemā zāhid ez-haḳāret kerd

Maḥsül-ı Beyt: Hāce hitāb-ı Őām tariḳiyle buyurur gel [115a] meyhāneye ve benüm menſibumuñ ḳurb u zanıŐ gör yaŖni pır-i mügāna ziyāde ḳaribiz ve ſadr-ı meclisde cālisiz egerçi zāhid bize gözini ḥaḳāret cihetinden eyledi yaŖni bize ḥaḳāretle baḳdı ḥāſılı meyhānede kemāl-i Őizzetdeyiz. Egerçi ehl-i zūhd bize ḥaḳāret ve ihānetle naḅar eyledi.

Beyt:

Niſān-ı Őahd-i maḥabbet zi cān-ı Ḥāfiŕ pürs

Egerçi hâne-i dil miñnet-i to gâret kerd

Mañsül-ı Beyt: Mañabbet niñanını cãn-ı Hâfız'dan sor egerçi senüñ miñnetüñ ahâne-i dilini gâret ü yağmâ eyledi yaŖñi ey fülân senüñ vefâ ve muñabbetiñe vefâ vü Ŗahd eylemek Hâfız'ın şânındandır egerçi senüñ miñnet-i Ŗaşkuñ sabr-ı hâne-i dilini yağmâladı.

3.31. Ėazel-i Diğer-6

[Me fâ Ŗi lün / Fe Ŗi lâ tün / Me fâ Ŗi lün / Fe Ŗi lün]

Beyt:

Çu båd Ŗazm-ı ser-i kũy-ı yârem h'âhem kerd

Nefes be bũy-ı hoşeş müşk-bâr h'âhem kerd

Mañsül-ı Beyt: Båd gibi kũy-ı yâre kaçd idiserem her nefesi anuñ güzel koğusuyla müşkbâr idiserem yaŖñi hâk-i ser-i kũyunda nefesi mümsek idüb müşk yağdurıcı idiserem.

Beyt:

Her âb-ı rũy ki endũhtem zi dâniş u dın

Niñâr-ı hâk-i reh-i ân nigâr h'âhem kerd

Mañsül-ı Beyt: Ŗilm ü dından her yüz sıyı ki kesb eyledim ol nigârũ yolunuñ toprağına saçı eylesem gerek yaŖñi hâk-i pâyine bezl eylesem gerek.

Beyt:

Be herze bi-mey ü maŖşũk Ŗömr mi-gozered

Betâletem pes ez-imrũz kâr h'âhem kerd

Mañsül-ı Beyt: Meysüz ve maŖşũksuz Ŗömrümüz zâyiŖ vü batallığla geçürür betâletem bugünden soñra kaçâ idiserem yaŖñi bugünden soñra mey ü maŖşũkla teğayyüd idiserem.

Beyt:

Şabâ kucâst ki in cãn-ı hũn girifte çü gül

Fidâ-yı nũkhet-i gışũ-yı yâr h'âhem kerd

Maḥsül-ı Beyt: Şabā kıandedür ki bu kıan tutmuş cânı gül gibi yāruñ ğışūsınuñ güzel kıoķusına fidā idiserem.

Beyt:

**Çü şemŖ-i şubḥ-demem şod zi mihr-i ũ rüşen
Ki ŖŖmr der ser-i ğn kār u bār h'āhem kerd**

Maḥsül-ı Beyt: Şabāḥ vaķtinüñ şemŖ gibi anuñ maḥabbetinden baña vāzıḥ ũ rüşen oldı ki ŖŖmrümü Ŗaşķ kār u bārunda şarf idiserem.

Beyt:

**Be yād-ı çeşm-i to hod rā harāb h'āhem sāht
Binā-yı Ŗahd-i kıadım üstüvār h'āhem kerd**

Maḥsül-ı Beyt: Cānāna ḥitāb idüb buyurur senüñ çeşmüñ yādıyla kendümü harāb iderem binā-yı Ŗahd-i kıadımı muḥkem idiserem.

Beyt:

**Nifāk u zerķ nebahşed şafā-yı dil-Ĥāfiż
Farıķ-i rindġ vü Ŗışķ ihtiyār h'āhem kerd**

Maḥsül-ı Beyt: İy Ĥāfiż nifāk ũ riyā ğöñüle şafā baġışlamaz şimdengir ũ Ŗışķ ve rindlik tarıķımı ihtiyār idiserem.

3.32. Ğazel-i Diġer-7

[Me fā Ŗi lün / Fe Ŗi lā tün / Me fā Ŗi lün / Fe Ŗi lün]

Beyt:

**Kunün ki der-çemen āmed gül ez-Ŗadem be vücüd
Benefşe der-ķadem-i ũ nihād ser be sücüd**

Maḥsül-ı Beyt: Şimdiki çemende gül Ŗademde vücüda geldi benefşe anuñ ķademinde başını secdeye kıodı.

Beyt:

**Be-nüş cām-ı şabūḥı be nāle-i def ũ çeng
Be-büs ğabġab-ı sākı be naġme-i ney ũ Ŗüd**

Maḥsül-ı Beyt: Nâle-i def ü çengle bâde-i şabûhı nüş eyle yaŖnı bâde-i sâz u sözle ie andan soñra nağme-i ney ü Ŗüdle [115b] sâķinüñ gabgabını öp ḥâsılı zevķ u kâmuranlıķ eyle fırsat el virmişiken.

Beyt:

**Be devr-i gül menişin bı-şarâb u şâhid ü çeng
Ki hem-çü devr-i beķâ heftej buved maŖdüd**

Maḥsül-ı Beyt: Gül zamânında şâhid ü çengsüz oturma zırâ devr-i gül devr-i beķâ-ı gül gibi bir hafta olur muŖayyen ḥâsılı gül es-serüŖz-zevâldür imdi zamânını şafâ ile geçürmek gerek ḥâce zamân-ı gül-i zamân beķâsına teşbih eyledi zırâ zamân beķâsı gülüñ açılıb yaprağı dökülüncedür bu ise bir haftada olur ve devr-i gül bir ay gider ammâ bu-dem be-her-hâl güzêrandur ve pâydar degüldür bir hafta belki bir gün belki bir saŖatce degüldür.

Beyt:

**Şod ez burüc reyâhın çü âsumân rüşen
Zemjin be-ahter-i meymün ü tãliŖ-i mesŖüd**

Maḥsül-ı Beyt: Burüc reyâhından âsumân gibi rüşen oldu zemjin ahter-i meymün ü tãliŖ-i mesŖüdle.

Beyt:

**Be-bâğ tâze kon âyin-i dîn-i Zerdüşti
Künün ki lâle ber-efrüh t âteş-i Nemrüd**

Zerdüş t ve ferdâşt âteş peresetlerüñ piri. **Maḥsül-ı Beyt:** Bağda Zerdüş te mensüb dinüñ ve milletüñ âyini ve üslubunu tâze ile yaŖnı âteş gibi kırmızı bâdeyi bâğa götürüb nüş eyle şimdiki lâle âteş Nemrüd'ı yalınlandırdı yaŖnı kırmızı lâleler açıldı.

Beyt:

**Zi dest-i şâhid-i nâzük Ŗizâr Ŗişi-dem
Şarâb nüş u rehâ kon ḥadiş-i ŖĀd u Şemüd**

Maḥsül-ı Beyt: Ŗişi nefesli nâzük Ŗizâr maḥbubuñ elinden bâde nüş eyle ve ŖĀd u Şemüd kıssaların terk eyle yaŖnı milel ü hâliye ümem ü salefenüñ aḥbâr u aşarını terk eyle ki andan saña çoķluk fâŖide ḥâsıl olmaz.

Beyt:

Cihān çü huld-i berj̄n şod be devr-i süsen ü gül

Velj̄ çü sūd ki der vey ne mümkin-est hulūd

Maḥsūl-ı Beyt: Cihān süsen ve gül zamānında cennet gibi oldu ammā ne fāōide ki anda cennetde gibi yaōnj̄ beḳā mümkin degül.

Beyt:

Çü gül süvār şevd ber-hevā Süleymān-vār

Seher ki murḡ der āyed be naḡme-i Dāvūd

Maḥsūl-ı Beyt: Çünki gül hevā üzre süvār ola Ḥāzret-i Süleymān hevā üzre süvār oldıḡı gibi seher vaḡtinde ki bülbül naḡme-i Dāvūd'a gel yaōnj̄ terennümāta ve feryāda başladı.

Beyt:

Be-h'āh cām-ı leb-ā-leb be yād-ı Āsaf-ı Ōahd

Vezj̄r-i mülk-i Süleymān Ōīmād-ı djn Maḥmūd

Maḥsūl-ı Beyt: Çünki gül mezkūr olan gibi ola cām-ı leb-ā-leb iste Āsaf-ı dehrūñ yādına ki ol vezj̄r-i mülk-i Süleymān'dur ki laḳabı Ōīmād-ı dındır ve ismi Maḥmūd ḥāşılı bu laḳabı müllaḳḳab ü Ōilmile muŌalem olan vezj̄r Ōaşḳına bāde iç.

Beyt:

Zi Ōıyş kām-ı ebed-cū be-devleteş Ḥāfiż

Ki bād tā be-ebed žıll-ı reŌfeteş memdūd

Maḥsūl-ı Beyt: İy Ḥāfiż anuñ eyyām-ı devletinde Ōayş u şafādan ebedi devlete tālib ol ki anuñ žıll-ı şefḳat ü refeti ebededek memdūd ü dāōyim ve şābit olsun baŌz-ı nüshada maḥlaş beyti böyle vaḳiŌdür.

Beyt:

Bi-yār bāde ki Ḥāfiż müdāmeş istiżhār

Be fażl-ı rahmet-i ḡaffār būd h'āhed bud

Maḥsül-ı Beyt: Bāde getür Ḥāfiẓ'uñ [116a] dāóimā istiẓhāri yaÓñi arḳalanması günāhlar yarlıĝı Allāh'uñ rahmetinüñ fazlınadur Őimedengirü rahmetinüñ fazlına olısdurdur.

3.33. Ğazel-i Diğer-8

[Mef Óü lü / Fā Ói lā tü / Me fā Ói lü / Fā Ói lün]

Beyt:

Şüfi nihād dām u ser-i ḥoĝĝa-bāz kerd

Bünyād-ı mekr bā felek-i ḥoĝĝa-bāz kerd

Maḥsül-ı Beyt: Şüfi dām-ı tezviri ĝurdı ve riya ḥoĝĝasını açdı yaÓñi mürayılıĝa mübāŐir olub mekrü hileye başladı felek-i ḥoĝĝa-bāzla.

Beyt:

Bāzi-yi çarḥ beŐkenedeŐ beyza der külāḥ

Zırā ki Óarż-ı ŐuÓbede bā-ehl-i rāz kerd

Maḥsül-ı Beyt: Çarḥüñ ve dehrüñ oyunu ve ḥaŐarlıĝı Őüfiñüñ külāḥında yumurda-[y]ı Őıyar veyā Őıysın yaÓñi rüsvā ider veyā rüsvā eylesün.

Beyt:

Sāĝi biyā ki Őāhid-i raÓnā-yı Őüfiyān

Diğer be cilve āmed ü āĝāz-ı nāz kerd

Maḥsül-ı Beyt: İy sāĝi seyre ve teferrüce gel ki Őüfiñlerüñ dilber-i raÓnā vü zibāŐı Óarż-ı cemāle geldi ve nāza baŐladı imdi bāde Őun ki bu seyr Őevĝıyla nüŐ idelüm.

Beyt:

İn mütrib ez kocāst ki sāz-ı Óırāĝ sāḥt

V'āheng-i bāz-gešt zi-rāh-ı Hicāz kerd

ÓIrāk Óilm-i nağmeden ūsŭl erbaÓnuñ ikinci aślıdur bāz-geštde ihām tariķiyle zıkr olmiş rŭcŭÓ maÓnāsınadır bir nağmeden bir nağmeye intiķāl maÓnāsına. **Maĥsŭl-ı Beyt:** Bu ūstad-ı māhir neyerdendŭr ki ÓIrāk nağmesi dŭzen virdi ve bāz-gešt āhengi nağme-i ĥicāzdan eyledi yaÓñi ĥicāz Óırāķuñ mŭteferriÓatundandır eyledi ve aña bāz-gešt eyledi ve ġayrı nağmeye intiķāl eyledi.

Beyt:

**İy dil biyā ki mā be penāh-ı Hŭdā revim
Zanĥi āstĥin kŭteh u dest-i dirāz kerd**

Maĥsŭl-ı Beyt: İy gŭñŭl gel ki Allāh'uñ penāhına varalum yaÓñi Allāh'a ūđinalum ol nesnedenki yeñi kıśśa ve eli uzunlar eylediler yaÓñi riyā ve mekr iūinden Allāh'a ūđinalum dimekdŭr veyā hafiyeten iūledikleri nā-meşrŭÓ ve nā-maķbŭl iūlerden.

Beyt:

**ŠanÓat mekun ki her ki maĥabbet ne rāst baht
ÓIūkaū be rŭy-ı dil der-i maÓñi ferāz kerd**

Maĥsŭl-ı Beyt: Tezvŭr ū ĥile eyleme ve riyā eyleme zirā her kimse ki maĥabbetde rāst rey ū rāst bāz olmadı yaÓñi pāk u pāk bāz olmadı ÓIūķ anuñ yŭzine maÓñi ķapısını ķapadı.

Beyt:

**Ferdā ki piūđāh-i ĥaķĥat ūved bedĥid
ūermende rehrevĥi ki Óamel ber-mecāz kerd**

Piūđāh-ı ūadr-ı meclis ve ķapı ūzerinde olan ūāh niūin bedĥid bāy-ı Óacemiyle ĥaberi mecāz ism-i meķān. **Maĥsŭl-ı Beyt:** Yārın ki yaÓñi ķiyāmet gŭnŭnde ki her kiūinŭñ ĥaķĥat ve mecāzı āūikāre olur ūermend ū ūermsār bir salik olsun ki dŭnyada Óamel-i mecāz ūzre ola.

Beyt:

**İy kebk-i hoūhurām kocā mĥrevĥi Beĥt
ġurre meūev ki ġurbe-i Óābid namāz kerd**

Maḥsūl-ı Beyt: İy hoşhurām kebk yaŖnı cevān-ı hoşhurām nereye gidersin tur gitme şaḡın maḡrūr olma ki Ŗābid-i mūrāyı gurbesi muşallı ve namāz güzārdur andan baña zarar müteretteb olmaz diyü [116b] belki edā eyledigü namāz ve niyāz esbāb-ı pā-bend dām ferḡbdür.

Beyt:

**Ĥāfiż mekon melāmet-i rindān ki der ezel
Mā rā Ĥüdā zi-zühd-i riyā bı-niyāz kerd**

Maḥsūl-ı Beyt: Ĥāce tecrid tariḡıyile buyurır ey Ĥāfiż bāde-nüşları āzad eyleme zıřā ezelde Ĥüdā bizi zühd ü riyādan veyā zühd ü riyādab bı-ihtiyāc halk eyledi.

3.33. Ėazel-i Diğer-9

[Fe Ŗi lā tün / Fe Ŗi lā tün / Fe Ŗi lā tün / Fe Ŗi lün]

Beyt:

**Sālhā dil taleb-i cām-ı Cem ez-mā mı-kerd
Vançı hod dāşt zi bıḡāne temennā mı-kerd**

Maḥsūl-ı Beyt: Niçe yıllar gönül bizden cām-ı Cem taleb eylerdi yaŖnı esrār-ı ḡaybiye gösterür bir ayine taleb eylerdi ammā hālbu ki kendi olanı yaŖnı kendi mālİK olduğunu bıḡānedan ister.

Beyt:

**Gevherı kez şādef-i kevn ü mekān bışün büd
Faleb ez-güm-şudeḡān-ı leb-i deryā mı-kerd**

Maḥsūl-ı Beyt: Bir gevher ki kevn ü mekān şādefinden ḡaricdür anı Ŗışḡ deryāsı kenārında güm olmuşlardan taleb eylerdi.

Beyt:

**Müşkil-i h'ış ber-i pış-i muḡān bordem ü düş
K'o be teŖyid naşar ḡall-i muŖammā mı-kerd**

Maḥsūl-ı Beyt: Dün gice kend[i] müşkilümi pış-i muḡān şatına iletüdüm ki ol pış-i muḡān diḡřat-i naşar ile muŖammā ḡall iderdi.

Beyt:

Dîdemeş hurrem ü handân adeh-i bāde be dest

Venderān āyine šad gūne temāšā mî-kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Beyt-i sabıķ bu beyte merhūndur ve mevķūfdur yaŖnî mūşkili pîr-i muġānı iledilecek anı šād u handān adeḥ-i bāde elinde gōrdüm ve ol adeḥi bādeden yüz dŖrli tecelliyāt-ı ilahiye seyr ederdı ki alb-i Őārifüñ ḥāli bōyledŖr.

Beyt:

Goftem ĩn cām-ı cihān-bĭn be to key dād-ḥākĭm

Goft ān rŖz ki ĩn gŖnbed-i mĭnā mĭ-kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Pîr-i muġāna didüm ki bu cām-ı cihān-bĭni saña ḥākĭm ne vaķt virdi pîr-i muġān cevāb virdi ki ol gŖn ki bu gŖnbed-i mināyı yaŖnî yeşil şırça gibi ubbe[y]i yārdurdu.

Beyt:

Goft ān yār kezo geşt ser-i dār bŖlend

Curmeş ĩn bŖd ki esrār hŖveydā mĭ-kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Pîr-i muġān didi veyā ol yār ki serdār andan bŖlend ve šāḥĭb-i rıfat oldı didi ve cŖrmi vŖ gŖnāḥı ol idiki esrār-ı ḤŖdāyı āşikāre eylerdi.

Beyt:

Bĭ-dilĭ der heme aḥvāl-ı ḤŖdā bā-vey bŖd

O nemi-dĭdeş o ez dŖr ḤŖdā rā mĭ-kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Bir Őāşĭķ taleb-i vişal-i cānān cemiŐ-i aḥvāldede cānān kendiyle idi ḥālbu ki ol Őāşĭķ-ı biçāre cānānı gōrmeyŖb irāķdan muşāḥabetini eylerdi.

Beyt:

Ān heme şuŐbede-i Őāķl ki mĭ-kerd ancā

Sāmirĭ piş-i asā-yı yed-i beyzā mĭ-kerd

Maḥsül-ı Beyt: Ol cemiŖ ḥile-sazlıklar ü hoḫça-bāzlıklar ki Ŗaql bu Ŗalemede Őimdilik eylerdi ŖaŐkuñ öñünde sāmırđ Mūsđ'nüñ Ŗaşāsı ve yed-i beyzāsı öñünde eylerdi yaŖñđ ŖaŐ Ŗaqla galebür dimekdür niteki H̄ace Hüsrev-i Dehlevđ buyurur.

Beyt:

ŖıŐ-ı to Őahne-ist ki sultān-ı Ŗaql-rā
Mūy-ı cebđn girifte bđ-çā vü Őey āvered

Beyt:

Feyz-i rūḥu'l-ḫudüs er bāz meded fermāyed

Dđerān hem be-konend ançđ Mesđḥā mđ-kerd

Maḥsül-ı Beyt: Ḥazret-i Cibrđl'üñ feyz-i [117a] meded buyurursa Ḥazret-i İŐđ buyurdugđ ḥayāt-ı mevtā vü ibrā-ı ekmeh ü ebrasđ gayrđlerde ider yaŖñđ müeyyed min Ŗindillāḥ olduḫdan soñra herkes bu aḥkāmı icrā ider.

Beyt:

GoftemeŐ zülf çü zincđr bütān ez-çđ çđst

Goft Ḥāfđz gileğ ez-dil-i Őeydā mđ-kerd

Maḥsül-ı Beyt: Pđr-i muḡāna veyā cānāna didüm maḥbūblaruñ zencđr gibi zülfđ divāna göñlüni baḡlayub uŐlatmaḡıçündür didi ol pđr-i muḡān didi ey Ḥāfđz delü göñlinden Őikāyet yaŖñđ baḡlıcaḫ delü göñül çoḫ ḫanḡı birin baḡlayayım dir.

3.34. Gazel-i Dđer-10

[Fe Ŗi lā tün / Fe Ŗi lā tün / Fe Ŗi lā tün / Fe Ŗi lün]

Beyt:

Düstān duḥter-i rez tevbe zi mestürđ kerd

Őod sūy-ı muḥtesib ü kār be destürđ kerd

Maḥsül-ı Beyt: İy düstān duḥter-i rez ḥicāb u setrden tevbe ve rücūŖ eyledi muḥtesib fitne vardı ve işini yaŖñđ mestürlükdan çđkmaḡı icāzetle eyledi.

Beyt:

Āmed ez-perde be meclis ŖarakeŐ pāk konđd

Tā be-gūyed be-ḥarđfān ki çerā dūrđ kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Duḥter-i rez perdeden meclise geldi derini silüñ ve pāk eyleñ tã ki müstarîḥ olub âsüde ḥâl ola ve bâde-nüşlara eglendiginüñ Őilletini beyân eyleye.

Beyt:

Cãy-ı ānist ki der Őaḳd vişäleş girend

Duḥter-i mest çünjñ kñn heme mestürj kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Anuñ maḥallîdür ki anı Őaḳd-ı nigãḥa götüreler duḥter-i mest veyã Őaḳd-ı vişâlde dutalar duḥter-i mest yaŐñjñ ḳattãl buncılayın mestürlük eyledi yaŐñjñ niçe yıl gizlendi şöyle ki kimse adın añmağa ḳadir olmazdı ḥ`ace bu üç beyti telmiḥdür ve Dilşãd Ḥãtu`nuñ saltanatında eylediği yasağlara tariḥ-i ilḥãnide mestürdur yaŐñjñ Dilşãd Ḥãtun bir ḳaç yıl ki nibãyeten pâdişãhlîḳ eyledi fevãḥiş ü füsüḳa bir mertebe yasağ eylediği ḥamr içeni ḳatl iderdi ḥadd urmağa iktifã eylemezdi soñra oğulları yigit olub umür-ı saltanatuñ taşarrufuna ki ḳadr ü mâlik oldılar ve taḥt saltanatına culüs eylediler ziyãde Őayyãş ü bâde-nüş oldılar ḥiç kimsenüñ şürb-i ḥamarına mâniŐ ü müzãḥim olmazlardı ve Őale'l-husûs şãḥ şücãŐ ki hem seḥi ve hem şeciŐ pâdişãḥ idi.

Beyt:

Müjdegãñ be-dih iy dil ki diğerk mutrib-i Őaşḳ

Rãḥ-ı mestãne zed o çãre-i mahmürj kerd

Maḥsūl-ı Beyt: İy gönül müjdegãna vir ki gine Őaşḳ mutribe mestãne perde çaldı ve mahmürliğã çãre eyledi yaŐñjñ bir perde çaldı ki ḥumãr u sũdãjŐ başımuздan giderdi.

Beyt:

Ne şikoft ez gül-i tabŐem zi neşimeş be-şikoft

Murg-ı şebḥ`ãn tarab ez-berg-i gül-i sürj kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Ne Őaceb yaŐñjñ Őaceb degül eger benüm tabŐım güli ol cãnãnuñ vişãli neşiminden açıldıysa zirã bülbül berg-i gül sürj cihetinden ve şñeden tarab ve şãhlîḳ eyler yaŐñjñ maŐşũḳası Őarz-ı cemãl eyler.

Beyt:

Ne be heft āb ki rengeş be şad āteş nereved

Ançi bã hırḳa-i Şüfj mey-i engürj kerd

[117b] Maḥsül-ı Beyt: Yedi şuyla değil ki rengi yüz âteşle gitmez ol nesne ki Şüfî'nün hırkasına mey engüri eyledi yaÖnî hırka-i Şüfî'de olan şarâb rengi şâfîÖ mezheb üzere yumağıla gitmez belki evvel ol rengi yüz kerre âteşe urmağıla izale eylemez hâşılı mürâ-yı Şüfîlere taÖrişdür.

Beyt:

**Ĥâfiż üftâdegî ez-dest medih zanki hasüd
ÖIrz u mâl u dil u dîñ-i ser-i mağrürî kerd**

Maḥsül-ı Beyt: İy Ĥâfiż tevâzuÖü vü düşkünligi elden virme yaÖnî terk eyleme zîrâ hasüd-ı ÖIrz u mâl ve dil u dîñ mağrürlik sevdâsında telef eyledi.

3.35. Ėazel-i Diğeri-11

[Me fâ Öi lün / Fe Öi lâ tün / Me fâ Öi lün / Fe Öi lün]

Beyt:

**Be sırr-ı cām-ı Cem ān-geh nağar tevāñî kerd
Ki hāk-i meykede kuĥl-i başar tevāñî kerd**

Maḥsül-ı Beyt: Cām-ı cem sırrına yaÖnî sırrına ve keyfiyyetine ol vağt nağar eylemeğe ħâdirsin ki hāk-i meyĥâne[y]i kuĥl-i başar eylemeğe ħâdir olasın.

Beyt:

**Mebâş bîmey u mutrib ki zîr-i tāk-ı sipihr
Be in terâne ħam ez-dil be der tevāñî kerd**

Maḥsül-ı Beyt: Mey u mutribsiz olma zîrâ felek kemeri altında bâde ve mutrib terâne sebebiyle yaÖnî bâde şurâhiden ħadeĥe döküldüğü zamânda ħul ħul eylemesiyle göñülden ħamı tışra eylemek olur.

Beyt:

**Gül-i murād-ı to aneğ niğâb buğşâyed
Ki hidmeteş çü neşim-i seĥer tevāñî kerd**

Maḥsül-ı Beyt: Senün murâduñ güli ol vağt niğâbun açar ki cānâna seĥer neşimi gibi hidmet eylemeğe ħâdir olasın yaÖnî cānâne şubĥ u şâm hidmet eyleyesin zîrâ ħonçenün niğâbın açan neşimdür.

Beyt:

Be Óazm-i merhale-i Óiřk piş nih kademij
Ki sũdhā konij er in sefer tevānij kerd

Maħsũl-ı Beyt: Óiřk merhalesinũn kaşdına veyā kaşdıyla eylerse kadem ko zırā fāoideler idersin eger bu sefere kadir iseñ.

Beyt:

Biyā ki çāre-i zevk-i hũzũr u naşm-ı umũr
Be feyz-başı-yi ehl-i naşar tevānij kerd

Maħsũl-ı Beyt: Gõnũl ki zevk u hũzũr ve intizān-ı āhvāl-i umũra çāre-i ehl-i nařaruñ feyz-bağışlayıcı ile eylemege kadirsin yaŃnij ehl-i naşar iltifātıyla her ne murād idinũrseñ hāřıldur hemān bir ehl-i naşar iltifātını hāřıl eylemekdedũr naşar.

Beyt:

Cemāl-i yār nedāred niķāb u perde velij
Ğubār-ı reh be-niřān tā naşar tevānij kerd

Maħsũl-ı Beyt: Yāruñ cemāli niķāb u perde tutmaz yaŃnij niķāb u perdesi yoķdur ammā yoluñ tozını ört yaŃnij mevānijŃi gider tā ki nařar idũb seyr eylemege kadir olasin.

Beyt:

To kez sarāy-ı tabiŃat nemij-revij birũn
Kocā be kũy-ı hāķiķat gũzer tevānij kerd

Maħsũl-ı Beyt: Sarāy-ı tabiŃatdan yaŃnij muķteza-yı taŃbdan tařra gitmezsen yaŃnij çıķmazsan kũy-ı hāķiķat gũzer eylemege kadersin.

Beyt:

Gedāyi-yi der-i meyhāne turfe iksir-işt
Ger in Óamel be-konij hāk zer tevānij kerd

Maħsũl-ı Beyt: Meyhāne kapusunuñ dilenciligi ğariş u Óacıb kimyādur eger bu Óameli yaŃnij bu dilenciligi eyleriseñ toprağı altun idebilirsin.

Beyt:

Dilā zi nũr-ı riyāzet ger āgehij yābij
Çũ řemŃ hande-zenān terk-i ser tevānij kerd

Maḥsül-ı Beyt: Eger riyāzet nūrından habırlık bulursañ şemŌ gibi [118a] gülerek terk-i ser eylemekge qādirsin yaŌñi serden geçmege qādirsin şemŌñ tāze tāze mıkraẓile başı alunur aña terk-i ser dimişdür.

Beyt:

Velî to tā leb-i maŌşuḡ u cām-ı mey h'āhî
TamaŌ medār ki kār-ı diger tevāñi kerd

Maḥsül-ı Beyt: Bu beyt beyt-i sabıḡuñ mefhūmundan maḥrec ve müstdür? keder yaŌñi mādemki sen leb-i maŌşuḡ u cām-ı meye talibsin tamaŌ tutma ki bir ğayr iş işlemege qādir olasin yaŌñi bu zevḡleri terk idüb bunlardan geçmeyince saña nūr-ı riyāzet müyesser olmaz.

Beyt:

Ger in naşîhat-ı şāhāne bişnevi Ḥāfiẓ
Be şāh-rāh-ı tarîḡat güzer tevāñi kerd

Maḥsül- ı Beyt: Eger bu pâdişāhane pendî işidüb qabûl eylerseñ iy Ḥāfiẓ tarîḡat-ı şāh-rāhından güzer eylemege qādirsin yaŌñi benüm pendümile ki Ōāmil olasin ehl-i tarîḡatden olursañ ḥāşılı evliyāu'l-lāh'dan olursın.

3.36. Gazel-i Diger-12

[Fe Ōi lā tün / Fe Ōi lā tün / Fe Ōi lā tün / Fe Ōi lün]

Beyt:

BaŌdezin dest-i men u dāmen-i ān serv-i bülend
Ki be bālā-yı çemān ez-bün ü biḡam ber kend

Çemān sıfat-ı müşebbehe şalıḡan maŌnasına bün dib. **Maḥsül-ı Beyt:** Bundan soñra el benüm ve ol serv-i bülendüñ etegi yaŌñi el benüm ve etek anuñ ḥāşılı aña mülāzım olub andan müfāriḡ olmam ancılayın serv-i bülendüñ bālā-yı ḥırāmanla beni aslımdan ve kökümnden qopardı ḥāşılı aña cān u gönülden Ōaşıḡ oldum.

Beyt:

Ḥācet-i mutrib ü mey nişt to burḡaŌ beguşāy

Ki be-raş̄s āveredem āteş-i rüyet çü sipend

Maş̄sul-ı Beyt: BurkaŃ yüz örtüsü bizi raş̄s getürmege mutrib ü meye ĥacet yoş sen burkaŃuñ ac ki āteş-i rüyuñ beni sipend gibi raş̄sa vü semāŃ getürmege mutrib ve mülāzum degül belki senüñ āteşi rüyuñ bu maŃnāya kāfidür hemān burkaŃun ac āteşi ruhsāriñdan sipend gibi raş̄kās olam.

Beyt:

Hiç rüyü neşevd āyine-i çihre-i baht

Meger ān rüy ki mālend bed ān sümm-i semend

Maş̄sul-ı Beyt: Hiçbir yüz devlet çihresine āyine olmaz yaŃñ devlet ü baht āyinesi olmağa lāyık olmaz meger ol yüz ki cānānenüñ sümm-i semendine sürterler.

Beyt:

Goftem esrār-ı ğamet herçi buved gū mī-bāş

Şabr ez in biş nedārem çi konem tā key u çend

Maş̄sul-ı Beyt: Ĥāce cānāna hitāb tariş̄iyle buyurır ki senüñ esrār-ı ğamuñı söyledüm ve Őāleme fāş eyledüm herne olursa olsunđ zırā bundan ziyāde şabrum yoş niçeyedek ve kaçanadek şabr ideyen şabra tākat kalmadı.

Beyt:

Me-kuş ān āhū-yı muş̄kin-i merā ey şeyyād

Şerm ez ān çeşm-i siyeh dāru mebendeş be kemend

Maş̄sul-ı Beyt: İy şeyyād benüm ol āhū-yı muş̄kinümi öldürme anuñ çeşm-i siyāhından şerm tut yaŃñ utan anı kemendle bağlama.

Beyt:

Men-i ĥākī ki ez in der ne-tevānem ber-ĥāst

Ez kocā büse zenem ber-leb-i ān kaş̄r-ı bülend

Maş̄sul-ı Beyt: Men-i ĥākī ki bu kapıdan kaş̄kmağa kādır degülem cānānenüñ ol kaş̄r-ı bülendiniñ kenārını nereden. [118b] öpe bülüren yaŃñ kaş̄rınıñ kenārını būs eylemege kādır olmam zırā ĥāk-i derinden ayrılıb münfek olmazam ki kaş̄r-ı bülendiniñ kenār ü dāmenini būs eylemege kādır olam.

Bejt:

**Çün ğazelhā-yı ter ü dilkeş-i Hâfız şineved
Ger Kemâliş buved şiÖr ne-güyed be-Hocened**

Maḥsül-ı Beyt: H'āce tecrit tariḳiyle buyurur çünki Hâfız'ıñ nāzük ve dilkeş ğazellerini işiden Hocende Kemâl de olursa şiÖr söylemez yaÖñi Kemâl-i Hocendî nüñ ğazelde hayâlât taşsarufâtı variken Hâfız'ıñ latîf eşÖarın işidse dahî şiÖr söylemez maḳsüd kendinüñ şiÖrini Kemâl-i Hocendî'nüñ şiÖrine terciḥdür maÖlüm ola ki Kemâl-i Hocendî ve Selmân-ı Sāveci ve Hâfız-ı Şirāzi ve İbn-i Ölmād ve H'ācüyı Kirmāni ve Öİsmet-i Buḥāri ve Kātibi Nişābūr'ı muÖasırlar imiş ve Kātibi'nüñ cemÖiyyetine taÖriżatı vardır bu da maÖlüm ol ki bir şāÖirde bir madde-i hicv olsa evvel kendiyü ol madde ile hicv ider tā ki ğayriye maddei hicv olmasun diyü imdi Kemâl-i Hocendî ḥazretlerinüñ başı bir miḳdār kel imiş ammā çok degül yaÖñi aḳrāÖ degül imiş ḥāsılı ḳabaḳ başlı degül imiş ve Selmân'ıñ gözlerinden ḳıl bitermiş ve ğatyetle cümlüz imiş imdi Kemâl kendinüñ madde-i kelliğını izḥār eylemek içündür bir ḳıtÖa nazm ider.

Bejt:

[Fe Öi lâ tün / Me fā Öi lün / Fe Öi lün]

Dü kemālend der-cihān meşhūr

Yeki ez İsfahān dige zi Hocend

İn yekî der ğazel Öadimü'l-mişl

V'ān dige der ḳaşide bi-mānend

Fîl-mişel der miyān-ı in dü kemāl

Nist farḳi meger be müyi çend

Be müyi çend Öibāret-i kelliğınıñ ḳilletini muşÖirdür pes Kātibi Kemālün kullığını ve Selmân'ıñ körligini bir ḳıtaÖda derc idüb buyurur ve lilāhi derruhu.

RubāÖi

Çeşm-i begüşā ne-āyed be-divān-ı Kemāl

Çeşm-i begüşā Kātibi her serfirāzi rā bebîn

Ez cefā-yı gerdeş-i gerdün pāy- māl

Hîç kūrî şiÖr-i Selmān rā be-çeşm

Hîç kel rā serfuru ne-āyed be-divān-ı Kemāl baÖzı nüshada mahlaş beyt böyle vaḳıÖdür.

Bejt:

Bāz mestān dil ez-ān gīsū-yi muşķın Hāfiż
Z'ānki dijvāne heman bih ki buved ender bend

Maḥsūl-ı Beyt: İy Hāfiż ol gīsū-yi muşķinden gönüluñi alma zırā gönül divānedür divāne bağda olmaķ yegdür ve baŖ-ı nüshada maḥlaś beyt böyle vaķıŖdür.

Beyt:

Cüz be-zülf-i to nedāred dil-i Hāfiż meylī
Āh ez-ın dil ki be-śad pend nemī-dāred pend

Maḥsūl-ı Beyt: Senüñ zülfünden ğayrıye Hāfiż gönlinüñ meyli yoķdur āh bu gönüldeki yüz kayd u hīle-i naśihat tutmaz.

3.37. Ğazel-i Diğer-13

[Fe Ŗi lā tün / Fe Ŗi lā tün / Fe Ŗi lā tün / Fe Ŗi lün]

Beyt:

Dest-der-ḥalkaı ān zülf-i dü-tā netvān kerd
Tekye ber-Ŗahd-i to vü bād-ı śabā netvān kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Ol iki ķat zülf ḥalkasına el eylemek olmaz ḥāśılı cānāne vuślat müyesser degül senüñ Ŗahdüñe ve bād-ı śabāya tekye yaŖıñi Ŗitimād olmaz.

Beyt:

Anĉi saŖyist men ender talebeş benmāyem
İn ķadar hest ki tağayyür-i ķaza netvān kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Ol nesne ki Kemāl-i saŖy ü ğuşışdür ben senüñ talebünde gösterdüm [119a] yaŖıñi mümkün olduğı deñli viśālüñe ĉalışayım bu ķadar var ki ķaza ü ķaderi tağyir eylemek olmaz benim saŖyümde ķuşür yoķ ammā ķaza ü ķader saŖyim muvāfiķ ve mütābıķ olmaz ne ĉāre.

Beyt:

Dāmen-i düst be śad hün-i dil üftād be dest
Be fusüşī ki koned ḥaśm rehā netvān kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Dostuñ dāmen-i vaşlı yüz yürek anıyla yaŇnı yüz meşakat belāyla ele dūşdi pes ḥāsm yaŇnı raıb eyledügi žulm sebebiyle elden şalıvirmek olmaz.

Beyt:

ŐĀrizeş rā be meşel māh-ı felek netvān goft

Nisbet-i yār beher bı-ser-u-pā netvān kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Yārūñ Őārızına temşil ü teşbih tarııyla māh-ı felek demek olmaz zırā yāri her bı-ser-u-pāya teşbih eylemek olmaz yaŇnı her zelil ü zebūna māha nisbet.

Beyt:

Serv-i bālā-yı men ān-geh ki der āyed be semāŐ

Çi maḥal cāme-i cān rā ki abā netvān kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Benüm serv boylum ol vaqt semāŐa gele iki maŐnāyla cān cāmesinūñ ne midārı vardur ki anı ak eylemek olmaz yaŇnı semāŐımı görüb işiden cān virmek lāzım ve žarūridür dimekdür.

Beyt:

Men i güyem ki tu-rā nāzüki-yi tabŐ-ı laṭif

Tā be haddıst ki āheste duāŐ netvān kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Ben saña ne Őarz-ı ḥāl idebilürem ki senūñ laṭif tabŐuñ terligi ve nāzükligi bir haddedür ki āheste duāŐ eylemek olmaz yaŇnı Őaşuñda ekdügüm derdi Őarz idemem ki incinürsün ḥatta duāŐ eylesem mużtarib olursın.

Beyt:

Nażar-ı pāk tevāned ruh-ı cānān dıden

Ki der āyıne nażar cuz be şefā netvān kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Pāk nażar ādirdür cānānuñ ruhın görmege zırā āyıne şefāsız nażar eylemek olmaz yaŇnı āyına şafı gerek ki āyıneye nażardan şefā kesb eyleye.

Beyt:

Ĝayretem kuşt ki maḥbūb-ı cihāñı lıkin

Rüz u şeb Őarbede bā halk-ı Ĝudā netvān kerd

Maḥsül-ı Beyt: Ğayret beni öldürdi ki sen cihān halkınıñ maḥbūbısın yaŖñi cemîŖ-i Ŗālem halkı seni sever diyü Ğayret çekerin ammā gice gündüz Ḥudā'nuñ maḥlūkatıyla şavāş eylemek olmaz yaŖñi halk-ı Ŗālem benüm raķıbmıdır diyü her biriyle ceng ü cidāl eylemek olmaz.

Beyt:

Müşkil-i ŖıŖk ne der ḥavŖele-i dāniŖ-i māst
Ḥall-ı ĭn nūkte bedĭn fikr-i ḥatā netvān kerd

Maḥsül-ı Beyt: Taķdĭr-i kelām ḥall-i müşkil-i ŖıŖkdur yaŖñi ŖıŖkuñ ḥalli veyā ŖıŖk müşkilini ḥall eylemek bizüm Ŗilmimüz miķdārınca degül zĭrā bu bizüm ḥatā vü fikrümüzle bu nūkte ve bŭ daķıķa-i ḥall eylemek olmaz ḥāşılı müşkil-i Ŗaşķ daķıķ-i eşyādandır anı ḥall eylemege Ŗaķl-ı daķıķ gerek zĭrā Ğavĝamuz müşkilātdandır.

Beyt:

Be-cuz ebrŭ-yı to miḥrāb-ı dil-i Ḥāfiż niŖt
TaŖŖat-i Ğayr-ı to der mezheb-i mā netvān kerd

Maḥsül-ı Beyt: Senüñ ebrŭñdan Ğayrı Ḥāfiż ĝöñlinüñ miḥrābı yoķdur yaŖñi ĝöñli dāŖimā senüñ ebrŭña mütevvəcihdür ḥ'āce taŖlĭl tarĭķiyle buyurur zĭrā senden Ğayre taŖŖat eylemek bizüm mezhebimizde olmaz yaŖñi Ŗāşĭqlaruñ tāŖŖati hemān cānānadŭr ancaķ [119b] Ğayrıye ser-fürŭ eylemezler.

3.38. Ğazel-i Diĝer-14

[Me fā Ŗĭ lŭn / Me fā Ŗĭ lŭn / Fe Ŗŭ lŭn]

Beyt:

Dil ez-men bord u rŭy ez-men nihān kerd
Ḥudā rā bā ki ĭn bāzĭ tevān kerd

Maḥsül-ı Beyt: Cānān benden ĝöñli aldı ve rŭyı benden ĝizledi Ḥudā için veyā Ḥudā için veyā Ḥudā ḥaķķçün bu oyunu ve ḥaŖerlĭĝi kime eylemek olur yaŖñi bu ḥoķķa-bāzlıĝı kimse kimseye dŭnyāda eylemez.

Beyt:

Seḥer tenḥāyem der ķaŖd-ı cān bŭd
ḤayāleŖ lutfḥā-yı bĭ-kerān kerd

Maḥsül-ı Beyt: Seher vaqtinde tenhâlık benüm cānum ƣaşdında idi yaŖni yalnızlık cānıma kār eylemişdi ammā hayāl-i cānāne bî-nihāye lutflar eyledi yaŖni ol tenhâlıkda beni yalnız ƣomadı baña munis oldu baŖz-ı nüşhada ŧebi düşmüş seher yerine yāy-ı vahdetle.

Beyt:

**Çerā çün lāle hūnīn-dil ne-bāšem
Ki bā mā nergis-i ū ser-girān kerd**

Maḥsül-ı Beyt: Niçün lāle gibi hūnīn-dil olmayam yaŖni yūregi kanlı olmayum zīrā cānānuñ çeşmi bize ağır başlılık eyledi yaŖni iltifāt eylemedi ḥāşılı cānānuñ istiğnāsından ŧiğāyetdür.

Beyt:

**Şabā ger çāre dāri vaqt vaqt-est
Ki derd-i iştīyākem ƣaşd-ı cān kerd**

Maḥsül-ı Beyt: İy şabā çāre tutarsañ yaŖni çāreñ var ise veyā çāre-dār iseñ vaqt çārenüñ vaqtidür zīrā iştīyāk derdi ve belāsı cānıma ƣaşd eyledi yaŖni derd iştīyākı ḥadden aşdı cānān cānibinden bir haberüñ var ise getür ki zamānidür.

Beyt:

**Be-dansān sūht çün şemŖem ki ber men
Şurāḥi girye vü barbet fiğān kerd**

Maḥsül-ı Beyt: Ancılayın yaƣdı beni geh şemŖ gibi benüm üzerime şurāḥi girye ve ƣopuz fiğān eyledi yaŖni zî-rūḥdan ğayr cemādāt bile beni acdı ve üstüme ağladı.

Beyt:

**Kocā güyem ki bā-ın derd-i cān-süz
Tabībem ƣaşd-ı cān-ı nātevān kerd**

Maḥsül-ı Beyt: Ƙande diye bilürem ki bu cān yandurıcı derdile tabīb benüm nātevān cānuma ƣaşd eyledi yaŖni bu ƣadar derd ū belāya giriftār iken tabīb baña ŧefkāt idecek iken cān-ı nātuvānuma ƣaşd ider pes bu maŖnāyı kime dimek olur ki taşdıƣ eyle.

Beyt:

**Miyān-ı mihribānān key tevān goft
Ki yār-ı mā çünin goft ū çünān kerd**

Maḥsūl-ı Beyt: Müşfik maḥbūblar ortasında kaçan demek olur ki bizüm yārümüz böyle söyledi veyā öyle eyledi yaŌnī eylediği cefālardan şikāyet eylemek cāiz degüldür herne ki eylerse kıl u kâle mecāl yok.

Beyt:

ŌAdū bā cān-ı Ḥāfiż ān ne-kerdī
Ki tır-i çeşm-i ān ebrū-kemān kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Düşmen kâdi[r] olsa Ḥāfiż' uñ cānına ol cefāyı eylemezdi ki ol ebrū-kemān cānānuñ tır-i çeşmī eyledi yaŌnī Ḥāfiż' uñ cānına bu dostuñ eylediği cefāyı elinden gelse düşmen eylemezdi.

3.39. Ğazel-i Diğer-15

[Fe Ōi lā tün / Fe Ōi lā tün / Fe Ōi lā tün / Fe Ōi lün]

Beyt:

Yād bād ān-ki zi mā vaqt-i sefer yād ne-kerd
Be-vedāŌi dil-i ğam-dide-i mā şād ne-kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Añlasun ol sefere gitmek vaqtinde bizden yaŌnī bizi añmadı bir veda ile bizüm ğam görmüş göñlümüzü şād eyledi yaŌnī unıdılmasun ol ki cānān müsāfir olduğı vaqt bizi añmayub bir vedāŌi eylemek sebebiyle ğam-dide göñlimüzü şād eylemediği ḥāsılı bu ḥālī unutmaya lum bu beyt [120a] ol maŌnāyı müşīŌrdür ki ḥācenüñ cānānı veyā eḥibbādan birisi sefere gidüb ḥāceye eylememiş ola.

Beyt:

Ān cevān-baht ki mized raqam-ı hayr u qabūl
Bende-i pır ne-dānem zi çi āzād ne-kerd

Maḥsūl-ı Beyt: Ol tāliŌi ve devleti cüvānki maqbūl hayr raqamını ururdu yaŌnī maqbūl-ı pır bendesini ne içün āzād eylemedi yaŌnī tāhrir Ōibādda maqbūl-ı hayr andandur ve ale'l-ḥuşūs ki ābdi pır olasun ol tāliŌ-i cevān, cevān bendesini hicrān raqamından niçün tāhrir eylemez ki bu kadar zamān eşir-i kemend-i hicrān ü firāk olmuşam.

Bejt:

**Kāgezın cāme be hūn-ābe be-şüyem ki felek
Reh-nümünim be pāy-ı Óalem-i dād ne-kerd**

Kāgez ğaymuñ fethile ve yā-yı nisbi ve nūn-ı teóķidle kāgeze mensüb dimekdür. **Mañsül-ı Bejt:** Kāgezden kaftānı hūn-āba eyle yaÓñı ğanlı göz yaşıyla boyayın yaÓñı şol ğadar ğanlı yaş dökeyin ki kāgezın cāme ğıbķızıl ola zırā felek bize Óadālet sancacı dibine dāl olmadı yaÓñı delālet eylemedi hāsılı hākim-i Óādile şikāyet eylemege māñiÓ oldı pes bura başķa bize zulmdür imdi kāgezın cāme-i hūn-ābe ile mülevven idelüm ziyāde mażlūm oldugumuza delālet eyleye.

Bejt:

**Dil be ümmid-i şadāyi ki meger der to resed
Nālehā kerd derin kūh ki Ferhād ne-kerd**

Mañsül-ı Bejt: Gönül bir şadā ümmižiyle ola ki şadā saña irişse diyü nāleler eyledi bu kūh u dünyāda ki Ferhād kūh u Bı-sütünda eylemedi yaÓñı o ümmižiyle ki şadāmı saña irişdürem ve bu feryād ü fiğānlar eyledimki Ferhād eylemedi.

Bejt:

**Şāyed er peyk-i şabā ez to be-yāmüzed kār
Z'an-ki çālāk-ter ez in hāreket bād ne-kerd**

Mañsül-ı Bejt: Lāyıķdur ki şabā peyki senden şanÓat öğrene yaÓñı çabukılgı senden öğrene zırā senün hāreketünden çālāk-ter hāreketi bād-ı şabā eylemedi.

Bejt:

**Sāye tā bāz ğirifti zi çemen murğ-ı seher
Āşiyān der-şiken-i turre-i şimşād ne-kerd**

Mañsül-ı Bejt: Sen çemenden sāyeñü çeküb ilaki yaÓñı seyrine varmaz olalı murğ-ı şiken-i turre-i şimşādda yuvā eylemedi.

Bejt:

**Kilk-i meşşāte-i şunÓeş ne-keşed naķş-ı murād
Her ki iķrār bedin hūsn-i Ħudā-dād ne-kerd**

Mañsül-ı Bejt: Allāh'un meşşātesindeñ ğalemi ol kimesnenün murādını naķşını çekmez ki bu hūsn Ħudā-dāda iķrār eylemedi.

Beyt:

**Mutribā perde be-gerdān ü be-zen rāh-ı ÓIrāķ
Ki bedin rāh beşod yār u zi mā yād ne-kerd**

Maĥsül-ı Beyt: H̄āce mutrib hitāb idüb buyurur çünki yād-ı ÓIrāķ yolına gitdi sende ğayrı perde[y]i terk idüb naĝme-i ÓIrāķa başla zırā yār bu yola gitdi bizi añmadı.

Beyt:

**Ġazelliyyāt-ı ÓIrāķist surūd-ı H̄āfiż
Ki şenid in reh-i dil-süz ki feryād ne-kerd**

Maĥsül-ı Beyt: H̄āfiż'uñ sürüd ve ırı ÓIrāķı'nuñ ğazelleridür yaÓñı anuñ ğazellerini ırlar buyuruñ yandırçı naĝme[y]i kim işitdi ki feryād eyledi.

3.40. Ġazel-i Diĝer-16

[Mef Óü lü / Fā Ói lā tü / Me fā Óı lü / Fā Ói lün]

Beyt:

**Dilber be-reft u dil şode k'an rā haber⁵¹ ne-kerd
Yād-ı ĥarif-i [120b] şehr u refik-i sefer ne-kerd**

Maĥsül-ı Beyt: Dilber gitdi ve Óuşşāķa haber eyledi şehrde muşāhibini ve seferde yoldaşını añmadı.

Beyt:

**Yā baht-ı men tarıķ-i mürüvvet fürü ğüzāşt
Yā ü be-şāh-rāh-ı tarıķat güzer ne-kerd**

Maĥsül-ı Beyt: Dilberüñ bu uslūbıyla varması yaÓñı bize haber vermeksizin yā benüm tāliÓm maĥabbet vü meveddet tarıķını terk ü ihmāl eyledi veyā Dilber şāh-rāh tarıķine uğramadı.

Beyt:

**Men iştāde tā konemeş cān fidā çü şemÓ
Ü hod güzer be mā çü neşim-i seher ne-kerd**

⁵¹ Yazmada " habered" şeklindedir.

Maḥsül-ı Beyt: Ben turmuşam ki ḥāk-i pāyına şemŎ gibi cānum fedā eylemem ol Dilber ḥod bizüm cānumuza seḥer neşimi gibi güzer eylemedi.

Beyt:

**Goftem meger be girye dileş miḥribān konem
Der seng-i ḥāre ḵatre-i bārān eşer ne-kerd**

Maḥsül-ı Beyt: Didüm ola ki girye ile yaŎñı ağlayub sızlayub göñlini cānānuñ şefḵatli eylemem yaŎñı çoḵ girye vü bükā eyledüm ola ki göñlini yumuşadub baña meyl itdürem ammā seng-i ḥārāya yağmür ḵatarātı eşer eylemedi.

Beyt:

**Dil rā egerçi bāl u per ez ḡam şikeste şod
Sevdā-yı ḥām-ı Őāşıḵı ez ser-be-der ne-kerd**

Maḥsül-ı Beyt: Göñlüñ egerçi ḵolı ve ḵanadı ḡamdan şınmışdı yaŎñı ḡam çeke çeke bitāb ü natüvān ḵalmışdı ammā Őāşıḵlıḡuñ ḥām sevdāsını başdan taşra eylemedi.

Beyt:

**Her kes ki dıd rüy-ı to būsıd çeşm-i men
Kārı ki kerd dıde-i mā bı-nażar ne-kerd**

Maḥsül-ı Beyt: Her kimse ki senüñ rüyıñı gördi benüm gözimi öpdi yaŎñı bu ḵadar ḥüblar içinde seni ihtiyār eyledüḡimi begendi zıḗā her işi ki bizüm didemüz eyledi bınażar eylemedi.

Beyt:

**Kilk-i zebān borıde-i Ḥāfiż der encümen
Bā kes ne goft rāz-ı to tā terk-i ser ne-kerd**

Maḥsül-ı Beyt: Ḥāfiż'ıñ dil-i kesük ḵalemi maḥfilde ve meclisde kimseye senüñ rāzuñ dimesdi yaŎñı Őaşḵuñı fāş eylemedi başın terk etmeyince yaŎñı ḵalemüñ ucı didilse veyā ucından bir nesne vāḵıŎ olsa ucını ḵat[Ŏ] eylemek Őādet

ma'Ūrūfedür imdi h'āce bu hāletine alemūñ zebān-ı bürjide demiş hāsılı alem
yonulmayınca kitābet eylemez.

3.41. azel-i Diğer-17

[Mef Őū lü / Fā Ői lā tü / Me fā Ői lü / Fā Ői lün]

Bejt:

Rū ber reheş nihādem ü ber men güzer ne-kerd

Şad lutf-ı çeşm dāstem ü yek nażar ne-kerd

Maĥsūl-ı Bejt: H'ācenūñ bu azeli sābıına nażiredür ol cihetdendür ki
vezinde āfiyede berāberdür h'āce buyurur ki ol cānānuñ yolu üzre yüzem odım
yaŐñi yüzüm düşürdüm hāsılı yolında tevāzuŐ ve tezellüle muntażır oldum ammā
özüme güzer eylemedi.

Bejt:

Yā Rab to ān cevān-ı dil-āver nigāh-dār

K'ez tır-i āh-ı gūşenişinān hāzer ne-kerd

Maĥsūl-ı Bejt: Yā Allāh sen ol bahādur ü bñ pervā cüvānı hıfz u şiyānetde
tut yaŐñi hatādan şaqla ki gūşe-nişinlerūñ āhı oından hażr eylemedi.

Bejt:

Seyl-i sirişk-i mā zi dileş ın beder ne-bord

Der seng-i hāre atre-i bārān eşer ne-kerd

Maĥsūl-ı Bejt: Bizüm gözümüz yaşı seyli ol cüvānuñ dilinden yaŐñi
göñülünden bize ın ve buğzını taşra eylemedi yaŐñi ıarmadı.

[121a] **Bejt:**

Mihāstem ki mişemeş ender adem çü şemŐ

O hod be mā güzer çü neşim-i seher ne-kerd

Maĥsūl-ı Bejt: Dilerdimki şemŐ gibi ol cüvānuñ ademinde olub fenā olam
ammā ol cüvān bize neşim seher gibi güzer eylemedi.

Bejt:

Cānā kudām seng-dil-i bıkıfāyet-est

K'ū pıř-i zaĥm-ı tır-i to hod rā siper ne-kerd

Maĥsūl-ı Beyt: İy cānān anı tař yūrekli idrāksūzdür ki senūñ ouñ zaĥmınuñ öñünde kendini siper eylemedi yaÖñi anı āĥmadur ki tır-i Öiřkuñ zaĥmına cānını siper eylemeye.

Beyt:

Māĥi vū morg dūř zi efgān-ı men ne-huft

V'an řūh-ı dıde bın ki ser ez h'āb ber ne-kerd

Maĥsūl-ı Beyt: Dūn giçe benüm fiġān u nālemden murġ u māĥi uyumadı yaÖñi arada ve şuda olan ři-rūĥ ārām ve arār eylemedi.

Beyt:

Ĥāfiř ĥadiř-i naġz-ı to ez bes ki dil-keş-est

Neşnid kes ki ez ser-i raġbet ziber ne-kerd

Maĥsūl-ı Beyt: İy Ĥāfiř senūñ güzel sözüñ ziyāde dilkeř olduğundan yaÖñi cāzib ılıb olduğundan ĥiç bir kimse iřidmedi ezber eylemedi.

3.42. Ėazel-i Diġer-18

[Fā Öi lā tūn / Fā Öi lā tūn / Fā Öi lā tūn / Fā Öi lūn]

Beyt:

VāÖizān k'in cilve der miĥrāb u minber mı-konend

Çün be halvet mırevend ān kār-ı diġer mı-konend

Maĥsūl-ı Beyt: VāÖizlerūñ miĥrāb ve minberde Öarż-ı cemāl u kemāl iderler yaÖñi kendilerini řālĥ ve muttaı Öarż iderler çünki tenĥālarına varalar ol iřūñ ġayrın iderler.

Beyt:

Müşkilı dārem zi dāniřmend-i meclis bāz pors

Tevbe fermāyān çerā hod tevbe kemter mı-konend

Maḥsül-ı Beyt: Ḥāce hitāb Ōām tariḫiyle buyurur bir müşkilim vardur anı vāŌiż meclisinden süŌāl eyle ol müşkil mısraŌı ūāninüñ mazmūnidur ki buyurur ḥalkā tevbe viren ūeyḫler ve vāŌiżler niçün tevbe eylemezler ḫāle'l-lāhu teŌālā E teŌmurüne'n-nāse bi'l-birri ve tensevne enfusekum.⁵²

Beyt:

Güiyā bāver ne-mi-dārend rüz-ı dāveri

K'in heme ḫalb u dağal der kār-ı dāver mi-konend

Maḥsül-ı Beyt: Mezkūr vāŌiż ve nāših muntašihlardur ke-ennehu ki ḫiyāmet günine inanmazlar zırā bu ḫadar riyā ve ḫile vü megr-i dāver-i mutlaḫūñ işinde ve Ōamelinde iderler ḫāsilı zāhiri bātınına uymaz bir bölük mürāyilerdür.

Beyt:

Yā Rab in nev-devletān rā bā har-ı hod-şan nişān

K'in heme nāz ez ḡulām-ı Türk ü ester mi-konend

Maḥsül-ı Beyt: Yā Allāh bu tāze devlete irişenleri kendi eşekleriñe biñdür bir āhurda cemŌ yaŌni bunları ḫarbende eyle yaŌni menzillerinden tenzil idüb merkeb yerine bağla veyā kendi eşeklerine biñdür yaŌni bu devletde ol faḫırliginden ata ve ḫatıra süvār olmağa ḫādir olmayub ḫar-süvār idiler Yā Rabb yine bunları faḫir idüb ḫar-süvār eyle zırā bu ḫadar faḫr u nāzı Türk kölesiyle ḫatırdan iderler yaŌni Türk kölesin seyis ve serrāc idüb ḫatıra biñmekden iderler ol yerlerde aḫ köle ve hidmetkār muŌteberdür ekābir-i nāsa müyesserdür ancaḫ.

Beyt:

Ber der-i meyhāne-i Ōışḫ ey melek tesbih güy

K'ender ancā tiynet-i ādem muhammer mi-konend

[121b] Maḥsül-ı Beyt: Ōışḫ meyhānesinüñ ḫapusunda ey melek tesbih güy ey melek müsebih olub tesbih oḫur taŌziñmen ü tekriñmen zırā der-i meyhāne-i Ōışḫda Ḥāzret-i Ādem'üñ vücūdı ü cesedi maddesini tahmır iderler bu beyt hammirtu tiynet-e Ādem'e bi-yedi er baŌyine şabāhen ḫādişine telmiḫdür.

Beyt:

Ḥüsn-i bi-pāyān-ı ü çendan ki Ōaşıḫ mi-koşed

Zümre-i diğder bi-Ōışḫ ez ḡayb ser ber mi-konend

⁵² “ Siz Kitab'ı (Tevrāt'ı) okuyup durduğunuz hālde, kendinizi unutup başkalarına iyiliği mi emrediyorsunuz?” Kur'an-ı Kerim (Bakara, 44)

Maḥsūl-ı Beyt: Ol cānānuñ bî-pāyān ü bî-nihāye ḥüsni vü cemāli ol kadar ki Óaşık öldürür yaÓñ anuñ maḥabbet ü sevdāsı ile ol kadar Óuşşākla iklim-i Óademe göçüb gider gine bir bölük Óaşık-ı sādıqlar ve Óaşık u maḥabbetle ketmi Óademden baş kaldırur Óālem-i žuhūra gelür bu ḥikmetinde bir sır vardır ki ol sırrı kendi ve enbiyā ve evliyā bilür ancak.

Beyt:

Bende-i pîr-i harābātem ki dervîşān-ı o

Genc rā ez bî niyāzi ḥāk ber ser mî-konend

Maḥsūl-ı Beyt: Pîr-i meyhānenüñ kuluyum ki anuñ mülāzımları bādesine muhtāc olan rindler kemāl-i ihtiyācsizlikden ḥazayin ü emvālüñ üstüne toprak şaçarlar yaÓñ genc ve mālîñ toprak başına dirler ḥāsılı emvāl u esbāb u dünyāda yanlarında bî-ḳadr ü Óitibārdur.

Beyt:

İy gedā-yi ḥānḳah ber ceh ki der deyr-i muḡān

Mî-dehend ābî vü dilhā rā tevānger mî-konend

Maḥsūl-ı Beyt: İy ḥānḳah gedāsı tiz ol sıçra ki meyhāneciler meyhānesinde bir şu virirler ki gönülleri ḡani iderler ḥāsılı pādîşāh-ı Óālem olur.

Beyt:

Hāne ḥālî kon zi-büt tā menzil-i cānān şevd

K'in hevesnāḡān-dil ü cān cāy-ı dîḡer mî-konend

Maḥsūl-ı Beyt: H̄āce ḥitāb-ı Óām tariḡiyle buyurur ki ḥāne-i ḡalbüñi bütten yaÓñ ḡayrıden ḥālî eyle tā ki cānān-ı ezele menzil ola zîrā bu ehl-i heves ü hevā yaÓñ ehl-i dünyā cān u dilini ḡayrilere maḡām u menzil iderler baÓž-i nüshāda böyle vaḡÓıdır.

Beyt:

Hāne ḥālî kon dilā tā menzil-i sultān şevd

K'in hevesnāḡān dil ü cān cāy-ı dîḡer mî-konend

Maḥsūl-ı Beyt: Sultāndan murād cānāndur leşkerden murād aḡyārdur.

Beyt:

Şubḥ-dem ez Óarş mî-āmed hurüşî Óaḡl goft

Ꞗudsıyān gūi ki ſiŖ-i Ħāfiż ez ber mī-konend

Maĥsūl-ı Beyt: Ŗabaĥ vaĥtinde Ŗarſ-ı āŖzamdan [bir] hurūſ gelürdi Ŗaĥlım baĥa didi gūyā ki Ꞗudsiler Ħāfiż’uñ ſiŖini ezber iderler.

3.43. Ėazel-i Diğer-19

[Mef Ŗū lü / Fā Ŗi lā tü / Me fā Ŗi lü / Fā Ŗi lün]

Beyt:

Dāñ ki çeng ü Ŗūd çı taĥrİR mī-konend

Pinĥān horİd bāde ki taŖzİR mī-konend

Maĥsūl-ı Beyt: Bilürsin çeng ü Ŗūd ne taĥrİR iderler dirler ki bāde[y]i gizlü içüñki taŖzİR iderler.

Beyt:

Nāmūs-ı Ŗıſĥ u revnak-ı Ŗuſſāĥ mī-berend

ŖAyb-i cevān u serzeniſ-i pİR mī-konend

Maĥsūl-ı Beyt: Bu beytde çeng ü Ŗūd muĥarerlerindendür yaŖñi cemİŖān taĥrİR eylediklerindendür ve bu taĥrİre vaſl olmayanlar bu beyti teŖĥİR eylemiſlerdür ĥāſılı çeng ü Ŗūd dirler ki Ŗıſĥuñ Ŗırz u nāmūsı Ŗuſſāĥuñ revnaĥ u güzelligini eyle buyururlar Ŗāſıĥ [122a] olan cevāna ŖAyb u pİR-i Ŗāſıĥa serzeniſ ve tevbi iderler.

Beyt:

Gūyend remz-i Ŗaſĥ megūİd u meſnevİd

Müſkil ĥikāyetİst ki taĥrİR mī-konend

Maĥsūl-ı Beyt: Diler ki sırr-ı Ŗıſĥ u remz-i maĥabbeti söylemeñ ve iſidmeñ ve diñlemeñ ĥāce buyurur ki bu bir müſkil ĥikāyetdür ki taĥrİR iderler.

Beyt:

Mā ez birün-i der ſode maĥrūr-ı ſad firİb

Tā hod derün-ı perde çı tedbİR mī-konend

Maḥsül-ı Beyt: Biz cānānuñ saray apısından taşrayuz aldanma eyle maġrūr olmuşuz yaŖnı taşrada abl-i cānāndan bize gāh vaŖde-i vařl ü gāh müjde-i atlı getürüb bizi aldarlar ammā Ŗacabā cānān sarayınıñ perdesi içinde yaŖnı perdesinüñ ardında ne tedbir iderler.

Beyt:

**Teşviş-i vaqt-i pır-i muġān mı-dehend bāz
İn sālīkān neger ki i bā pır mı-konend**

Maḥsül-ı Beyt: Pır-i muġān vaqtine teşviş ü müzāyaa virürler gine bu sālīkler yaŖnı rindleri gör ki pıre ne işler eylerler yaŖnı bādesini içüb müstefiz olduklar[1] ve źev ü řafā sürdükleri yetmez ki gelindirini uġurlayub bāde ḥaını kesüb niçe dürli ihānet ve ḥaāret iderler.

Beyt:

**řad āb-rū be-nim nařar mı tevān harid
Hübān derin muŖāmele taşır mı-konend**

Maḥsül-ı Beyt: Yarım nařarla yaŖnı ednā iltifātla yüz dürlü yüz řuyu řatūn almak olur yaŖnı mümkündür ammā hūblar bu muŖāmelede tařır iderler.

Beyt:

**avmı be-cidd u cehd nihādend vaşl-ı düşt
avmı diger⁵³ ḥevāle be-tadır mı-konend**

Maḥsül-ı Beyt: Bir avm düřtuñ vaşlını cidd u cehde yaŖnı saŖye ḥevāle iderler ḥāřılı vařl-ı cānān saŖy u kūřiřle müyesserdür didiler bir avm daı tağiri yezdāniye ḥavāle eylediler.

Beyt:

**Fi'l-cümle iŖtimād me kon ber řebāt-ı dehr
K'in kār-hānejřt ki taġyır mı-konend**

Maḥsül-ı Beyt: Ḥāřılı kelām dehrüñ ve dūnyānuñ řebāt ü beāsına iŖtimād eyleme zırā bu dūnyā bir kār-hānedür ki anı taġyır iderler.

Beyt:

**Cüz alb-i tıre hiç ne şod ḥāřil ü henüz
Bātıl derin hayāl ki iksır mı-konend**

⁵³ Yazmada “ diger” şeklindedir.

Maḥsül-ı Beyt: Hâce bu beytde kimyâgerlere ve olmaz bitmez bätıl aÖmâle küşiş ü saÖy eyleyenlere iÖtirâz eyler ki alb-i siyâhdan ayrı hiç nesne ḥâsıl olmadı ḥâlbuki elân kimyâgerler didегüñ kavm-i bätıl bu ḥayâlde ve fikrde dirler ki iksir eylerler.

Beyt:

**Mey hor ki şeyh ü Ḥâfiż ü müftî vü muḥtesib
Çün ni bingeri heme tezvîr mi-konend**

Maḥsül-ı Beyt: Bâdenüş eyle ki bunlaruñ her birinüñ işleri vardur ki şerâb içmek aña nisbet şefâ bir mertebesindedür zîrâ şeyhler riyâ vu zevrden ḥâli degül ve Ḥâfiż şâÖirdür ve şâÖir ise yalancıdur müftî daḥi selâtin-i ḥatır için zaÖif ul üzre virür muḥtesibler [122b] daḥi şarâb-ı ḥamrdan sair-i menâfi şerÖden menÖ iderler ammâ kendileri memnüÖ olmazlar pes ḥâcenüñ çün ni bingeri heme tezvîr mi-konend buyurdığı yaÖni imân-ı nazar eyleseñ bu cümle ḥile vü ḥudÖadan ḥâli degül pes bunlar ki erkân-ı dîn olub tezvîr idince bâdenüşları niçün ḥadd ider.

3.44. azel-i Diğer-20

[Mef Öü lü / Fâ Öi lâ tü / Me fâ Öi lü / Fâ Öi lün]

Beyt:

**Ānân ki ḥâk râ be nażar imyâ konend
Āyâ buved ki uşe-i çeşmi be mâ konend**

Maḥsül-ı Beyt: Anlar ki uvvet-i teÖşir-i nażarla toprağı altun iderler yaÖni ara toprak gibi bir nâ abil câhili yümn-i nażarlarıyla altun gibi mabül iderler Öacebâ bu ḥâl olur mı ki bir göz ucunu bize iderler.

Beyt:

**Derdem nihufte bih zi taḥibân-ı muddejÖ
Bâşed ki ez hizâne-i aybeş devâ konend**

Maḥsül-ı Beyt: Benüm derdüm müddejÖ taḥiblerden gizli olma yegdür yaÖni muddejÖ taḥiblere derd [ü] elemüm Öarz eylemem zîrâ benüm derdüm Öiş derdidür bunlar ise bu kitâbdan bir faşl ve bir bâb oumamış pes benüm derdim bunlardan devâ-peżir olmaz ve bunlara Öarz eylemek zâyjÖdür imdi bunlara Öarz eylemezüz ol ki Allâh'ıñ âöib ḥazinesinden devâ eyleyeler yaÖni Allâh eyleye.

Beyt:

**Çün hüsni Óâfiyet ne be rindî vü zâhidîst
An bih ki kâr-ı hüd be gâyet rehâ konend**

Mañsül-ı Beyt: Çünki hüsni Óâfiyet rindlîgla ve zâhidlîgla degüldür ol yegdür herkes kendi işini Allâh'ıñ irâdetine tefvîz eyleye hâsılı çünki Allâh'ıñ irâdetine tefvîz eyleye Allâh'ıñ Óazâbundan ve kahrından salîm ü hâlis olmak rindlîgla ve zuhdlîgla degüldür pes ol yekdür ki herkes kendi Óamelini irâdet Allâh tefvîz eyleyeler baÓzi nüshada Óâfiyet yerine Óâkıbet vakıÓdür böyle olunca maÓnâyı kolay olur.

Beyt:

**MaÓşuk çün niķâb zi ruh ber ne-mî-keşed
Her kes hikâyetî be taşavvur çerâ konend**

Mañsül-ı Beyt: Çünki maÓşuk ruhundan niķâbını kâldurmaz yaÓñi yüzini kimseye göstermez pes her kimse niçün taşavvur eyle anı bir dürlü hikâyet iderler yaÓñi cânân çünki yüzini kimseye seyr etdirmez pes herkes niçün anı bir gayr vechle vaşf eyler.

Beyt:

**Ħâlî derün-ı perde beşî fitne mî-reved
Tâ ân-gehi ki perde ber ufted çehâ konend**

Mañsül-ı Beyt: Ħâlîya perde içinde çok fitne vakıÓdür yaÓñi tenhâsında ve gizlisinde herkesüñ birer muĦâlifkârı vardur Óacebâ ol zamân ki herkesüñ Óamâl ü efÓâli var ahiretde zâhir ü hüveydâ ola neler eylerler.

Beyt:

**Ger seng ez in Ħadîş benâled Óaceb medâr
Şâhib-dilân hikâyet-i dil hoş edâ konend**

Mañsül-ı Beyt: Bu Óışık kıssasında ve Ħadîşinden eger taş inlese Óaceb tutma yaÓñi taÓacüb tutma eyleme mısraÓ-ı şâni Ħükm-i taÓlildedür yaÓñi şâhib-i dilân diller ü aşhâb-ı kulüb gönül hikâyesini güzel edâ iderler.

Beyt:

Bî-maÓrifet me-bâş ki der men yezîd-i Óışık

Ehl-i nażar muŖāmele bā āşinā konend

Maĥsūl-ı Beyt: MaŖrifetsüz olma ki Ŗişķ bāzārında ve çārsūsında ehl-i nażar yaŖni Ŗuşşāķ āşināyla muŖāmele [123a] iderler.

Beyt:

Mey hor ki şad günāh zi aġyār der ĥicāb

Bihter zi tāŖatı ki be rüy u riyā konend

Maĥsūl-ı Beyt: Bāde içki aġyārdan gizli yüz günāh bir tāŖatnden yegdür ki rüy-ı riyāyla iderler.

Beyt:

Pirāheni ki āyed ez o büy-ı Yūsufem

Tersem birāderān-ı ġayüreş ķabā kenend

Maĥsūl-ı Beyt: Bir gömlek ki andan baña Ĥāzret-i Yūsuf'uñ ķoķusu gelür ķorķaram ki Yūsuf'uñ ġayretli ķarındāşları anı yırtarlar.

Beyt:

Bugzer be kūy-ı meykede tā zümre-i ĥuzür

Evķāt-ı hod zi behr-i to şarf-ı duŖā konend

Maĥsūl-ı Beyt: Meyhāne maĥallesine uğra tā ki ĥāzır cemāŖat kendi vaķtlerini senüñçün duŖāya şarf eyleyeler.

Beyt:

Pinhān zi ĥāsidān be hodem hün ki münŖimān

Ĥayr-ı nihān beş zi berā-yı Ĥüdā konend

Maĥsūl-ı Beyt: Ĥāsidlerden beni kendüñe maĥfı daŖvet eyle zırā şāhib-i saŖādet münŖimānlar gizli ĥayr Allāh için çok iderler.

Beyt:

Ĥāfiż devām-ı vaşl müyesser ne-mi-şeved

Şāhān kem iltifāt be ĥāl-ı gedā konend

Maḥsūl-ı Beyt: İy Ḥāfiẓ vaşl dāōim hergiz kimseye müyesser olmaz belğ şāhlar gedālara iltifāt eylemezler yāhūd kem iltifāt eylerler ḥāce Ōadd-ı istidāmet-i vişalden şikāyet ider. Müşāhedetü'l-ibrār beyne't-tecellî ve'l-istitār.

3.45. Ğazel-i Diğeri-21

[Fā Ōi lā tün / Fā Ōi lā tün / Fā Ōi lün]

Beyt:

Şāhidān ger dilberî zinsan konend

Zāhidān rā rahne der-îmān konend

Maḥsūl-ı Beyt: Eger maḥbūblar dilberliği ve şive[yi]i bunuñ gibi eylerlerse yaŌñî ḥālā biz gördüğümüz gibi dilberlik ve dilferiblik iderlerse zāhidlerüñ îmānında rahna îhdāş iderler yaŌñî dāōimā dinlerine helal ve zarar virirler.

Beyt:

Her kocā ān-şāḥ-ı nergis beşkufed

Ğül-ruhāneş diğde nergisdān konend

Maḥsūl-ı Beyt: Her yerde ki bizüm ol şāḥ-ı nergisimiz açıla yaŌñî zāhir ü hüveydā ola Ğül-ruh maḥbūb diğdesini aña nergisdān iderler yaŌñî gözler aña yer iderler.

Beyt:

Yār-ı mā çün sāzed āğāz-ı semāŌ

Ğudsiyān ez Ōarş dest efşān konend

Maḥsūl-ı Beyt: Çünki bizüm cānānumuz nağmeye ve zemzemeye āğāz eyleye Ōarşdan Ğudsiler el Ğadşarlar**** usūl ü āheng tutarlar yaŌñî şevğ ü zevğden ḥālî olmayub cānānuñ nağmesine uyarlar.

Beyt:

Rū nümāyed āfitāb-ı devletet

Gerçi soḥbet āyine rahşān konend

Maḥsül-ı Beyt: Saña âfıtâb-ı devlet yaŖni viŖâl-i cânân yüz gösterür eger âyine-i Ŗalbiñi ŖiŖŖ ŖayŖalıyla mücellâ iderlerse.

Beyt:

ŖĀŖiŖkân râ ber ser-i hod ħükm niŖt
Herçi fermân-ı to bâŖed ân konend

Maḥsül-ı Beyt: ŖĀŖiŖkularuñ kendi baŖına ħükmi yoŖdur belki her nesne ki senüñ fermânuñdur anı iŖlerler.

Beyt:

Merdum-ı çeŖmem be ħün âĖiŖte Ŗod
Der kocâ ĭn zulm ber insân konend

Maḥsül-ı Beyt: Benüm gözüm bebegi Ŗana âlüde ve âĖiŖte oldı bu Ŗulmı insâna ne yerde vü ne memleketde iderler.

Beyt:

Ey cevân-ı serv-Ŗad gūĖ bezen
PiŖ ez ân kez Ŗâmetet çevgân konend

Maḥsül-ı Beyt: Ey ser[v]i boylu ĭĖit bir köy ur yaŖni bir Ŗamel-i ŖâliĖ iŖle bu edâ [123b] larında sen? kinâyetdür ol vaŖtten evvel ki Ŗâmetüñden çevgân iderler.

Beyt:

PiŖ-i çeŖmem kemter est ez ŖatreĖ
Ān ħikâyethâ ki ez Tûfân konend

Maḥsül-ı Beyt: Gözüm Ŗatında bir Ŗatreden eksükerekdür ol ħikâyeler ki Tûfân-ı NūĖdan iderler.

Beyt:

Ŗİyd-ı ruğsâr-ı to k'o tâ ŖĀŖiŖkân
Der-vefâyet cân-ı hod Ŗurbân konend

Maḥsūl-ı Beyt: Senüñ ruḥsāruñ bayramı ḵanı ki Óāşıḵlar kendi cānını seng ü ḥāḵde ḵurbān eyleyeler.

Beyt:

**Hoş ber ā ez ḡuśseḡ dil k'ehl-i rāz
Óıyş-i hoş der-būte-i hicrān konend**

BaÓzı nüshāda mısraÓ-ı evvel böyle vaḵıÓdur.

MısraÓ

Aśl-ı gül vaślest lıḵin ehl-i rāz

baÓzında mısraÓ-ı śāni böyledür.

MısraÓ

Óıyşā der būte-i hicrān konend

Maḥsūl-ı Beyt: İy ḡoñül ḡuśśadan çıḵ yaÓñi ḡam çekme firāḵ-ı cānāndan zırā ehl-i rāz būte-i hicrānda ḡüzel Óıyş u śafā iderler.

Beyt:

**Ser mekeş Ḥāfiż zi āh-ı nım-şeb
Tā çü śubḥet āyine raḥşān konend**

Maḥsūl-ı Beyt: İy Ḥāfiż āh-ı nım-şebden baş çekme yaÓñi ḡeçeler āh u nāleden Óırāz eyleme tā ki āyine-i dilüñü śubḥ gibi tābān u raḥşān eyleyeler baÓzı nüshāda mısraÓ-ı śāni böyledür.

K'ez pey-i ān müşķilet āsān konend

SONUÇ

Fars edebiyatının önde gelen şairlerinden biri olan Hâfız-ı Şirâzî Türk edebiyatını da etkilemiştir. Hâfız'ın şiirlerini daha iyi anlamak için çeşitli şerh çalışmaları yapılmıştır. Bu şerh çalışmalarından biriside Sûdî-i Bosnevî'nin şerhidir. Sûdî, Hâfız Divânı'nı kapsamlı bir şekilde çalışmıştır. Bu sebepten ötürü Hâfız'ı daha iyi anlamak için çalışmamız Sûdî'nin şerhi üzerine yapılmıştır.

Yapılan bu çalışmada Sûdî-i Bosnevî'nin “Şerh-i Dîvân-ı Hâfız” adlı eserinin bir kısmı incelenmiştir. İncelenen kısımda Sûdî'nin Hâfız Divânı şerhinde nasıl bir yol izlediği belirlenmeye çalışılmıştır. Sûdî-i Bosnevî öncelikle Hâfız Divânı'nda yer alan beyitleri vermiştir. Daha sonra bu beyitleri şerh etmiştir. Sûdî eserin ilk bölümlerinde şerh çalışmasını detaylı bir şekilde yaparken son bölümlere doğru beyitleri sadece çevirmekle yetinmiştir. Sûdî'nin neden böyle bir yol izlediğini tam olarak anlamış değiliz.

Şerh-i Dîvân-ı Hâfız adlı eserin 100b-123b Varakları arasındaki gazeller incelenmiştir. Yapılan incelemelerde Sûdî'nin telmih ve iktibas sanatları üzerinde durduğu görülmüştür. Metinde geçen ayet-i kerimeler ve adı geçen peygamberler başlığı altında iktibas ve telmih örneklerine yer verilmiştir. Gazellerin aruz kalıpları tesbit edilmiştir. Metinde geçen arkaik kelimeler tesbit edilerek anlamları verilmiştir. Metinde geçen Arapça-Farsça kelimelerin anlamlarına sözlük bölümünde verilmiştir.

Bu çalışmada Sûdî şerhinin bir kısmı incelenebilmiştir. Yapılacak olan diğer çalışmalar sayesinde Sûdî-i Bosnevî'den hareketle Hâfız-ı Şîrâzî'nin vermek istediği iletileri daha iyi bir şekilde anlaşılacaktır. Sûdî-i Bosnevî'nin “Şerh-i Dîvân-ı Hâfız” adlı eserinin inceleme çalışmalarının en yakın zamanda tamamlanmasını diliyoruz.

KAYNAKÇA

- ARUÇI, Muhammed; “Sûdî Bosnevî”, İslâm Ansiklopedisi, C. 37, TDV Yayınları, İstanbul 2009, s. 466.
- CEYLAN, Ömür; “Şerh”, İslâm Ansiklopedisi, C. 38, TDV Yayınları, Ankara 2010, s.566.
- DEVELLİOĞLU, Ferit; Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, 26. Bs., Aydın Kitabevi, Ankara 2010.
- DİLÇİN, Cem; Yeni Tarama Sözlüğü, 3. bs., Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013.
- ESED, Muhammed; Kur'an Mesajı Meal-Tefsir, İşaret Yayınları, İstanbul 2002.
- GÖLPINARLI, Abdülbâki; “Hafız Dîvânı”, 3. bs., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016.
- HARMAN, Ömer Faruk; “İsâ”, İslâm Ansiklopedisi, TDV Yayınları, C. 22, Ankara 2000.
- HARMAN, Ömer Faruk; “Yûsuf”, İslâm Ansiklopedisi, C. 44, TDV Yayınları, Ankara 2013.

- KANAR, Mehmet; Büyük Sözlük Farsça-Türkçe/ Türkçe-Farsça, Birim Yayınları, İstanbul 1998
- KANAR, Mehmet; Hafız Divanı, C. 1, Ayrıntı Yayınları, 1. bs., İstanbul 2011.
- KANAR, Mehmet; Hafız Divanı, C. 2, Ayrıntı Yayınları, 1. bs., İstanbul 2011.
- KÖKSAL, Mustafa Asım; Peygamberler Tarihi, C. 1-2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 10. bs., Ankara 2007.
- PALA, İskender; Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü, 20. bs., Kapı Yayınları, İstanbul 2011.
- ŞENSOY, Sedat; “Şerh”, İslâm Ansiklopedisi, C. 38, TDV Yayınları, Ankara 2010.
- Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu, Türk Dil Kurumu Yayınları, 27. bs., Ankara 2012.
- YAZICI, Tahsin; “Hâfız-ı Şirâzi”, İslâm Ansiklopedisi, C. 15, TDV Yayınları, İstanbul 1997.

SÖZLÜK

A

āb (f.) : su.

Óacz (a.) : Beceriksizlik.

āfitāb (f.) : Güneş.

āğaz (f.) : Başlama.

āğiste (f.) : Sıkı sıkı bağlanmış, düğümlenmiş.

āheste (f.) : Yavaş, ağır, yavaş yavaş.

aĥvāl (a.) : Oluşlar, bulunuşlar, durumlar.

Óağd (a.) : Bağ, bağlama, düğümleme, bağlanma, düğümlenme, sözleşme, kararlaştırma, kurma, düzme, nikah, nesri.

Óālem (a.) : Dünyâ, cihan.

āmed (f.) : Gelme, geliş.

‘ār u nāmūs (a.) : Utanma ve nâmus.

āsāyiş (f.) : Rahat, huzûr, güvenlik.

āsumān (f.) : Gök, semâ.

āşiyān (f.) : Kuş yuvası.

Ōayb (a.) : Utanılacak şey, kusur, ayıp, leke.

āyın (f.) : Merâsim, tören.

āyine (f.) : Ayna.

Ōaziz (a.) : Muhterem, sayın, sevgili.

B

bāde (f.) : Şarap; içki.

belā (a.) : Gam, keder, musîbet, âfet, cezâ, gayet zor iş, büyük gaile.

berg (f.) : Yaprak.

beyābān (f.) : Kır, çöl.

bihter (f.) : Daha, en, pek iyi.

birāder (f.) : Erkek kardeş, kardeş.

birūn (f.) : Dışarı, dış, hâricî.

C

cānib (a.) : Taraf, cihet, yan.

cāy (f.) : yer.

cefā (a.) : Eziyet, incitme.

cehd (a.) : Çalışma, çabalama.

cenābet (a.) : Guslü gerektiren durum, bu durumda olup ta henüz gusletmemiş olan kimse.

cevān (f.) : Genç, tâze delikanlı.

cevr (a.) : Haksızlık, ezâ, cefâ, eziyet, gadir, zulüm; sitem.

Ç

çehre (f.) : Yüz, surat.

çeng (f.) : Kanuna benzer, dik tutularak çalınır bir çeşit saz.

çeşm (f.) : Göz.

D

dāver (f.) : Cenâbıhakk'ın adı, doğru, insafı olan hükümdâr, vezir veyâ hâkim.

dest (f.) : el.

devâ (a.) : İlâç, çâre, tedbir.

dîdâr (f.) : Yüz, çehre.

dîde (f.) : Göz.

dil (f.) : Gönül, yürek, kalb.

dilber (f.) : Gönül alıp götüren, güzel.

dil-haste (f.) : Gönül hasta, hasta gönüllü.

dimâğ (a.) : Beyin, akıl, şuur.

dūd-ı dil (f.) : Yürekten çıkan ah.

E

ebrû (f.) : Kaş.

elţâf (a.) : İyi muâmeleler, iyilikseverlikler; okşamalar; nezâketler.

engür (f.) : Üzüm.

erbâb (a.) : Sâhipler, mâlikler.

esrâr (a.) : Gizlenen ve bilinmeyen şeyler, aklın eremeyeceği işler.

evķât (a.) : Zamanlar, çağlar.

eyyâm (a.) : Günler, gündüzler.

F

fenā (a.) : Yok olma, yokluk, geçip gitme.

ferište (f.) : Melek.

fetîle(a.): Lâmba fitili.

fi'l-cümle (a.) : Nihâyette, sonunda.

firîb (f.) : Aldatan, aldatıcı.

firâķ (a.) : Ayrılık, ayrılma, hüzün, keder, sıkıntı.

G

ġaflet (a.) : Gafillik, boş bulunma, dalgınlık, dikkatsizlik, ihtiyatsızlık, ihmal, endişesizlik.

ġalať (a.) : Yanlış, yanılma.

ġam (a.) : Keder, tasa, kaygı, dert.

ġammāz (a.) : Birine, iftirâ ederek zarar veren, münâfik, fitneci, koġucu.

ġarib (a.) : Gurûbeden, batan.

ġayr (a.) : Ayrı, başka, özge, artık, diġer, ma'dâ, deġil, yabancı, bildik olmayan.

ġazab (a.) : Dargınlık, kızgınlık, darılma, kızma, hiddet, öfke.

ġiriftār (f.) : Tutulmuş, yakalanmış, esir, düşkün, uğramış, tutkun.

ġirye (f.) : Ağlama, ağlayış; gözyaşı.

ġulām (a.) : Tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlı, genç.

ġurre (a.) : Akılık, parlaklık, atın alnındaki beyazlık, akıtma.

ġuśśa (a.) : Keder, kaygı, tasa.

ġül-ruġ (f.) : Gül yanaklı güzel.

ġüm-geşte (f.) : Kaybolmuş.

H

ġacel (a.) : Utanma, utanıp şaşırma.

ġarâbât (f.) : Harâbeler, vîrâneler, meyhâneler.

hāne-ḳah (f.) : Ev.

hāk (f.) : Toprak.

hāşıl (a.) : Hûsûle gelen, hûsûl bulan, peydâ olan, olan, çıkan, üreyen, türeyen, biten.

havāle-gāh(a.): Sıkıntı ve darlık hâlinde başvurulmuş yer, eğlenti, gezinti yeri.

heftum (f.) : Yedinci.

hicrān (a.) : Ayrılık, unutulmaz acı, keder, iç acısı.

himāyet (a.) : Koruma, korunma.

hübān (f.) : Güzeller, iyiler.

huceste (f.) : Uğurlu, meymenetli; hayırlı saâdetli, kutlu.

hod (f.) : Kendi.

humār (a.) : İçkiden sonra gelen başağrısı, sersemlik.

hüsn (a.) : Güzel, iyi, güzellik, iyilik.

hüveydā (f.) : Açık, apaçık, belli, besbelli.

I

iştilāh(a.) : İlim sözü, tâbir, terim.

İ

ihmāl (a.) : Ehemmiyet vermeme, mühimsememe, boşlama, terk etme; hâliyle bırakma ; savsaklama.

ihrām (a.) : Hacıların Kâbe'yi tavâf için Mekke hâricinde örtünmeğe mecbûr oldukları dikişsiz bürgü.

iktiḫāṣ(a.) : Yeter bulma, aza kanaat etme, yetinme.

isti'māl(a.) : Kullanma.

Ōitāb(a.) : Azarlama, tersleme, paylama; darılma.

Ōiyādet(a.) : Hatır sorma, ziyâretinde bulunma, gidip görme, hasta ziyâret etme, hasta ziyâreti.

izāfet(a.) : İki şey arasındaki bağ, ilgi.

K

ķābil (a.) : Kabûl eden, kabûl edici, olan, olabilir.

ķalenderi (f.) : Kalenderlik; feylesofluk; dervişlik; serserîlik.

ķāmet (a.) : Boy, boybos.

ķatre (a.) : Damla, damlayan şey.

kināyet (a.) : Kinayeler.

ķişver (f.) : İklim; memleket, vilâyet, ÷lke.

ķizb(a.) : Yalan söyleme, yalan.

ķudsî (a.) : Kutsal.

ķurretulŐayn (a.) : GÖz nûru.

L

lafz (a.) : SÖz.

lağv (a.) : Faydasız, beyhûde, boş, yanılma, atlama, kaldırma, hŐkũmsũz bırakma.

leb (f.) : Dudak.

letāfet (a.) : Lātiflik, hoşluk, gũzellik, nezāket, yumuşaklık.

M

maħbũb (a.) : Muhabbet olunmuş, sevilmiş, sevilen, sevgili.

maħmũr (a.) : Sarhoşluğun verdiği sersemlik, uyku başmış, ağırlaşmış göz, baygın göz.

mefhũm (a.) : Fehm olunmuş, anlaşılmış, sŐzden çıkarılmış mânâ, kavram.

menzilgeh (a.) :Menzil yeri, konak.

merciŐ(a.) : Rũcũ edilecek, dŐnũlecek yer, mũrācaat olunacak, başvurulacak yer, kimse.

mestũr (a.) : Satırlanmış, yazılmış, Őizilmıř.

me'vā(a.) : Yurt, mesken, yer, makam, sığınacak yer.

mey ħor (f.) :Şarap, iÇen, iğkici, ayyaş.

miħribān (f.) : Şefkatli, merhametli, muhabbetli, gũleryũzlũ, yumuşak huylu.

muḳarrer(a.): Kararlaşımlı, şüphesiz, sağlam, anlatılmış, bildirilmış.

muṭahhar (a.) : Tathir edilmiş, temizlenmiş, temiz.

müjgān (f.) : Kirpikler, kirpik.

mülāhaza (a.) : Dikkatle bakma, iyice düşünme, düşünce.

mülevveâ (a.) : Telvîs edilmiş, kirli, pis, intizamsız, karışık.

münāsib (a.) : Uygun, yerinde.

muřāhib (a.) : Biriyle muřāhabe eden, sohbetle bulunan, konuşan, arkadaş.

müşerref (a.) : şerelendirilmış, kendisine şeref verilmiş, şerefli.

müřtāk (a.) : İştiyaklı, özleyen, göreceği gelen, can atan.

müteellim (a.) : Teellüm eden, elemelenen, içi sızlayan, acı duyan.

müyesser (a.) : Kolayı bulunup yapılan; kolay gelen, kolaylıkla olan.

N

nergis (f.) : Nergisgillerden, çiçekleri ayrı veyâ bir köksap üzerinde şemsiye vaziyetinde bulunan ve beyaz, sarı neveleri de olan süs çiçeği, güzelin gözü.

neşim (a.) : Hafif rüzgār.

nifāk (a.) : Münāfıklık, iki yüzlülük, ara bozukluğu, bozuşukluk, müslüman görünüp kâfir olma.

nihān (f.) : Gizli, saklı, bulunamayan; görünmeyen, sır.

niķāb (f.) : Peçe, yüz örtüsü.

nüşha (a.) : Yazılı, yazılmış şey, yazılı bir şeyden çıkarılan sûret.

R

rařān (f.) : Parlak.

rāy (a.) : Rey, fikir, oy.

reft (f.) : gitme, gidiş.

revnak (a.) : Parlaklık, güzellik, tâzelik, süs.

ruhsār (f.) : Yanak, yüz, çehre.

rūz u ŧeb (f.) : Gece ve gūndūz.

S

saādet (a.) : Mutluluk.

ŧabā (a.) : Gūn doęusundan esen hafif ve lātif rūzgār.

ŧāōib (a.) : Yanlıŧsız, doğru, yanlıŧlık yapmayan, maksada, hedefe uygun, hedefe doğru ulaŧan.

selāmet (a.) : Sālimlik, eminlik, korku ve endiŧeden uzak olma, selāmete çıkma, kurtulma, iyi netice, kurtulma.

semāŐ (a.) : Gōkyūzū.

seng (f.) : Taŧ.

serv (f.) : Servi, selvi, sevgilinin boyu bosu.

seyl-āb (f.) : Sel, sel suyu.

ŧiyām (a.) : Oruç.

ŧubh (a.) : Sabah, sabah vakti.

suhen (f.) : Sōz, lākırdı.

sūz u ęūdāz (f.) : Yanıp, yakılma.

ŧ

ŧāhid (a.) : ŧāhit (tanık).

ŧehlā (a.) : Elā gōz, koyu mavi gōz.

ŧifa-peżir(a.) : İyileŧebilir, geçebilir, onulur.

ŧikeste (f.) : Kırık, kırılmıŧ, yenilmıŧ.

ŧimŧād (f.) : ŧimŧir ağacı.

ŧūhedā (a.) : ŧehitler.

T

tarıķ (a.) Yol.

tefaķķud(a.) : Arayıp sorma, arayıp sorulma.

teşvîş (a.) : Karıştırma, karmakarışık etme.

tevfîk (a.) : Uydurma, uydurulma, uygunlaştırma.

tîr (f.) : Ok.

tûtî (f.) : Dudu, papağan cinsinden taklit yapan bir kuş.

U

Óuķāb (a.) : Toz, duman.

Óulvî (a.) : Yüksek, yüce.

Óuşşāk (a.) : Âşıklar.

V

vāķiÓ (a.) : VuķuÓ bulan, olan, düşen; olagelen, rastlayan.

vişāl (a.) : Ulaşma, bitişme, sevgiliye kavuşma.

Z

ziyā (a.) : Işık, aydınlık.

ziyāde (a.) : Artma, çoğaltma, artan, fazla kalan, çok bol, aşırı, fazla.

zühd (a.) : Her türlü zevke karşı koyarak kendini ibâdete verme.

zülġ (f.) : Yüzün iki yanından sarkan saç lülesi, sevgilinin saçı.